

PRIRUČNIK

ZA PRUŽANJE
POMOĆI
I PODRŠKE

ŽENAMA
KOJE SU
PREŽIVJELE

RODNO UTEMELJENO
NASILJE
I DISKRIMINACIJU

Ulaganje u budućnost
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

RAZVOJ
LJUDSKIH
POTENCIJALA

STRUKTURNI I INVESTICIJSKI
FONDOVI

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

Nakladnik:

Centar za žene žrtve rata – ROSA

Priručnik pripremili:

Autonomna ženska kuća Zagreb i Centar za žene žrtve rata – ROSA

Lektura i korektura:

Marica Liović

Dizajn i grafička priprema:

ZOOM Design

Tisak:

Ka-Bi Tisak

Zagreb, listopad 2015.

Naklada: 100 komada

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000917199.
ISBN 978-953-7331-09-2

KONTAKTI ZA DODATNE INFORMACIJE:

Vlada Republike Hrvatske, Ured za udruge, Opatička 4, 10000 Zagreb

<https://udruge.gov.hr/>

E-mail: info@udruge.vlada.hr

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva, Štrigina 1a, 10000 Zagreb

<http://zaklada.civilnodrustvo.hr>

E-mail: zaklada@civilnodrustvo.hr

VIŠE INFORMACIJA O EU FONDovima:

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

www.strukturnifondovi.hr

E-mail: fondovi@mrrfeu.hr

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda (<http://ec.europa.eu/esf/>) i Ured za udruge Vlade RH.

Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost udruge Centar za žene žrtve rata - ROSA.

Ulaganje u budućnost
Europska unija

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

RAZVOJ
LJUDSKIH
POTENCIJALA

STRUKTURNI I INVESTICIJSKI
FONDOVI

Nacionalna
zaklada za
razvoj
civilnoga
društva

UVOD

Priručnik je nastao u okviru projekta „Osnaživanje ženskih organizacija civilnog društva za širenje servisa pomoći i podrške ženama koje su preživjele različite oblike rodno utemeljenog nasilja“, koji se provodi u okviru poziva „Jačanje sposobnosti organizacija civilnog društva za pružanje socijalnih usluga“, Operativnog programa „Razvoj ljudskih potencijala“ 2007. – 2013., Europskog socijalnog fonda. Projekt provode Centar za žene žrtve rata – ROSA, Autonomna ženska kuća Zagreb, Centar za podršku i razvoj civilnog društva „Delfin“ iz Pakraca i Udruga žena NIT iz Korenice.

Opći cilj projekta je doprinijeti povećanju učinkovitosti i sposobnosti organizacija civilnog društva u pružanju socijalnih usluga. Svrha projekta je povećanje kapaciteta ženskih organizacija na području Grada Zagreba, Požeško-slavonske i Ličko-senjske županije za pružanje pomoći i podrške ženama koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje i diskriminaciju. Osim toga projekt je usmjeren na jačanje partnerstva i suradnje s ostalim dionicima u navedenim županijama koji djeluju u području pružanja socijalnih usluga ženama koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje i diskriminaciju.

Cilj ovog priručnika je sistematizirati znanja u području pružanja pomoći i podrške ženama koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje i diskriminaciju. U aktivnom rješavanju problema muškog nasilja nad ženama vodimo se feminističkim principima rada. Muško nasilje nad ženama vidimo kao strukturalni fenomen čiji je direktni uzrok rodna nejednakost. Organizacije ženske pomoći vjeruju da djelovanje feminističkih nevladinih organizacija u području borbe protiv muškog nasilja nad ženama treba omogućiti autonomiju i osnaživanje svih žena. Taj cilj treba biti u osnovi svih akcija koje poduzimaju organizacije ženske pomoći kako bi se suprotstavile nasilju protiv žena.

MUŠKO NASILJE NAD ŽENAMA

Muško nasilje nad ženama problem je rasprostranjen diljem svijeta.

Strah od silovanja, seksualno nasilje koje žene proživljavaju od djetinjstva, muško nasilje protiv žena, prostitucija, trgovanje ženama kao i ostali oblici nasilja sprječavaju žene da žive kao ravnopravne građanke u društvu, ostvarujući osnovna ljudska prava (kao na primjer pravo na slobodu kretanja).

Definicija muškog nasilja nad ženama uključuje ponašanje muškaraca koje je usmjereno na kontrolu njihovih žrtava, a rezultira fizičkim, seksualnim i/ili psihološkim povredama, prisilnom izolacijom i ekonomskim uskraćivanjima, što dovodi do toga da žene žive u strahu te bilo koji čin koji uključuje upotrebu sile ili prisile s namjerom održavanja i promoviranja hijerarhijskih odnosa među spolovima.

UN-ova Deklaracija protiv nasilja nad ženama navodi sljedeće oblike fizičkog, seksualnog i psihičkog nasilja koji se pojavljuju kako u obitelji tako i u zajednici:

- nasilje u obitelji
- seksualno nasilje nad djevojčicama
- nasilje vezano uz običaj miraza
- silovanje
- genitalno sakaćenje žena
- nasilje vezano uz iskorištavanje
- seksualno uznemiravanje i napastovanje na poslu, u edukacijskim ustanovama i sl.
- trgovanje ženama
- prostitucija
- nasilje koje provode ili podupiru državna tijela.

Muško nasilje nad ženama vuče korijen iz stoljeća kulture i tradicije što je rezultiralo situacijom u kojoj žene nemaju jednak pristup pravdi, zapošljavanju, sudjelovanju u politici, slobodi kretanja, svemu što je osnova modernog koncepta građanina. Održavanje ovakvog stanja dovodi do osnaživanja i održavanja diskriminacije i isključenosti žena.

Muško nasilje nad ženama i djecom u svojim je različitim formama jedna od najčešćih pojedinačnih kategorija kršenja ljudskih prava.

Strah od nasilja, kao i sama realnost nasilja koje žene prežive, sprječava žene da žive kao punopravne građanke društva. Posljedice muškog nasilja nad ženama mogu se vidjeti u područjima svakodnevnog života:

- javni prostor za žene je nesiguran; žene se boje napastovanja i uznemiravanja, zastrašivanja, seksualnog zlostavljanja, silovanja, ubojstva. Mnoge djevojke i žene u javnom prostoru osjećaju strah; na fakultetima, u školama i na radnom mjestu...
- privatni prostor – dom; mjesta na kojima bi se žene i djeca trebale/trebali osjećati najsigurnijima, prostor je koji je za njih najopasniji – zbog muškog nasilja nad ženama i seksualnog zlostavljanja djece.
- kao rezultat nasilja ugroženo je zdravlje žena; žene zbog nasilja uzimaju tablete za smirenje, analgetike protiv bolova koje im liječnice/liječnici propisuju na recept umjesto da im se pruži konkretna pomoć. Žene se često boje ili srame otići liječniku po pomoć kad su žrtve nasilja, što rezultira time da im se zdravstveno stanje dalje pogoršava.

Vjerojatno jedna od najopasnijih posljedica muškog nasilja nad ženama je sustavna destrukcija njihove vjere u ljude, što ih povrjeđuje i isključuje više nego sustavna destrukcija njihove vjere u

same sebe. Teško je pronaći veći oblik isključenosti iz društva od onog koji nose nemogućnost slobodnog kretanja u javnom prostoru, strahovanje u vlastitoj kući te vjerovanje da je većina ljudi po prirodi loša.

Takve posljedice zlostavljanja žena od strane muškaraca rezultiraju nesudjelovanjem žena u vlastitim sredinama i zajednicama. Šutnja o nasilju, negiranje ili umanjivanje tog problema uništava osnovu svake komunikacije s drugima tako da su žene isključene ne samo iz javnog života, nego su i uskraćene u kontaktima te komunikaciji s drugim ljudima, npr. susjedi, prijatelji, rodbina.

Osnovno ljudsko pravo na život slobodan od nasilja i straha, prepoznato je kao osnovno ljudsko pravo u preambuli UN-ove Opće deklaracije o ljudskim pravima. Od država članica UN-a, izričito se traži da preuzmu odgovornost kako bi jamčile svim svojim građanima jednaku zaštitu od nasilja. Nažalost, ni jedna vlada na svijetu to ne čini u dovoljnoj mjeri. Bez tog jamstva nije moguće da žene preuzmu aktivnu, jednaku i potpunu ulogu kao građanke. Dok se bore da prežive nasilje i zlostavljanje koje je prisutno u tako velikom opsegu, žene nisu slobodne ostvariti svoja građanska prava koja su osigurale prethodne generacije.

Muško nasilje nad ženama predstavlja fundamentalno kršenje ljudskih prava i ljudskog dostojanstva. Njime se povrjeđuju sljedeća ljudska prava:

- pravo na život
- pravo na slobodu i sigurnost osobe
- pravo na osobni, psihički i fizički integritet
- pravo ne biti podvrgnut/podvrgnuta torturi, nehumanom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni
- pravo na jednaku zaštitu pred zakonom
- pravo na jednakost unutar obitelji, pravo na život bez nasilja.

FEMINISTIČKA PERSPEKTIVA

U aktivnom rješavanju problema muškog nasilja nad ženama, organizacije ženske pomoći zauzimaju snažnu feminističku perspektivu. Muško nasilje nad ženama, vidimo kao strukturalni fenomen čiji je izravni uzrok rodna nejednakost. Organizacije ženske pomoći usvajaju definiciju nasilja prema ženama kakvu je odredila Pekinška platforma za akciju te prihvaćaju izjavu: „nasilje nad ženama je manifestacija povijesno nejednakih odnosa moći i među spolovima, što je dovelo do muške dominacije nad ženama, diskriminacije žena od strane muškaraca kao i do onemogućavanja punog napredovanja žena.“ (§ 118.)

Održavanje i toleriranje različitih oblika muškog nasilja nad ženama je fundamentalna zapreka postizanju potpune jednakosti žena i muškaraca u svim područjima života.

Ženska prava su ljudska prava

Organizacije ženske pomoći vjeruju u fundamentalni princip poštovanja ljudskih prava, smatraju da svi oblici nasilja prema ženama u privatnoj i javnoj sferi, od strane državnih i nedržavnih aktera, moraju biti imenovani, razumijevani i prepoznati kao osnovno kršenje ljudskih prava.

Autonomija i osnaživanje žena

Organizacije ženske pomoći vjeruju da djelovanje feminističkih nevladinih organizacija u području borbe protiv muškog nasilja nad ženama, treba omogućiti autonomiju i osnaživanje svih žena Taj cilj treba biti u osnovi svih akcija koje poduzimaju organizacije ženske pomoći kako bi se suprotstavile nasilju protiv žena.

Priznavanje različitosti

Organizacije ženske pomoći vjeruju da je potrebno uvažavati razlike među ženama kada se radi na problemu muškog nasilja protiv žena. Žene nasilje pogađa na različite načine ovisno o njihovim specifičnostima. Feminističke nevladine organizacije koje rade na području suzbijanja muškog nasilja protiv žena ne smiju isključivati žene na osnovi rase, etniciteta, posebnih potreba, seksualne orijentacije, dobi, uvjerenja, vjerovanja ili religijskih opredjeljenja.

MUŠKO NASILJE PROTIV ŽENA U BRAČNIM, IZVANBRAČNIM I INTIMNIM VEZAMA

Muško nasilje nad ženama u bračnim, izvanbračnim i intimnim vezama svaki je oblik fizičkog, psihičkog, seksualnog i/ili ekonomskog zlostavljanja koje ženi nanosi ili je nanosio muškarac, s kojim je u braku, izvanbračnoj i intimnoj vezi i to bilo da su živjeli zajedno ili odvojeno.

Primjeri različitih tipova nasilja:

- **Fizičko nasilje:** prijetnja vatrenim oružjem i upotreba vatrenog oružja, ranjavanje nožem i drugim vrstama hladnog oružja, nanošenje fraktura, teško premlaćivanje, udaranje šakama i nogama, davljenje, udaranje predmetima, šamaranje, štipanje i ugrizi...
- **Psihičko nasilje:** stalno kritiziranje, ponižavanje, omalovažavanje, verbalno zlostavljanje, teške uvrede, ljubomora, izolacija žene – oduzimanje mobitela, zaključavanje u stan, zabrana izlaska, kontroliranje „Facebooka“, „Twitera“ i interneta, kontrola telefonskih poziva obavljenih s fiksne linije, zabrana kontaktiranja sa susjedima, prijateljima i rodbinom, prijetnja ubojstvom/samoubojstvom, vrijeđanje ženinih prijateljica i rodbine, vrijeđanje žena općenito kao spola...
- **Seksualno nasilje:** svi oblici silovanja, seksualni napadi, neželjena seksualna intimnost, nago-varanje ili prisiljavanje na pornografske aktivnosti.
- **Ekonomsko nasilje:** oduzimanje ženine plaće, uskraćivanje zajedničkog novca za svakodnevne životne potrebe u kućanstvu, zabrana korištenja kartica, zabrana raspolaganja pokretninama, nekretninama i novčanim sredstvima koja su u isključivom vlasništvu žene, neplaćanje i uskraćivanje alimentacije za djecu, neplaćanje alimentacije za ženu, zabrana zapošljavanja...

RAZUMIJEVANJE NASILJA

Da bismo razumjele muško nasilje, nužno je proučiti obilježja preko kojih se ono manifestira. Ovu podjelu prenosimo kako ju je objasnila Diana Russel, feministička aktivistica i teoretičarka iz SAD-a, koja od 1970. radi na pitanju muškog nasilja.

Izolacija – materijalna/ prostorna/ strah/ ucjene/ zabrana kontakata: njoj, djeci.

Ženi je zabranjeno kontaktirati s ljudima s kojima njeguje prijateljske i rodbinske odnose. Nasilnik joj ograničava mogućnost kretanja, zabranjuje joj da ide na posao optužujući je da je krenula u flertovanje. Zahtijeva od nje da bude stalno kod kuće, tvrdeći da joj je ondje mjesto. Žena živi u izolaciji, postaje neinformirana i isključena iz svih životnih tokova te ima manje mogućnosti tražiti pomoć i podršku za izlaz iz nasilne situacije.

Iscrpljivanje – fizičko/ psihičko/ seksualno/ strah/ ljubomora.

Iscrpljivanje može biti fizičko, psihičko, seksualno i ekonomsko. Kod seksualnog iscrpljivanja muškarac odlučuje o njezinu tijelu, ne dopuštajući joj da bira način, mjesto i vrijeme stupanja u seksualne odnose. Žena se iscrpljuje batinama, nanošenjem teških tjelesnih ozljeda, brutalnim i okrutnim ponašanjem njezina partnera. Ona nije samo iznemogla od svakodnevnog terora i maltretiranja, nego je umorna i od uvreda, psovki, teških i ružnih riječi, prijetnji ubojstvom.

Ponižavanje – verbalno/ psihičko /seksualno/ ekonomsko/ fizičko.

On je ponižava fizički, psihički, seksualno, verbalno, ekonomski dok je sama (najčešće dok je sama ili pred djecom, mnogo rjeđe u društvu ili pred rodbinom, susjedima ili prijateljima) i dok je u društvu, gestama i verbalno pred prijateljima, kolegama, udvara se njezinim prijateljicama, sa svjesnom namjerom da je omalovaži i kompromitira. Pokušava kod nje stvoriti osjećaj manje vrijednosti svakodnevno joj govoreći da je neobrazovana, nekulturna, glupa, ružna i nesposobna za život.

Prijetnje: njoj/djeci/njezinima/svojima.

Prijetnje da će je ubiti, spaliti. Prijetnje su sastavni dio muškog nasilja. One izazivaju strah koji potpuno paralizira ženu i sprječava je da mu se suprotstavi. Muškarac prijeti ubojstvom, silovanjem, govori da će je osakatiti i hendikepirati za cijeli život. „Spalit ću ti kosu“, „Bacit ću te niz stepenice“, „Stavit ću ti nož pod grlo“, „Izbacit ću te iz kuće“, „Ubit ću djecu“, „Pazi na mamu, mogla bi i ona stradati“.

Nametanje besmislenih zahtjeva

Žena je prinuđena obavljati Sizifov posao ispunjavajući apsurdne zahtjeve partnera koji su proizvod njegova hira ili bizarnosti, a sve sa željom da oteža njezin ionako ugroženi položaj. Primjerice: „Opet danas nisi obrisala prašinu s TV-a, a danas je utakmica“, „Zašto uopće kuhaš ručak ako ja uvijek moram dosoliti“, „Zašto si izglačala sve košulje osim plave, baš mi ona danas treba, a ne sve druge boje“.

Totalna nadmoć i kontrola – fizička/ seksualna/ materijalna/ psihička.

Svi činovi nasilja dovode do toga da muškarac nasilnik ima totalnu nadmoć i kontrolu. On se ponaša superiorno kao da ima pravo upravljati životom žene. To podrazumijeva da žena npr. ne može apsolutno nikamo otići i ništa učiniti bez njegova odobrenja. Sve akcije nasilnika usmjerene su prema izolaciji i kontroli žene te zadovoljavanju njegovih emotivnih, fizičkih i seksualnih potreba. Članove svoje obitelji (ženu i djecu) iskorištava kao objekte koji mu omogućavaju da dobije ono što želi.

Povremene milosti – faza „Oprosti mi molim te.“

To je faza u ciklusu nasilja kada muškarac najviše manipulira, šalje ženi pozitivne poruke. Traži oprostaj, radi ono što ona voli, obećava da će se promijeniti, što je često popraćeno izljevom nježnosti koje izaziva suosjećanje kod žene i spremnost da mu oprosti. Primjerice, vodi je na čevapčiče, kupuje cvijeće, donosi igračke djeci, vodi je u kino... Ovi činovi utvrđuju njegov status nasilnika jer se nakon toga žena nada da će se promijeniti, a on tada može nastaviti s nasiljem i kontrolom.

Iskrivljena viđenja situacije – pravdanje njega/ okrivljavanje sebe/ lažne nade.

To su situacije kada je Ona – žena u zabludi i neobjektivno promatra svoj problem. Primjerice, vidi sebe kao jedinog krivca, smatrajući se uzrokom njegova bijesa i ljutnje. Gaji lažne nade da će sutra biti bolje i da će naći svoje mjesto pod suncem, opravdavajući nasilje izjavama da je to sastavni dio bračnog života. Ovaj mehanizam održava situaciju nasilja. „Kriva sam“, „Loš mu je dan“, „Umoran je“, „Šef ga je naljutio“, „To je zbog njegove mame“, „Zbog alkohola“...

Mi podupiremo žene da vrate samopouzdanje koje je kod žrtava svakodnevnog nasilja uglavnom razoreno, kako bi imale mogućnost osloboditi se straha, ovisnosti i srama.

PREDRASUDE I ČINJENICE

Iskustvo rada u feminističkim ženskim organizacijama pokazuje da u odnosu na problem muškog nasilja protiv žena i dalje postoje mnoge predrasude. Svijest velikog broja ljudi o razmjerima ovog problema i o njegovim uzrocima ne odgovaraju činjenicama. Postojeće predrasude velika su zapreka za žene koje su preživjele partnersko nasilje jer im predrasude raširene u društvu otežavaju

da govore o svojoj situaciji. Vrlo često to dovodi do toga da žene u sebi traže krivnju za nasilje koje su preživjele, srame se i ne usude se govoriti o nasilju koje su doživjele.

Ovdje ćemo stoga opisati nekoliko najčešćih predrasuda i suprotstaviti ćemo im činjenice.

PREDRASUDA BR. 1

Nije riječ o nasilju, muž i žena se „samo“ svađaju

Mnoge žene već imaju iza sebe dugu povijest nasilja u trenutku kada se odluče zatražiti pomoć. U strahu su za svoj život ili život svoje djece. Iskustvo rada nam govori da je vrijeme razvoda braka za ženu najopasnije razdoblje. Za vrijeme trajanja razvoda postoji iznimno velika opasnost za ženu da će nasilni partner ponovno počiniti teška kaznena djela. Ubojstva žena od strane partnera najčešća su za vrijeme trajanja procesa razvoda.

Nasilno ponašanje ne prestaje samo od sebe. Nastavlja se, čak eskalira ako mu se izvana ne postave granice.

Fizičko nasilje uvijek prati psihičko nasilje poput prijetnji, ucjena ili psihoterora (primjerice: „Ubit ću te ako me napustiš“, „Ubit ću sebe, uzet ću ti djecu, čitav život te neću ostaviti na miru, ti si luda i nitko ti neće vjerovati...“). Sve to ima za posljedicu da je ženama koje su preživjele nasilje vrlo teško, a često i opasno za život napustiti nasilnika i izaći iz nasilne veze.

Nasilje i svađa nije isto. Svađa je sukob osoba koje su jednako snažne.

U svađi je najčešće riječ o interesnim sukobima u kojima protivnici jedan drugom pokušavaju nametnuti svoje interese. Kada između protivnika u svađi postoje nejednaki odnosi snage i moći (npr. jedna je osoba tjelesno jača, naoružana, ima ekonomsku moć nad drugom osobom...), u pravilu će moćniji to iskoristiti da nametne svoje interese. Tog trenutka svađa se pretvara u nasilje, pri čemu je jedna osoba uvijek u podređenom položaju, najčešće je to žena.

Žene su u našem društvu gotovo uvijek, na mnogim područjima, u slabijoj poziciji. Ujedinjeni narodi prepoznali su da je uzrok nasilja protiv žena povijesna nejednakost moći među spolovima, dominacija i diskriminacija žena od strane muškaraca.

PREDRASUDA BR. 2

Žene „provociraju“ nasilje ili ga na neki način „zaslužuju“.

Takvo shvaćanje vrlo je opasno. Ženama koje su preživjele nasilje pripisuje se odgovornost i krivnja za nasilje koje su preživjele. Za nasilje uvijek je odgovoran i kriv počinitelj nasilja.

Važno je naglasiti da se takozvane „provokacije“ sastoje od sljedećeg:

- a) žena moli muža da joj da novac za vođenje i održavanje kućanstva
- b) žena kasni s posla kući zbog zastoja u prometu
- c) ima vlastito mišljenje o odgoju djece
- d) posjetila je prijateljicu i zadržala se u razgovoru s njom...

Mnoge žene pokušavaju biti „savršene“ kako bi spriječile novi val nasilja, no unatoč tome bivaju zlostavljane od strane partnera.

Kako bi se nasilje protiv žena dugoročno smanjilo, važno je znati da nema nikakvog razloga ni opravdanja za nasilje.

Nitko nikada ne zaslužuje da se nad njom/njim vrši nasilje. Počinitelj nasilja uvijek je kriv i odgovoran. Svaki čovjek ima u svom životu povode koji ga mogu naljutiti i razbjesniti. Moramo naučiti kako s time izaći na kraj i izabrati nenasilne metode rješavanja problema.

Nasilno ponašanje naučeno je ponašanje. Nasilnim ponašanjem nastoje se ostvariti određeni ciljevi. Nipošto dakle nije točno da su nasilna djela pretežno počinjena u afektu. Velika većina muškaraca koji su nasilni prema ženama ne čini to u afektu. Naprimjer, kada su ljuti neće istući svoga nadređenog na poslu, ali će istući svoju ženu.

PREDRASUDA BR. 3

Žene „žele“ biti zlostavljane.

Kada se ženama prvi put dogodi nasilje, uvijek su u šoku i nevjerici. Ne mogu vjerovati da se „takvo što“ događa njima i pokušavaju za partnerovo nasilno ponašanje naći isprike. Žene žele da nasilje prestane. Žene koje su preživjele nasilje nisu mazohistice. Nitko ne voli biti zlostavljan i pretučen. Žene ostaju u nasilnoj vezi zato što: često nemaju druge mogućnosti; zato što se nadaju da će se partner promijeniti; žele da im djeca imaju oca... To nikako ne znači da žene uživaju u nasilju i vole nasilje.

PREDRASUDA BR. 4

Muško nasilje protiv žena privatni je problem.

Muško nasilje nije privatni problem pojedine žene. To je globalan društveno-politički uvjetovan problem koji je posljedica nejednake raspodjele moći među spolovima. Za nasilje nad ženama nema opravdanja.

PREDRASUDA BR. 5

Nasilje ne ostavlja ozbiljne posljedice.

Muško nasilje protiv žena uzrokuje teške psihičke i fizičke ozljede. Ono djeluje razorno na psihofizički status žene. U napadima na žene partneri nerijetko koriste oružje, od 100 ispitanih žena 42 žene su izjavile da je pri partnerovu napadu na njih korišteno i oružje.

PREDRASUDA BR. 6

Ovisnost o alkoholu, drogi, kocki... – uzrok je muškog nasilja protiv žena.

Nasilni muškarci koriste alkohol, drogu, kocku... kao izgovor: „Nisam bio svjestan što radim.“ Ovisnost im služi kao izgovor kako ne bi bili odgovorni za svoje nasilno ponašanje.

PREDRASUDA BR. 7

Nasilje postoji samo u „problematičnim“ obiteljima.

Nasilje se može dogoditi svakoj ženi, bez obzira na njezinu dob, socijalnu, ekonomsku, obrazovnu, kulturološku, vjersku, etničku pripadnost...

PREDRASUDA BR. 8

Muško nasilje protiv žena događa se samo malom postotku ženske populacije.

Svake je godine pretučeno od dva do četiri milijuna žena svih rasa, klasa i nacionalnosti.

PREDRASUDA BR. 9

Nasilje protiv žena događa se kada nasilnik izgubi kontrolu nad svojim ponašanjem.

Nasilje nad ženom može potrajati satima, nije riječ o trenutačnom gubitku kontrole. Velik broj zlostavljača unaprijed planira napad na ženu.

PREDRASUDA BR. 10

Psihoterapijski proces pomoći će nasilniku da promijeni svoje ponašanje.

Psihosocijalni tretman na koji se upućuju zlostavljači nije dovoljan za promjenu njihova nasilnog ponašanja. Nasilje protiv žena ozbiljan je zločin te ga adekvatno tome treba zakonski sankcionirati sa zakonski predviđenom maksimalnom kaznom. Za vrijeme služenja zatvorske kazne zbog počinjenog zločina, pristane li zlostavljač, može se započeti sa psihosocijalnim tretmanom. Ako zlostavljač okrivljuje ženu zato što je bio nasilan prema njoj (što je gotovo pravilo), on će sasvim sigurno nastaviti sa zlostavljanjem.

PREDRASUDA BR. 11

Religiozni muškarci ne zlostavljaju svoje žene.

Čak i neki svećenici zlostavljaju svoje žene/ljubavnice/domaćice. Religiozna uvjerenja ne priječe muškarce da vjeruju kako imaju pravo tući svoje žene. Ugledni liječnik u Glasilu Hrvatskog liječničkog zbora prije nekoliko godina napisao je: „Uzimajući anamnezu ženama koje su mi dolazile u ambulantu sa slomljenim nosom ili rupturom bubnjača od pljuske, uvijek sam dobio isti podatak: dvoboj je započeo riječima, u čemu su žene jače, a kada je muškarcu prekipjelo, poslužio se šakom. Nijedna pacijentica koja je bila u AŽKZ-ovu savjetovalištu za zlostavljane žene nije dobila jedan spasonosni savjet: obuzdati svoj jezik. A u Bibliji tako lijepo i poučno piše: Žena šutljiva, dar Gospodnji!“

PREDRASUDA BR. 12

Zlostavljana žena, ako želi, može napustiti nasilnog partnera.

Ova predrasuda temelji se na tome da žena ima kontrolu nad nasilnom situacijom koju je preživjela. Žene nemaju dovoljno podrške i pomoći kada žele napustiti nasilnika i prekinuti nasilnu vezu. Institucije države, a često i rodbina, ne pružaju joj sigurnost, podršku i pomoć koja joj je u tim trenucima nužna. U slučajevima kada žena uspije napustiti nasilnika i izaći iz nasilne veze, nasilje partnera kojeg je napustila postaje učestalije i intenzivnije.

PREDRASUDA BR. 13

Žene „vole“ muškarce koji ih zlostavljaju.

Ova postavka je varijacija teorije „kruga nasilja“. Često se kaže da žene koje su u djetinjstvu vidjele ili preživjele nasilje traže nasilnog muža/partnera. To, međutim, nipošto nije točno. Naprotiv, riječ je o tome da muškarci na početku veze iznimno rijetko posežu za nasilnim sredstvima. Nasilje najčešće počinje tek nakon vjenčanja. Kako dakle žene unaprijed znaju koji će muškarac biti nasilan?

PREDRASUDA BR. 14

Zlostavljane žene zlostavljaju svoju djecu

Zlostavljane žene nisu više nasilne prema svojoj djeci od drugih žena. Postoje čvrsti dokazi da velik broj muškaraca koji zlostavlja svoje partnerice, zlostavlja i svoju djecu.

EKONOMSKI ASPEKTI NASILJA PROTIV ŽENA

Radna i ekonomska neravnopravnost između žena i muškaraca jedan je od oblika nasilja protiv žena i predstavlja velik problem. Zato poticanje ekonomske rodne ravnopravnosti u društvu predstavlja neizravnu mjeru prevencije nasilja nad ženama.

Ekonomske i financijske nasilje nad ženama i njihovom djecom definiraju sljedeće nasilne strategije:

- nasilnikova kontrola troškova zajedničkih financijskih resursa i oduzimanje financijske autonomije ženi
- osiromašivanje i stavljanje žene u stanje financijske i materijalne deprivacije
- stavljanje žene u poziciju ekonomske ovisnosti o nasilniku
- nasilna kontrola i oduzimanje osobnih materijalnih resursa kojima žena raspolaže
- nasilno ometanje zaposlene žene u ostvarivanju njezinih radnih obveza
- oduzimanje autonomije u raspolaganju financijskim prihodima koje ostvaruje radom
- materijalno osiromašenje djece.

Ekonomske nasilje omogućava jačanje moći i kontrole nasilnika nad ženom.

FEMINISTIČKI PRISTUP NASILJU PROTIV ŽENA

Feminističke ženske organizacije smatraju da je problem patrijarhalnog nasilja protiv žena okosnica njihova djelovanja. Afirmiraju načelo pomoći i samoorganiziranja žena kao osnovno načelo pri pružanju pomoći ženama. Glavno izorište muškog nasilja protiv žena vide u institucionaliziranoj, patrijarhalnoj moći muškarca nad ženom te stoga problemu nasilja protiv žena pristupaju kao društvenom i političkom problemu. Institucionalizirana patrijarhalna moć muškarca nad ženom poprima najrazličitije oblike kontrole nad ženama i djecom, od razaranja ženske samosvijesti pa sve do fizičkog uništenja. Stoga među svoje glavne ciljeve, uz pružanje konkretne pomoći ženama u savjetovalištim i skloništim, zahtijevaju promjenu cjelokupnog statusa žene, razobličavanjem i dokidanjem patrijarhalnog nasilja. Patrijarhalno ustrojstvo države osnovna je sastavnica koja omogućava nejednake odnose moći između muškarca i žene. Društvene predrasude i stereotipi podupiru „normalnost“/šutnju/„privatnost“/nevidljivost muškog nasilja protiv žena.

FEMINISTIČKI PRINCIPI SAVJETOVANJA

Feminističke ženske organizacije zalažu se da žene žive život bez patrijarhalnog nasilja, da uživaju sva ženska prava u rodno ravnopravnom društvu. Feministički principi savjetovanja temelje se na sljedećim vrijednostima: antiautoritativna i nenasilna kultura, ženska solidarnost i podrška, usmjerenost na potrebe žena koje su preživjele muško nasilje, poštovanje autonomne odluke žene te njezina integriteta i dostojanstva, globalna ženska odgovornost i solidarnost te međusobna suradnja. Feminističke ženske organizacije pružaju podršku i pomoć svim ženama i njihovoj djeci bez obzira na njihovo državljanstvo, nacionalnost, etničku/vjersku pripadnost, obrazovanje, političko uvjerenje, ekonomski status, dob, boju kože, socijalnu orijentaciju ili neki drugi status.

Feministički principi savjetovanja podrazumijevaju:

- potpunu anonimnost i povjerljivost u odnosu na iskustvo zlostavljanja koje je žena preživjela
- razumijevanje problema i potpuno povjerenje u ženin iskaz/priču
- pokazati joj da ju potpuno podržavate
- jasno ženi dati do znanja da nema nikakve isprike za nasilje koje je preživjela, da nitko nema pravo to činiti
- informirati ju da je nasilje počinjeno nad njom ozbiljno kršenje njezinih osnovnih prava
- jačati ženinu snagu za samopomoć – podizanje samosvijesti i samopoštovanja
- informirati ženu o njezinim zakonom zajamčenim pravima i naučiti je kako da ih ostvari
- ne donositi ni jednu odluku u njezino ime, niti joj nametati svoje rješenje, treba je samo obavijestiti o mogućnostima
- ne obećati ništa što ne možete učiniti za nju.

Žena nikada nije odgovorna i kriva za nasilje koje je preživjela. Odgovoran i kriv uvijek je počinitelj nasilja.

Povjerljivost

Jamčimo anonimnost i povjerljivost klijenticama. Žene koje su preživjele nasilje i traže pomoć i podršku u pravilu imaju velik manjak povjerenja i vrlo neugodna iskustva s institucijama. Zbog toga je izuzetno važno da ženi jamčimo potpunu tajnost i anonimnost. Ako žena za vrijeme razgovora ne želi reći svoje pravo ime, nemojte ju na to prisiljavati. Ako to činite, povrijedit ćete njezino pravo na privatnost. Poštujete li to, to će biti osnova njezina povjerenja prema vama.

Žena nikada nije kriva za nasilje koje je preživjela

Muško nasilje protiv žena prisutno je stoljećima u svim kulturama. Bez obzira na to što žena učinila, ona nikada ne može biti odgovorna i kriva za nasilje koje je preživjela. Odgovornost i

krivnja leže na nasilniku. Nerijetko žene traže krivnju u sebi zato što su preživjele nasilje. Takvu stavu pomaže obrazovanje, socijalizacija, patrijarhalni stavovi u društvu – sve to legitimira muško nasilje protiv žena, ali proizvodi i ideologiju prema kojoj je žrtva kriva. Zbog toga žene često, kada prežive nasilje, ne mogu odmah prepoznati i imenovati nasilje kada se ono dogodi.

Vjerovati ženi da je preživjela nasilje

Institucije države i društvo ne vjeruju izjavama žene da je preživjela nasilje. Traže njezinu krivnju, odgovornost i minimaliziraju njezino iskustvo nasilja. Vrlo je bitno u potpunosti vjerovati ženi kada vam govori o vlastitim nasilnim iskustvima.

Povjerenje u žene, njihovu snagu i autonomiju osnovne su pretpostavke kako bi žene mogle ojačati, vratiti samopouzdanje i vjeru u sebe te krenuti mijenjati svoje živote. Nama su važni osjećaji žena koje su preživjele nasilje, važno nam je što imaju o tome reći.

Ne sugerirati rješenja

Feminističke ženske organizacije i aktivistice koje u njima rade, stručnjakinje su za rješavanje problema muškog nasilja nad ženama. Mi postojimo da bismo pružile podršku ženama i omogućile im da ispričaju svoju priču. U razgovoru s aktivisticama žene počinju na svoj problem gledati iz druge perspektive, uviđaju vlastitu snagu i mogućnost izlaza iz nasilne situacije. Svaka žena sama zna što je za nju najbolje, no možda to ne može sama odmah definirati. Potrebni su joj povjerenje, poticaj i podrška. Naša je obveza u radu sa ženama omogućiti im da dođu do vlastitih, autonomnih odluka i ne sugerirati im rješenja.

Pustiti da njezina priča izađe van

U razgovoru sa ženom važno je aktivno slušati što žena govori. U razgovoru je potrebno obratiti pozornost na vrijednosti i interpretaciju koju daje sama žena. Kada je to potrebno, možemo pitanjima i rečenicama kojima pružamo podršku, poticati ženu da govori o svojem iskustvu nasilja. Ne bismo ju smjele prekidati dok govori. Nipošto ne smijemo davati vlastite interpretacije i vrednovanja – svaka žena je drukčija, a nama je važno čuti o njezinu životu onako kako ga ona doživljava.

Ne vrednovati i ne interpretirati iskustva

Nužno je kroz pitanja koja postavljate ženi omogućiti joj da svoju situaciju vidi s različitih strana. To ne smijete činiti na način koji ženu osuđuje.

S naše strane nužno je vrednovanje koje je pozitivno validiranje svega što je žena dosad učinila za vlastito samoosnaživanje. Mi trebamo pružiti podršku svim oblicima njezina suprotstavljanja nasilju, uključujući i samu misao da želi izaći iz nasilne veze jer i to je jedan od vidova suprotstavljanja.

Aktivistice u feminističkim ženskim organizacijama u svom radu ne koriste psihološke teorije ličnosti za interpretiranje ponašanja žena jer te teorije počivaju na patrijarhalnom modelu. Feminističke aktivistice i njihov rad zasnovane su na interpretaciji analize moći u odnosu na rod, drugim društvenim razlikama između klasa, nacionalnosti, itd.

Rješenje za situaciju nasilja nalazi se u samoj ženi

Feminističke aktivistice trebaju omogućiti ženama da vrate povjerenje u same sebe, da se osnaže i počnu vjerovati da one u sebi već nose rješenje za situaciju nasilja u kojoj žive.

Svaka žena koja je preživjela nasilje stručnjakinja je za rješavanje problema jer je naučila preživjeti nasilje. Mi smo tu samo da bismo joj pomogle da to osvijesti. Različite se žene različitim načinima suprotstavljaju nasilju.

Za razliku od profesionalaca koji kažu: „Mi znamo što trebate raditi, najbolje je za vas da...“, aktivistice ne znaju unaprijed što žena treba napraviti. U razgovoru i tijekom zajedničke analize

situacije dolazimo do rješenja koje će omogućiti izlazak iz nasilne situacije. Feminističke ženske organizacije vjeruju da žena ima rješenje za problem nasilja, ali potrebno joj je omogućiti: anonimnost, sigurnost, povjerenje, prostor, otvoreni razgovor, aktivno slušanje. Uz takvu podršku žena će vratiti povjerenje u sebe i svoju snagu, pronaći rješenje i vratiti kontrolu nad svojim životom.

Žene koje se javljaju ženskim savjetovalištim nisu „neke druge žene“

Sve žene u različitim fazama svog odrastanja i života bile su suočene s nekim oblicima muškog nasilja. Svaka od nas dakle ima vlastita životna iskustva s nasiljem koja se razlikuju, koja je nužno osvijestiti i artikulirati, ako želimo raditi u feminističkoj ženskoj organizaciji.

Ne postojimo „mi“ i „one“, sve žene već po osnovi spola mogu postati žrtve muškog nasilja.

Imenovanje nasilja politički je čin

Muško nasilje protiv žena društveni je i politički problem. Nasilje protiv žena osnova je društvene konstrukcije muškog spola i jasno predstavlja odnos moći među spolovima. Važno je da žena razumije da je nasilje koje je preživjela zločin. Čin imenovanja nasilja politički je čin, to je prvi korak u suprotstavljanju patrijarhatu i nasilniku.

Muško nasilje nad ženama nije privatni problem žena nego društveni fenomen

Muško nasilje protiv žena i strukturalno nasilje jedan je od društvenih oblika kontrole žena stoljećima. To nije osobni problem žena, nego je to društveno-politički problem koji predstavlja dio sustava patrijarhalnog obrasca, kojim muški spol održava kontrolu i dominaciju nad ženskim spolom. Dakle, kako smo već u nekoliko navrata naglasile, riječ je o nejednakim odnosima moći među spolovima u društvu. Često žena vjeruje da se nasilje događa samo njoj. Različiti oblici nasilja kojima su žene izložene u patrijarhalnom društvu prvorazredni je društveno-politički problem čijim se rješavanjem trebaju baviti sve institucije. Zato se stručnjakinje/aktivistice u feminističkim nevladinim organizacijama zalažu da centri za socijalni rad, policija, sudovi, bolnice... muško nasilje protiv žena uvrste kao obveznu i vrlo važnu kategoriju u svom svakodnevnom radu.

Organizacije ženske pomoći „miješaju“ se u obitelj

Građanski moral nalaže nemiješanje u obiteljske stvari. Tim činom žrtve muškog nasilja, a to su prije svega žene i djeca, ostaju izolirane/izolirani i bez mogućnosti izlaska iz podređenog položaja i nasilja.

Patrijarhalno društvo proizvodi zakone koji ne štite u dovoljnoj mjeri žene i djecu koji su preživjele/preživjeli nasilje. S druge strane ti isti zakoni gotovo redovito nasilnika ne sankcioniraju adekvatno. Nasilje protiv žena i djece najčešće se tretira kao prekršajno djelo, a vrlo rijetko kao kazneno djelo. Feminističke ženske organizacije zastupaju stav da je nasilje protiv žena zločin te da ga država treba kazneno goniti po službenoj dužnosti i sankcionirati maksimalnim zakonom predviđenim kaznama.

Djeca imaju pravo na život bez nasilja

Žene često odlučuju ostati s nasilnim partnerom, ne želeći djeci uskratiti oca. Najčešće djeca nisu izravne žrtve fizičkog nasilja, djeca su najčešće nijemi svjedoci nasilja nad majkom. Na taj su način djeca neizravne žrtve nasilja koje ostavlja trajne i višestruke posljedice. Djeca ne vole nasilje i imaju pravo na život bez nasilja.

Biti na strani žene i protiv svake vrste diskriminacije

U svom radu polazimo od činjenice o nejednakoj raspodjeli moći među spolovima u društvu. Društvene su institucije već na strani onih koji imaju moć. Biti na strani onih koje su preživjele nasilje, pruža mogućnost pravdi. Feministička ženska savjetovališta i skloništa moraju uvijek biti na strani žene koja je preživjela nasilje i ne smiju tražiti tzv. „objektivnu istinu“. Nas treba zanimati samo subjektivna istina i iskustvo žene.

FEMINISTIČKI PRISTUP ŽENSKOM ZDRAVLJU

Zdravlje je politička kategorija

Bolest/zdravlje imaju sve društvene kategorije i promatramo ih u kontekstu osobne povijesti i društvenih kategorija spola, siromaštva, nacionalnih represija, rasnih represija... Feministički pristup zdravlju polazi od pretpostavke da su tijelo, duša i naše ponašanje jedan organizam i da je zbog toga svaki dio povezan s drugim.

Muško nasilje ugrožava zdravlje žena

U slučajevima muškog nasilja protiv žena, često je bolest adaptacija tijela žene na konstantnu izloženost pritisku, uvredama, nasilju...

Žene koje dugo žive u nasilnoj situaciji često obolijevaju od različitih bolesti, što je posljedica dugogodišnje izloženosti nasilju. Žene koje su izložene nasilju češće od drugih žena obolijevaju od hipertenzije, tahikardije, insomnije, bulimije, anoreksije, depresije izazvane uvjetima u kojima žive, PTSP-a, ginekoloških problema, spolnih bolesti, karcinoma...

Kritički odnos prema institucijama

Medicina, psihijatrija, psihoterapija dio su patrijarhalnog sustava i kao takve promatraju žene unutar klasične uloge spola koju joj je namijenilo patrijarhalno uređenje. Svojim tehnikama rada vraćaju žene u ulogu da štute, trpe i služe drugima, bez obzira na činjenicu da je žena izložena teškim oblicima zlostavljanja ili čak smrtnoj opasnosti. Više se vjeruje nasilniku nego ženi jer je to dio patrijarhalnog ustrojstva. Mi smatramo da je nasilnik zločinac i vjerujemo ženi koja je preživjela.

Psihološke i psihijatrijske teorije o mentalnom zdravlju žena proizvod su mizoginije patrijarhata

Psihološke i psihijatrijske teorije dio su patrijarhalnog korpusa znanja, njih su pisali muškarci ili žene koje perpetuiraju patrijarhalne odnose i hijerarhiju moći. Feminističke teorije o zdravlju, bolestima i ženskom tijelu nastale su iz analize iskustava ženskog pokreta, a temelje se na iskustvima velikog broja žena. Nasilni muškarci u tim teorijama stvaraju i traže opravdanja za svoje nasilno ponašanje.

Iz Pekinške platforme:

(...) C. ŽENE I ZDRAVLJE

89. Žene imaju pravo na najviši mogući standard fizičkog i mentalnog zdravlja. Uživanje ovog prava izuzetno je važno za njihov život i dobrobit te za njihovu sposobnost sudjelovanja u svim područjima javnog i privatnog života. Zdravlje je stanje ukupne fizičke, mentalne i društvene dobrobiti i nije samo odsutnost bolesti ili invalidnosti. Žensko zdravlje uključuje i emocionalnu, društvenu i fizičku dobrobit žene te je određeno socijalnim, političkim i ekonomskim kontekstom njezina života, kao i biološkim faktorima. Međutim, većina žena nema to zdravlje i dobrobit. Glavna zapreka postizanju najvišeg mogućeg standarda zdravlja za žene jest neravnopravnost i između muškaraca i žena te između žena u različitim geografskim regijama, društvenim klasama i domorodačkim te nacionalnim skupinama. U državnim i međunarodnim forumima žene ističu da su ravnopravnost, uz podjelu obiteljskih odgovornosti, razvoj i mir nužni uvjeti da steknu optimalno zdravlje tijekom cijelog svog života.

90. Žene imaju različit i neravnopravan pristup osnovnim zdravstvenim resursima, uključujući i primarno zdravstvo u cilju prevencije i liječenja dječjih bolesti, neuhranjenosti, anemije, proljeva, zaraznih bolesti, malarije i drugih tropskih bolesti i tuberkuloze, među ostalim. Žene isto tako imaju nejednake i neravnopravne mogućnosti zaštite, unaprjeđenja i održavanja svog zdravlja. U mnogim zemljama u razvoju nedostatak hitne ginekološke službe poseban je problem. Zdravstvena politika i programi često samo ponavljaju spolne stereotipe i ne uzimaju u obzir društve-

no-ekonomske razlike i druge razlike među ženama i ne mogu u potpunosti voditi računa o nedostatku ovisnosti žena vezano za njihovo zdravlje. Zdravlje žena također je pod utjecajem spolne diskriminacije u zdravstvenom sustavu i pod utjecajem neodgovarajućih zdravstvenih usluga koje se ženama pružaju.

91. U mnogim zemljama, osobito zemljama u razvoju, najviše u najnerazvijenijima, smanjenje sredstava za javno zdravstvo i u nekim slučajevima i strukturalnih prilagođavanja pridonose pogoršanju sustava javnog zdravstva. Uz to, privatizacija zdravstvenog sustava bez odgovarajućih jamstava za jedinstven pristup jeftinom zdravstvu dalje umanjuju raspoloživost zdravstvenih usluga. Ova situacija ne samo da izravno pogađa zdravlje žena i ženske djece, nego i stavlja neproporcionalno veliku odgovornost na leđa žena, čije višestruke uloge, uključujući i njihove uloge u obitelji i zajednici, često nisu priznate; stoga one ne dobivaju nužnu društvenu, psihološku i ekonomsku podršku.

92. Pravo žena na najviši mogući standard zdravlja mora se osigurati tijekom cijelog njihova životnog ciklusa ravnopravno s muškarcima. Žene ugrožavaju mnoga slična stanja kao i muškarce, ali žene ih podnose drukčije. Dominacija siromaštva i ekonomske ovisnosti kod žena, njihovo iskustvo o nasilju, negativni stavovi o ženama i ženskoj djeci, rasni i drugi oblici diskriminacije, ograničena moć koju žene imaju nad svojim spolnim i reproduktivnim životom i nedostatak utjecaja na odlučivanje društvena su realnost koja ima negativne posljedice na njihovo zdravlje. Nedostatak hrane i nepravedna raspodjela hrane za žene i žensku djecu u kućanstvu, neadekvatan pristup ispravnim vodoinstalacijama, sanitarijama i gorivu, posebno u seoskim i siromašnim gradskim četvrtima, te nedostupan smještaj – svi ovi faktori opterećuju žene i njihove obitelji te imaju negativne posljedice na njihovo zdravlje. Zdravlje je osnovni preduvjet za vođenje produktivnog i ispunjenog života i pravo svih žena da kontroliraju sve aspekte svog zdravlja, posebno svoju plodnost, što je jedan od osnovnih uvjeta za njihovo osnaženje.

93. Diskriminacija djevojčica, koja često dolazi kao posljedica preferencije muške djece, u pristupu hrani i zdravstvenim uslugama, ugrožava njihovo sadašnje i buduće zdravlje te dobrobit. Uvjeti pod kojima se djevojčice tjeraju na ranu udaju, trudnoću i rađanje te njihovo trpljenje štetnog ponašanja, kao što je genitalna mutilacija, predstavljaju ozbiljan rizik za zdravlje. Adolescenticama tijekom odrastanja treba, ali ga često nemaju, pristup nužnim zdravstvenim i prehrambenim uslugama. Savjetovanje i pristup spolnim i informacijama o reproduktivnom zdravlju za adolescente još su neadekvatni ili ih uopće nema, a pravo mlade žene na privatnost, povjerljivost, poštovanje i svjesni pristanak često se ne uzima u obzir. Djevojke su i biološki i psihosocijalno osjetljivije nego dječaci na seksualno zlostavljanje, nasilje i prostituciju te na posljedice nezaštićenih i preranih spolnih odnosa. Trend ranog spolnog iskustva, kombiniran s nedostatkom informacija i službi, povećava rizik od neželjene i prerane trudnoće, infekcije HIV-om i drugih spolno prenosivih bolesti, kao i od rizičnih pobačaja. Rani porođaji i dalje su zapreka unaprjeđenju obrazovnog, ekonomskog i socijalnog statusa žena u svim dijelovima svijeta. Sve u svemu, za mlade žene rana udaja i rano materinstvo mogu ozbiljno uskratiti obrazovne i mogućnosti zapošljavanja te je vjerojatno da će imati dugoročne negativne posljedice na kvalitetu njihova života i života njihove djece. Mladići često nisu educirani o poštovanju samoodređenja žena i podjeli odgovornosti sa ženama u pitanjima spolnosti i reprodukcije.

94. Reproductivno zdravlje stanje je kompletne fizičke, psihičke i socijalne dobrobiti i ne odnosi se samo na odsutnost bolesti ili invalidnosti, u svim pitanjima vezanim za reproduktivni sustav i za njegove funkcije i procese. Reproductivno zdravlje stoga podrazumijeva stanje zadovoljavajućeg i sigurnog spolnog života te sposobnost za reprodukciju i slobodu odlučivanja hoće li, kada i koliko često to činiti. Implicitna su u ovom zadnjem uvjetu prava muškaraca i žena na informiranost i na pristup sigurnim, učinkovitim, dostupnim i prihvatljivim metodama planiranja obitelji po svom izboru, kao i drugim metodama po svom izboru za reguliranje plodnosti, a koji nisu ilegalni, kao i pravo pristupa odgovarajućim zdravstvenim uslugama koje će omogućiti ženama sigurnu trud-

noću i porođaj te pružiti paru najbolje izgleda da dobiju zdravo dijete. U smislu gornje definicije reproduktivnog zdravlja, reproduktivno zdravlje definira se kao konstelacija metoda, tehnika i usluga kojima se pridonosi reproduktivnom zdravlju i dobrobiti prevencijom i rješavanjem problema reproduktivnog zdravlja. Ono također sadrži spolno zdravlje, čija je svrha unaprjeđenje života i osobnih odnosa, a ne samo savjetovanje i briga za reprodukciju i spolno prenosive bolesti.

95. Imajući na umu gore navedenu definiciju, reproduktivna prava sadrže određena ljudska prava koja su već priznata u međunarodnom pravu, međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i drugim konsenzusnim dokumentima. Ova se prava temelje na priznavanju osnovnog prava svih parova i pojedinaca da slobodno i odgovorno odlučuju o broju, razlici u godinama i rasporedu svoje djece te da imaju informacije i sredstva da to tako učine, kao i na pravo na najviši standard spolnog i reproduktivnog zdravlja. Također uključuje i pravo na odlučivanje vezano uz reprodukciju bez diskriminacije, prisile i nasilja, kako stoji u dokumentima vezanim za ljudska prava. U ostvarivanju ovog prava oni bi trebali voditi računa o potrebama svog života i buduće djece te o svojim odgovornostima prema zajednici. Promocija odgovornog ostvarivanja ovih prava za sve ljude trebala bi biti fundamentalna osnova za politiku i programe koje podupiru vlada i zajednica u području reproduktivnog zdravlja, uključujući planiranje obitelji. U sklopu svoje orijentacije, puna bi se pozornost trebala posvetiti unaprjeđenju međusobnog poštovanja i ravnopravnosti u odnosima među spolovima, a posebno ispunjavanju obrazovnih i uslužnih potreba adolescenata u cilju omogućivanja pozitivnog i odgovornog pristupa svojoj spolnosti. Mnogi ljudi ne vode računa o reproduktivnom zdravlju zbog sljedećih faktora: neadekvatne razine znanja o ljudskoj spolnosti i neodgovarajućih ili loših informacija i usluga vezanih za reproduktivno zdravlje; uglavnom rizičnog spolnog ponašanja; diskriminatorne društvene prakse; negativnih stavova prema ženama i ženskoj djeci te ograničene moći mnogih žena i ženske djece nad svojim spolnim i reproduktivnim životom. Adolescenti su posebno osjetljivi jer nemaju dovoljno informacija i pristupa relevantnim službama u većini zemalja. Starije žene i muškarci imaju posebna pitanja vezana za reproduktivno i spolno zdravlje na kojima se često dovoljno ne radi.

96. Ljudska prava žena obuhvaćaju njihovo pravo da kontroliraju te slobodno i odgovorno odlučuju o pitanjima vezanim za svoju spolnost, uključujući spolno i reproduktivno zdravlje, bez prisile, diskriminacije i nasilja. Ravnopravni odnosi između žena i muškaraca u pitanjima spolnih odnosa i reprodukcije, uključujući i puno poštovanje integriteta osobe, zahtijevaju međusobno poštovanje, slaganje i dijeljenje odgovornosti za spolno ponašanje i njegove posljedice.

97. Dalje, kod žena postoji poseban zdravstveni rizik zbog neadekvatne reakcije i nedostatka službi u cilju ispunjavanja zdravstvenih potreba vezanih za spolnost i reprodukciju. Komplikacije vezane za trudnoću i porođaj jedan su od vodećih razloga mortaliteta i morbiditeta kod žena reproduktivne dobi u mnogim dijelovima nerazvijenog svijeta. Slični problemi do određenog stupnja postoje i u nekim zemljama s ekonomijom u tranziciji. Rizični pobačaji prijetnja su životima velikog broja žena, što predstavlja ozbiljan problem za javno zdravlje jer su upravo one najsiromašnije i najmlađe te trpe najveći rizik. Većina ovih slučajeva sa smrtnim posljedicama, zdravstvenih problema i povreda mogu se prevenirati preko boljeg pristupa adekvatnim zdravstvenim službama, uključujući sigurne i učinkovite metode planiranja obitelji i hitne ginekološke službe, čime se priznaje pravo žena i muškaraca da budu informirani i da imaju pristupa sigurnim, učinkovitim, jeftinim i prihvatljivim metodama planiranja obitelji po svom izboru, kao i drugim metodama po svom izboru za regulaciju plodnosti, a koje nisu protivne zakonu, te pravo pristupa odgovarajućim zdravstvenim službama koje će ženama omogućiti da sigurno iznesu trudnoću i porođaj te parovima dati najveću priliku, mogućnost da dobiju zdravo dijete. Ovi problemi i sredstva trebali bi se rješavati na osnovi izvještaja s Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju, s posebnim osvrtom na članke Akcijskog programa Konferencije. U većini zemalja, zanemarivanjem ženskih prava vezanih za reprodukciju ograničavaju se i mogućnosti javnog i privatnog života žene, uključujući i mogućnosti obrazovanja i ekonomskog i političkog osnaživanja. Sposobnost žena da kontroliraju svoju plodnost predstavlja važnu osnovu za uživanje drugih prava. Zajed-

nička odgovornost žena i muškaraca u pitanjima vezanim za spolno i reproduktivno ponašanje izuzetno je važno za unaprjeđenje ženskog zdravlja.

98. HIV, tj. AIDS i druge spolno prenosive bolesti, čije prenošenje je katkad posljedica seksualnog nasilja, imaju strahovito štetan utjecaj na žensko zdravlje, posebno na zdravlje djevojaka i mladih žena. One često nemaju moć da inzistiraju na sigurnom i odgovornom ponašanju u spolnom odnosu, a pristup informacijama i službama za prevenciju i liječenje vrlo im je ograničen. Žene, koje predstavljaju 50% svih odraslih nedavno zaraženih virusom HIV-a, tj. AIDS-a i drugim spolno prenosivim bolestima, naglašavaju da su socijalna ugroženost i neravnopravna moć u odnosima između žena i muškaraca zapreke sigurnom spolnom odnosu, u svojim pokušajima da kontroliraju širenje spolno prenosivih bolesti. Posljedice HIV-a, tj. AIDS-a zahvaćaju i više od ženina zdravlja, do njezine uloge majke i njezina doprinosa u ekonomskom izdržavanju obitelji. Socijalne, razvojne i zdravstvene posljedice HIV-a, tj. AIDS-a i drugih spolno prenosivih bolesti moraju se gledati iz spolne perspektive.

99. Spolno nasilje, uključujući fizičko i psihološko zlostavljanje, trgovanje ženama i djevojkama te drugi oblici zlostavljanja i seksualne eksploatacije stavljaju žene i djevojke u poziciju visokog rizika od fizičke i psihičke traume, bolesti i neželjene trudnoće. Takve situacije često dovode do toga da žene ne koriste zdravstvene i druge usluge.

100. Mentalni poremećaji vezani za marginalizaciju, nemoć i siromaštvo, zajedno s preopterećenjem poslom i stresom te sve većom učestalošću nasilja u obitelji kao i zloupotrebom toksičnih preparata, postaju sve veći zdravstveni problem za žene. Žene u cijelom svijetu, posebno mlađe žene, sve više koriste duhan s ozbiljnim posljedicama za vlastito zdravlje i zdravlje svoje djece. Profesionalni zdravstveni problemi također dobivaju na važnosti, budući da veliki broj žena radi na slabo plaćenim radnim mjestima, bilo na formalnom ili neformalnom tržištu rada u zamornim i nezdravim uvjetima, a taj broj i dalje raste. Rak dojke i grlića maternice te druge vrste karcinoma reproduktivnog sustava, kao i neplodnost, pogađaju sve veći broj žena, a mogu se spriječiti ili liječiti ako se otkriju u ranoj fazi.

101. S produženjem ljudskog života i sve većim brojem starijih žena, pojavljuju se i zdravstveni problemi koji zahtijevaju posebnu pozornost. Dugoročne zdravstvene perspektive žena pod utjecajem su promjena u menopauzi, koje, u kombinaciji s životnim uvjetima i drugim faktorima, kao što su slaba ishrana i nedostatak fizičke aktivnosti, mogu povećati rizik od kardiovaskularnih bolesti i osteoporoze. Druge bolesti starijeg doba i međuodnosi starenja i invalidnosti kod žena također zahtijevaju posebnu pozornost.

102. Žene, kao i muškarci, posebno u seoskim i siromašnim gradskim četvrtima, sve su više izloženi ekološkom zdravstvenom riziku koji je prouzročen ekološkim katastrofama i degradacijom. Žene imaju drukčiju osjetljivost na razne ekološke opasnosti, onečišćivače i preparate te pate od drukčijih posljedica zbog izlaganja njima nego muškarci.

103. Kvaliteta zdravstva za žene često je nedovoljna na razne načine, ovisno o lokalnim prilikama. Žene se često ne tretiraju s poštovanjem, niti im se jamči privatnost i povjerljivost, a nisu uvijek u potpunosti ni informirane o mogućnostima i uslugama koje su na raspolaganju. Nadalje, u nekim zemljama često dolazi do pretjerane upotrebe lijekova kod nekih događaja u životu žena, što dovodi do kirurške intervencije i neodgovarajućeg liječenja lijekovima.

104. Statistički podaci o zdravlju ne prikupljaju se uvijek sustavno, ne klasificiraju se i ne analiziraju prema starosnoj dobi, spolu i društveno-ekonomskom statusu i prema uspostavljenim demografskim kriterijima koji koriste interesima i rješavanju problema podgrupa, s posebnim naglaskom na ugrožene i marginalizirane, te drugim relevantnim varijablama. Aktualni i pouzdani podaci o mortalitetu i morbiditetu žena te uvjetima i bolestima koje posebno pogađaju žene, u

mnogim zemljama nisu dostupni. Relativno malo se zna o tome kako socijalni i ekonomski faktori pogađaju zdravlje žena i ženske djece svih dobi, o pružanju zdravstvenih usluga ženama i ženskoj djeci i o načinima njihova korištenja tih sluga te o vrijednostima prevencije bolesti i programima unaprjeđivanja zdravlja žena. Teme bitne za žensko zdravlje ne istražuju se na adekvatan način, a za istraživanja o zdravlju žena često nema sredstava. Medicinska istraživanja, o bolestima srca naprimjer, ili epidemiološke studije u mnogim zemljama često se provode samo na muškarcima; ona nisu spolno orijentirana. Klinički ogledi koji uključuju žene, a kojima se žele uspostaviti osnovni podaci o doziranju, popratnim pojavama i učinkovitosti lijekova, uključujući i kontracepcijska sredstva, primjetno nedostaju i nisu uvijek u skladu s etičkim standardima za istraživanje i probe. Mnogi protokoli o terapiji lijekovima i medicinskom liječenju te intervencijama koji se pružaju ženama utemeljeni su na istraživanju na muškarcima bez ikakvog ispitivanja ili prilagođavanja u smislu spolnih razlika.

105. U rješavanju nejednakosti u zdravstvenom statusu i neravnopravnog pristupa neadekvatnim zdravstvenim uslugama žena i muškaraca, vlade i drugi faktori trebali bi promovirati aktivnu i vidljivu politiku usmjeravanja spolne perspektive u svim politikama i programima, tako da se, prije nego što se donesu odluke, napravi analiza učinaka posebno na žene, a posebno na muškarce.

VAŽNE VJEŠTINE U PROCESU SAVJETOVANJA

Sljedeće su smjernice ponuđene kao prijedlozi što biste vi, kao feminističke savjetodavke, trebale imati na umu, što biste trebale pokušati postići dok razgovarate sa ženom. Ove smjernice mogu vam biti podsjetnik prije početka razgovora.

SLUŠANJE

Aktivno slušanje vještina je koja zahtijeva vježbu kojoj je cilj povećanja vaše učinkovitosti kao feminističkih savjetodavki. Aktivno slušanje proces je komunikacije sa ženom. Moguće je da će u početku između vas i žene postojati nedostatak povjerenja, imajte na umu da će to polako nestajati ako ženi pokažete da joj vjerujete, razumijete ju, ne osuđujete te da joj iskreno želite pomoći. Povjerenje koje vam žena ukazuje morate razvijati i čuvati. Savjetodavka treba zaslužiti to povjerenje svojim povjerljivim i odgovornim ponašanjem prema ženi. Pozorno oslušajte reakciju žene. Ona će iznijeti problem koji se njoj može činiti nerješiv. Vi kao savjetodavke morate razumjeti da je žena vrlo uznemirena i da se boji. Razgovarajte sa ženom na način koji pokazuje da ste čuli ono što vam je rekla. Pokušajte joj poticajnim pitanjima pomoći da opiše sve aspekte svog problema, kako i kada je počelo, tko je uključen...

Žena koja je preživjela nasilje najčešće će pokušati verbalno umanjiti ili minimalizirati ozbiljnost situacije. To često ukazuje da žena ima nizak stupanj samopoštovanja ili da nema povjerenja u vas. Sa ženom je potrebno komunicirati tako da vi kao savjetodavke što manje govorite i da ste manje usredotočene na sebe jer time otvarate prostor ženi da govori.

PRETHODNO ISKUSTVO MOŽE BITI KORISNO

Doznajte kako se nosila sa sličnim i različitim problemima u prošlosti. Ovo pomaže savjetodavki da prepozna sposobnost žene kako je dosad rješavala probleme.

RAZMOTRITE ALTERNATIVE

Razmotrite različite alternative u vezi s rješavanjem problema. Ne postoji univerzalno rješenje koje vrijedi za svakoga.

USREDOTOČITE SE NA RAZLOG JAVLJANJA

Neke žene prelaziti će s teme na temu bez vidljivog pravca. Usredotočite se na sadašnjost („ovdje i sad“), na konkretan razlog traženja pomoći i pokušajte utvrditi je li TO problem u vezi s kojim joj trebate pružiti odgovarajući savjet i podršku.

NEMOJTE OBEĆAVATI

Nikada ne budite lažnu nadu i ne pružajte lažna ohrabrenja. Ne obećavajte ženi ništa što ne možete za nju učiniti. Izbjegavajte komentare kao što su: „Razvedrite se, uskoro će sve biti dobro.“ Upoznajte ženu s njezinim pravima i svime što je u procesu napuštanja nasilnika očekuje. Samo žena smije odlučiti što će biti njezin izbor i autonomna odluka.

Ako žena očekuje da vi umjesto nje donesete odluku, recite joj da je to nemoguće. Pitajte je: „Što bi ti željela učiniti?“; „Ako bi ti sama mogla nešto učiniti, što bi to bilo?“; „Što ti misliš, što bi bilo najbolje za tebe?“

NUĐENJE RJEŠENJA ZA PROBLEM

Pomozite joj da razmotri opcije koje joj stoje na raspolaganju. Ne sugerirajte joj rješenja koja bi za nju prema vašem mišljenju bila najbolja. Odluku na koji će način žena riješiti problem, mora donijeti ona osobno. Vi ju trebate usmjeravati prema pronalaženju rješenja. Tako će žena imati mogućnost razmisliti o vlastitim izborima, a to će rezultirati autonomnom odlukom žene koja zadovoljava njezine potrebe. Takvim ćete pristupom ženu osnažiti jer je ona sama preuzela odgovornost za odluku koju donosi.

PITANJA SAVJETODAVKE KOJA POČINJU SA „ZAŠTO“

Katkad pitanja koja počinju sa „zašto“ mogu kod žene izazvati nesigurnost i obrambeni stav, dakle negativni efekt. Zato je bolje pitanja započeti npr. rečenicom: „Možeš li mi malo više reći o toj situaciji?“

TRAŽENJE POJAŠNJENJA

Kada ne razumijete događaje o kojima žena govori, budite otvoreni i recite joj da ne razumijete, da vas nešto zbunjuje. Zamolite ženu da vam to pojasni.

NESPOSOBNOST DUGOTRAJNOG SLUŠANJA

Nažalost, većina nas nema sposobnost aktivnog i pozornog slušanja. Feminističke savjetodavke trebaju „slušati“ očima, ušima, svim čulima, a to predstavlja objektivni napor da vlastitu pozornost dulje vrijeme usredotočimo na ženu koja govori.

MI GOVORIMO, NE SLUŠAMO ŽENU

Savjetodavka treba pratiti i aktivno slušati ženu. One savjetodavke koje nemaju sposobnost da šute i slušaju drugu ženu, neće dobro obaviti savjetovanje. Savjetodavke koje neprestano govore nisu slušateljice, samim time ne mogu biti korisne ženi.

NEDOSTATAK SKROMNOSTI SAVJETODAVKE

Ako zaista želimo čuti i slušati ženu, moramo se naučiti skromnosti. Moramo prebroditi vlastitu aroganciju – ideju da smo MI, savjetodavke, superiornije. Moramo se osloboditi ideje da naučiti nekoga nešto znači učiniti sebe superiornijim u odnosu na njih.

RAD SA SPECIFIČNIM OSJEĆAJIMA

Cilj je savjetovanja da visokotraumatizirana žena koja je preživjela nasilje prevlada strah, vrati samopouzdanje te donese autonomnu odluku o izlasku iz nasilja. Za vrijeme savjetovanja, bilo ono jednokratno ili trajnije, savjetodavka se treba usredotočiti na individualne potrebe žene. Omogućite joj ventiliranje osjećaja, ponudite joj pomoć i podršku, identificirajte problem u suradnji sa ženom. To su osnovni preduvjeti da žena može početi nov život bez nasilja i vratiti kontrolu nad svojim životom.

OSJEĆAJ NEMOĆI

Visokotraumatizirana žena u pravilu se osjeća nemoćno. Najveća vrijednost koju joj možete dati vaše je vjerovanje da ona može vratiti kontrolu nad svojim životom. Možda ste vi jedine osobe

koje u nju vjeruju, najbolji trenutak da joj to pokažete i date do znanja jest onaj kada ona osjeća da nad svojim životom nema nikakvu kontrolu. Možda će tražiti od vas da donesete odluku umjesto nje, nemojte pasti u tu zamku. Uvijek iznova potičite je da sama donese odluku. Jasno izrazite svoju uvjerenost u njezinu sposobnost da može samostalno donijeti odluku, dok je vodite kroz proces razmišljanja, rješavanja problema, sumiranja i postavljanja ciljeva.

OSJEĆAJ KRIVNJE

Često se žena koja je visokotraumatizirana nasiljem osjeća kriva za nasilje koje je preživjela. Žene kada dođu u savjetovalište savjetodavki izjavljuju da se osjećaju tužno, bespomoćno, zbunjene su i ne znaju kako bi se trebale ponašati da izbjegnu nasilje, osjećaju krivnju za nasilje koje su preživjele, frustrirane su, uhvaćene u klopku, jako se boje partnera, katkad osjećaju ljutnju. Dodatno opterećenje za žene jest osjećaj krivnje koji joj nameću drugi – rodbina, prijateljice, susjedi, crkva, državne institucije jer sve mi živimo u patrijarhalnom društvu. Žene izjavljuju: „Pretukao me je jer sam skuhalo grašak, a on je želio gulaš“, „Napao me iako je imao deset izglačanih košulja, zato što nisam izglačala plavu koju je želio obući baš taj dan“, „Kasnila sam s posla zbog zastoja u prometu. Kad sam došla kući optužio me da imam ljubavnika, da sam zato frigidna i nemam odnose s njim. Pretukao me pa me onda silovao“... Nasilnik joj svakodnevno govori kako je ona sama kriva za to što je tuče, psihički, ekonomski i seksualno zlostavlja. Također joj govori da joj to nikada ne bi radio da je ona dobra žena, majka, kućanica i ljubavnica. Ženi zapravo nije jasno zbog čega je on takav prema njoj, pa krivi samu sebe za sve što se događa. Nije joj jasno zbog čega više na nju, zbog čega je vrijeđa pogrđnim riječima, zbog čega je udara. Kada joj kaže: „Ti si kriva, izazvala si me...“ – ona se pita što je pogrešno učinila. U sve nas, manje ili više, usađeno je patrijarhalnim odgojem i socijalizacijom uvjerenje da smo krive ako nas netko kažnjava. U stanju takve povrijeđenosti, razočaranja i boli, žena doista počinje vjerovati da nasilnik ima pravo i da je ona kriva.

LJUTNJA

Sve osobe koje se osjete povrijeđene, osjećat će ljutnju. U biti to je zdrav znak u traumi. Ljutnja može biti zdrava, ako se prepozna i izrazi. Ženi treba otvoriti prostor da spozna vlastitu ljutnju te da ju može izraziti onako kako njoj najbolje odgovara. Neke od metoda jesu razgovor o njezinim osjećajima, pisanje ljutitog pisma počinitelju koje nikada ne mora poslati, udaranje jastuka, cijedenje mokrog ručnika, plakanje... Ljutnja također može biti „gorivo“ za akciju.

Nedostatak ljutnje kod žene koja je visokotraumatizirana nasiljem može biti znak depresije. Žene su kondicionirane da nikada ne dižu glas, da ne izražavaju svoje mišljenje, da ne pokazuju ljutnju... Kada žena ljutnju zadržava u sebi, ta jaka emocija može dovesti do njezina pasivnog ponašanja. Vi kao savjetodavke u razgovoru sa ženom možete primijetiti kako vam se čini da je njoj teško usmjeriti ljutnju prema počinitelju. Vaša će primjedba možda proći nezapaženo, ali bar ste joj „stavili bubu u uho“. Katkad žena može imati teškoća u izražavanju te ljutnje, pa će ljutnju internalizirati kao krivnju, depresiju ili fizičku bolest.

NISKO SAMOPOŠTOVANJE

Visokotraumatizirane žene koje su preživjele nasilje najčešće nemaju pozitivnu sliku o samoj sebi. To je jedna od posljedica izloženosti nasilju. Osjećaj straha i nemoći kod žene koja živi u nasilju može uništiti njezino samopoštovanje. U slučajevima kada je žena preživjela dugogodišnje nasilje, a posljednji nasilni događaj vidi samo kao još jedan incident u kojem je njezina vrijednost negirana, savjetodavka ne smije dopustiti da žena jača slabu sliku o sebi. Umjesto toga ženu treba podržati i reći joj da je zahvaljujući vlastitoj unutarnjoj snazi i razumu da potraži pomoć, sve to izdržala i preživjela. Savjetodavka treba tražiti ženine unutarnje snage i pozitivne kvalitete. Na taj način ojačat će samopouzdanje žene.

ORIJENTIRI ZA TELEFONSKO SAVJETOVANJE U FEMINISTIČKIM ŽENSKIM SAVJETOVALIŠTIMA

Znanja koja se koriste pri telefonskom razgovoru ista su ona koja vrijede za razgovor „uživo“. Nećete imati informaciju koju pruža govor tijela, ali možete to nadoknaditi informacijom koju pružaju promjene u glasu i tonu.

Telefonski razgovor često može biti iskustvo koje stvara anksioznost. Neke volonterke zabrinute su da neće moći prepoznati potrebe žene koja zove, dok se druge boje da će tijekom razgovora povrijedenu ženu, nenamjerno povrijediti.

S obzirom na to da ne postoji univerzalni način razgovora za svaki poziv, važno je naglasiti – bitno je da ostanete mirni. Umirujući glas savjetodavke može pomoći ženi koja je jako uznemirena. Ako je savjetodavka anksiozna, svoju anksioznost može prenijeti na ženu i pojačati doživljaj žene da je njezin problem nerješiv. Žene koje zovu u žensko savjetovalište imaju različite osjećaje kao što su strah, krivnja, anksioznost, zbunjenost, bijes... Važno je dopustiti ženama da izraze svoje osjećaje onako kako njima odgovara. Savjetodavke su tu kako bi im pomogle osvijestiti ono što osjećaju. Dajte im do znanja da su njihovi osjećaji normalna reakcija na nenormalnu situaciju nasilja u kojoj žive. Važno je da savjetodavke ženama za vrijeme savjetovanja pokažu toplinu, brigu, pažnju i suosjećanje. Kada žena ima negativne emocije, kao što su krivnja i strah, vaš mir i toplina mogu ju umiriti i utješiti.

FAZE RAZGOVORA

Model koji se sastoji od četiri faze čini osnovu našeg rada. Može se koristiti kao vodič u razumijevanju specifičnih područja koja su pokrivena našom intervencijom i njihovom primjenom. Četiri koraka su:

1. uspostavljanje bliskosti i povjerenja
2. razjašnjavanje i definiranje situacije
3. ispitivanje alternativa
4. zaključivanje.

1. USPOSTAVLJANJE BLISKOSTI I POVJERENJA

Savjetodavka mora uspostaviti osjećaj bliskosti i povjerenja sa ženom koja se javlja. Osjećaji bliskosti i povjerenja bitni su jer jedino na taj način možete steći povjerenje žene. Savjetodavka to može postići stavljanjem ženi do znanja da se za nju brine i da joj želi pomoći. Budite uvjerljive i sjetite se da je ton vašega glasa alat s pomoću kojeg ćete prenijeti svoje osjećaje. Podjednako je važno na koji način i kakvim glasom nešto govorite, kao i ono što govorite.

2. RAZJAŠNJAVANJE I DEFINIRANJE SITUACIJE

Savjetodavka treba razumjeti osjećaje žene i njezin odnos prema problemu koji ima. To će vam pomoći da razumijete kako ona vidi situaciju. Također je važno razumjeti osjećaje i njihovu povezanost sa situacijom žene. Izuzetno je važno pažljivo slušati i ohrabriti ženu da objasni svoju situaciju. Vaš je posao olakšati i usmjeravati. Pomozite joj da svoje različite osjećaje stavi u okvir u kojem će se moći boriti s problemom. Koristite vještine u komunikaciji kao što su refleksija i empatija.

Ciljevi se mogu odnositi na to što jedna može očekivati od druge, i što žena može dobiti iz razgovora.

a) Koraci u razjašnjavanju situacije:

Možeš li govoriti o tome što se dogodilo?

Jesi li u redu?

Jesi li na sigurnom mjestu?

b) Promatrajte i diskutirajte o stanju žene tijekom savjetodavnog razgovora: osjećaji, razmišljanja, ponašanje, stanje fizičkog zdravlja, problemi u komunikaciji...

Možeš li mi reći što se događa?

Kako se sada osjećaš?

c) Identificirajte prvi nasilni događaj i događaje koji su slijedili.

Možeš li mi reći što se dogodilo?

Možeš li mi reći što se dogodilo nakon tog prvog nasilnog događaja pa sve dosad?

d) Odredite oblike i trajanje nasilnih događanja kojima je žena bila izložena nakon prvog nasilnog događaja. Pitajte ženu kad je počela osjećati se uznemireno i je li već pokušavala riješiti problem.

3. TRAŽENJE RJEŠENJA ZA PROBLEM

Kad žena koja zove i vi osjetite da je situacija potpuno razjašnjena, a osjećaji potpuno ispitani, možete prijeći na traženje različitih načina rješavanja problema. Važno je razgovarati o mogućim ishodima rješenja, čak i onima koja se na prvi pogled čine neželjenima i nerazumnima. Tada žena može donijeti samostalnu odluku i odabrati na koji način će riješiti svoj problem, od najboljeg pa sve do potpuno neprihvatljivog rješenja za nju osobno. Savjetodavke ne biraju najbolje rješenje za žene umjesto njih, ne osuđuju ih i ne moraliziraju. Svako rješenje problema ženama trebate predočiti sa svim njegovim pozitivnim i negativnim stranama. Tako će žene lakše donijeti odluku koja najviše odgovara njihovim potrebama, željama i očekivanjima.

4. ZAKLJUČIVANJE

U ovoj fazi važno je provjeriti napredak. Prisjetite se svih faza savjetovanja. Provjerite jeste li neko važno područje izostavili ili je ono nedovoljno pokriveno. Kada se nalazite u ovoj fazi, važno je da pokrijete sve aspekte problema. Pružite ženi najbolje što možete. Ako traži osobni sastanak i kontakt s vama, omogućite joj to. Ako ženu treba uputiti na neko drugo mjesto koje će joj biti od pomoći, učinite to. Ostanite u dodiru s osjećajima žene, dajte joj do znanja da ste uz nju. U ovoj fazi postoji mogućnost da kod žene primijetite pojačanu anksioznost. Ne bojte se vratiti, ako je potrebno, nekoliko faza unatrag, dodatno osnažite ženu, recite joj da vjerujete u njezinu snagu. Razgovarajte sa ženom o njezinim planovima i o tome kako ih namjerava ostvariti. Zadatak je savjetodavke pomoći ženi, riješiti problem zbog kojeg se žena javila u savjetovalište. No to nije jedini zadatak savjetodavke, potrebno je sa ženom raditi na procesu dodatnog osnaživanja, vraćanja dobre slike o sebi, vraćanja sposobnosti da rješava životne probleme u budućnosti – da preuzme kontrolu nad svojim životom.

POSEBNI PRIMJERI U TELEFONSKOM SAVJETOVANJU

Sljedeći prijedlozi odnose se na pitanja otvorenog tipa koja olakšavaju razgovor sa ženom:

Stvaranje bliskosti

- Slušam te, možeš li razgovarati?
- Mogu li ti pomoći?
- Kako ti mogu pomoći?
- Ja sam tu za tebe, želim ti pomoći, možeš li mi reći nešto o problemu koji te muči?
- Ne trebam tvoje pravo ime, smiješ mi vjerovati, ovaj razgovor je povjerljiv i nitko neće znati da smo razgovarale.

Procjena sigurnosti

- Jesi li ovoga puta na sigurnom?
- Postoji li sigurno mjesto na koje možeš otići, sama ili uz pomoć osobe od povjerenja?
- Jesi li sama u sobi/stanu/kući?

Procjena fizičkog stanja

- *Jesi li ozlijeđena?*
- *Kakve ozljede si zadobila?*
- *Jesi li bila kod liječnika na pregledu?*
- *Za tebe i tvoje zdravlje važno je da odeš na liječnički pregled.*
- *Možeš li to učiniti sama ili uz pomoć osobe od tvog povjerenja?*
- *Imaš li valjano zdravstveno osiguranje?*

Razgovor o samom događaju

- *Što se danas dogodilo, opiši mi situaciju!*
- *Reci mi gdje, kada i kako se to dogodilo?*
- *Reci mi kako si se osjećala dok je nasilje trajalo?*
- *Kako se osjećaš sada u odnosu na nasilnu situaciju koju si preživjela?*

Procjena podrške od strane bliskih osoba

- *Jesi li dosad već nekome govorila o tome što ti se događa?*
- *Ako jesi, kome?*
- *Kako su reagirali, što su ti savjetovali?*
- *Imaš li još nekoga s kim o tome možeš razgovarati?*

Kada su počeli problemi

- *prije zajedničkog života*
- *poslije vjenčanja (koliko poslije)*
- *u vrijeme trudnoće*
- *nakon gubitka posla*
- *nešto drugo*

Pomoć u rješavanju problema

- *Što ti je potrebno sada, što želiš učiniti?*
- *Treba li ti pomoć odvjetnice u ženskom savjetovalištu?*
- *Treba li ti pomoć psihologinje u ženskom savjetovalištu?*
- *Želiš li nasilje koje si preživjela prijaviti policiji?*

Zaključivanje

- *Kako se osjećaš sada nakon ovog razgovora?*
- *Postoji li možda još nešto o čemu želiš razgovarati, a dosad nisi imala priliku?*
- *Nazovi nas ponovno, budeš li opet imala potrebu razgovarati s nama.*
- *Drago mi je da si nazvala.*

Ženama je potrebno feminističko žensko savjetovište. Često žene koje zovu nisu u mogućnosti iskazati kako se osjećaju ili što žele zbog visoke traumatizacije i nasilja kojem su izložene. Katkad šute ili plaču.

POZIVI ŽENA KOJE ŠUTE

Neke žene teško izražavaju svoje osjećaje preko telefona:

- jer nisu u osobnom kontaktu sa savjetodavkom
- boje se telefonskoga razgovora jer je nasilni partner politički i/ili ekonomski utjecajan
- boje se da partner prisluškuje telefonski razgovor
- boji se da će doznati da je tražila pomoć jer kontrolira njezine odlazne i dolazne pozive.

Sve to mogu biti razlozi zbog kojih žena šuti kada nazove žensko feminističko savjetovište. Kad vas nazove žena koja šuti i ne može artikulirati problem zbog kojeg je nazvala, važno je da sav-

jetodavka povremeno nešto kaže. Potrebno je ženi koja vas je nazvala dati vrijeme da se ohrabri i počne razgovarati. Savjetodavka u takvoj situaciji može pokušati potaknuti ženu da govori:

- *Želim ti pomoći.*
- *Ovdje sam da te saslušam i pomognem ti.*
- *Razumijem da je teško govoriti o stvarima koje nas bole.*
- *Razumijem da osjećaj srama može biti velik, iako za to nemaš razloga, ti nisi kriva za to što ti se dogodilo, kriv je onaj koji ti je to učinio.*
- *Pričekat ću te još nekoliko minuta, možda možeš smoci hrabrosti reći mi nešto.*
- *Nakon toga spustit ću slušalicu i reći ti „do slušanja“.*
- *Možda ćeš mi idući put kad nazoveš moći reći što ti se događa.*
- *Molim te, nazovi me opet kad budeš u mogućnosti i kad budeš mogla razgovarati o onome što ti se dogodilo.*

Ovaj pristup se ne odnosi na žene koje govore tihim glasom, sa stankama između rečenica. Prihvaćanjem šutnje žene koja je zvala, nastavljmo pružati podršku toj ženi i ohrabrujemo je da opet nazove. Nemojte njezinu šutnju tumačiti kao neuspjeh. Ona jednostavno možda još nije spremna govoriti.

STANDARDI ŽENSKIH SKLONIŠTA

UN-ova Deklaracija o nasilju nad ženama prepoznaje povijesnu neravnotežu snaga između muškaraca i žena kao uzrok nasilja.

Feministička ženska skloništa zato razvijaju pristup koji predviđa oslobađanje žena od njihovih nasilnih veza i njihovo emancipiranje od kontrole muškaraca. Rad autonomnih feminističkih skloništa za žene nastoji prekinuti nasilje. Hoće li žena prekinuti nasilnu vezu ili ne, to je njezina odluka i tu se odluku mora poštovati.

Bilo bi međutim pogrešno slijediti cilj očuvanja obitelji umjesto prvoga i najbitnijega – pokušati prekinuti nasilje. Nasilnim muškarcima mora postati jasno da nema opravdanja za nasilje i da odgovornost za prekid nasilja leži isključivo na njima. Praktično iskustvo dobiveno u autonomnim feminističkim skloništim a za žene tijekom posljednja tri desetljeća pokazalo je da feministički i emancipacijski principi i pristupi izvrsno funkcioniraju u pružanju potrebne pomoći visokotraumatiziranim ženama i njihovoj djeci.

Vlada i državna tijela mogu i trebaju uzeti u obzir ovo iskustvo pri povećavanju broja ženskih servisa protiv nasilja.

UN-ova **Deklaracija protiv nasilja protiv žena** definira nasilje kao:

„Svaki čin rodnog nasilja koji ima ili bi mogao imati za posljedicu fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju žena, uključujući i prijetnje takvim činom, prisilu ili samovoljno oduzimanje slobode, bilo da se radi o privatnom ili javnom životu...” (Ujedinjeni narodi, 1993.b, članak 1. i 2.)

„Vlade trebaju (...) prepoznati važnu ulogu ženskog pokreta i nevladinih organizacija u cijelom svijetu u podizanju svijesti i smanjivanju problema nasilja protiv žena;

Potpomoći i unaprijediti rad ženskog pokreta i nevladinih organizacija te surađivati s njima na lokalnoj, nacionalnoj i regionalno razini.“ (Ujedinjeni narodi, 1993.b, članak 40. i p.)

„Vlade trebaju (...) u državni proračun uključiti adekvatne financijske resurse za svoje aktivnosti usmjerene prema eliminaciji nasilja protiv žena.“ (Ujedinjeni narodi, 1993.b, članak 4.h).

Pekinška platforma za akciju

„Pobrinuti se za dobro financirana skloništa i pomoć djevojčicama i ženama koje su preživjele nasilje, kao i medicinske, psihološke te druge savjetodavne servise i besplatnu ili jeftinu pravnu pomoć gdje je potrebna, kao i adekvatnu asistenciju u pronalaženju sredstava za život; Organizirati jezično i kulturalno dostupne servise za žene i djevojčice migrantice, uključujući radnice migrantice koje su žrtve rodno temeljenog nasilja;

Prepoznati ranjivost na nasilje i druge oblike zlostavljanja migrantica, uključujući radnice migrantice čiji radni status u zemlji ovisi o poslodavcu koji može iskoristiti njihovu situaciju;

Podržati inicijative ženskih i nevladinih organizacija diljem svijeta u podizanju svijesti o problemu nasilja protiv žena i u pridonnošenju eliminaciji istog.“ (Ujedinjeni narodi 1995., članak 125.)

Odbor Ministara Europe Preporuka Rec(2002)5 definira obiteljsko nasilje kao jedan od oblika nasilja protiv žena:

„Nasilje koje se događa u obitelji ili kućanstvu, uključujući fizičku i mentalnu agresiju, emocionalno i psihološko zlostavljanje, silovanje i seksualno zlostavljanje, incest, silovanje među supružnicima, stalnim ili povremenim partnerima i ukućanima, zločine počinjene u ime časti, ženska genitalna i seksualna mutilacija i ostali tradicionalni običaji štetni za žene, kao što su prisilni brakovi.“

Preporuke Vijeća Europe 2002(5)

5. „(...) ohrabriti na svim nivoima rad NVO-a uključenih u borbu protiv nasilja nad ženama te pokrenuti aktivnu suradnju s ovim NVO-ima, uključujući adekvatnu logističku i financijsku potporu (...).“ (Vijeće Europe 2002., p. 5.). Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje 2011.-2016. godine.

VI. ZBRINJAVANJE I PODRŠKA ŽRTVAMA NASILJA U OBITELJI

Mjere

1. Osigurati financijsku potporu radu skloništa i savjetovališta za žrtve nasilja u obitelji koje vode organizacije civilnog društva na području cijele Republike Hrvatske.
2. Osigurati zbrinjavanje djece i odraslih osoba žrtava nasilja u obitelji.
3. Poticati jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave na osiguravanje kontinuirane financijske potpore namijenjene radu skloništa za žrtve nasilja u obitelji.
4. Financijski poduprijeti provođenje projekata i programa organizacija civilnog društva koje rade na prevenciji pojave i suzbijanju različitih oblika nasilja u obitelji.

STANDARDI RADA AUTONOMNIH FEMINISTIČKIH SKLONIŠTA ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVJELE MUŠKO NASILJE

Sklonište je stambeni prostor s primarnom svrhom pružanja sigurnog i tajnog smještaja ženama i njihovoj djeci koja/koji su preživjela/preživjeli muško nasilje.

Sklonište pruža siguran smještaj u kojem žene i njihova djeca mogu živjeti bez bojazni da će biti zlostavljani.

Sklonište pruža posebne usluge i mjere sigurnosti za visokotraumatizirane žene i njihovu djecu.

CILJEVI:

- prevencija muškog nasilja nad ženama i djecom
- zaštita visokotraumatiziranih žena i djece koje/koji su preživjele/preživjeli nasilje, zaustavljanje akutne faze nasilja
- podrška i pomoć – pružanje različitih usluga ženama i djeci, osnaživanje žena.

SKLONIŠTE DJELUJE PREMA SLJEDEĆIM PRINCIPIMA RADA:

- Problemu muškog nasilja protiv žena pristupa se kao rezultatu povijesno nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca i odrazu postojećih rodnih odnosa u politici i društvu. Muško nasilje je društveni i politički problem, a ne privatni problem pojedinačne žene.
- Žene pomažu ženama – pomoć k samopomoći.
- Aktivno i pristrano zalaganje za žene koje su preživjele nasilje, sa stavom da za muško nasilje protiv žena i djece nema opravdanja.
- Vjerovanje ženi da je preživjela nasilje čak i kad nema fizičkih ili materijalnih dokaza.
- Pravo na samoodređenje, odnosno pravo žene da sama odlučuje o svom životu. Na njezine se odluke ne smije utjecati i mora ih se prihvaćati. Koliko žena želi ostati u skloništu te želi li se razvesti ili vratiti partneru, ovisi samo o ženi.
- Tajnost i anonimnost za žene i njihovu djecu, što znači da se nikakve informacije o ženi i djeci, uključujući i njihova imena, ne prosljeđuju nikome bez njezina pristanka.
- Poštovanje različitosti i tolerancije
- Primanje žena u sklonište bez obzira na njihovu dob, radni status, obrazovanje, ekonomski status, vjeru, nacionalnost, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju, imaju li djecu ili ne...
- Skloništa trebaju biti otvorena iz manjinskih grupacija koje su žrtve bilo kojeg oblika nasilja.
- Djeca moraju biti zaštićena od nasilja i počinitelja.
- Ženama koje su preživjele nasilje i njihovoj djeci skloništa trebaju biti lako dostupna.
- Servisi za podršku i pomoć ženama trebaju uključivati ženska savjetovališta, krizne centre, ženske grupe, radionice samopomoći, proaktivne servise (rad na podizanju svijesti), besplatnu pravnu pomoć...
- Zabrana diskriminacije na svim razinama.
- Odgovornost.
- Profesionalnost.
- Transparentno poslovanje.
- Besplatan smještaj i usluge za žene i njihovu djecu.

Feministička autonomna skloništa za žene osnivaju, otvaraju i vode feminističke ženske nevladine, neprofitne, nestranačke organizacije.

USLUGE SKLONIŠTA

Sklonište obavezno pruža:

- siguran smještaj na tajnoj adresi
- podršku, pomoć i savjetovanje ženama u svim pitanjima vezanim uz iskustvo nasilja, prekid nasilne situacije, stambena i ekonomska pitanja, zapošljavanje, mirovinsko i zdravstveno osiguranje, posredovanje u postupcima pred centrom za socijalnu skrb, sudom, policijom i drugim institucijama
- posredovanje između žena i institucija
- rad s djecom
- zastupanje u sudskim postupcima do okončanja sudskog postupka, pisanje različitih podnesaka za ženu i/ili djecu, pravni savjeti
- psihološko savjetovanje, prema potrebi psihoterapija
- psihološko savjetovanje djece, prema potrebi psihoterapija.
- Osim gore navedenih usluga, sklonište može, ali ne mora, samostalno ili u suradnji s drugim ustanovama/organizacijama, pružati i sljedeće besplatne programe:
- trening za ekonomsko osnaživanje žena koje su preživjele muško nasilje
- informatičke tečajeve za žene koje su preživjele muško nasilje
- druge različite edukacijske treninge
- daljnje školovanje žena ili završetak započetog školovanja
- tečajeve samoobrane.

ETIČKI KODEKS uključuje, ali nije ograničen samo

- na povjerljivost i anonimnost
- poštovanje žene
- neosuđujući pristup ženi
- na podršku ženi u pravcu samoodređenja i osnaživanja
- primanje darova
- bilo koje radnje aktivistica koje se mogu smatrati sukobom interesa.

U autonomnom feminističkom ženskom skloništu i savjetovalištu mogu raditi samo žene. Sve žene koje rade u skloništu ili savjetovalištu moraju zastupati feminističku ideologiju i stavove – privatno i javno, posjedovati adekvatne vještine, znanje i senzibilnost kako bi mogle pravilno odgovoriti na potrebe žene i djece koje/koji su preživjele/preživjeli muško nasilje.

Aktivistice moraju moći razumjeti dinamiku muškog nasilja protiv žena, trebaju biti specifično educirane za rad sa ženama koje su preživjele muško nasilje te adekvatno plaćene za svoj rad. U skloništu treba raditi i radnica za rad s djecom jer 2/3 svih stanara/stanarki su djeca.

STANDARDI PRAVNE I PSIHOLOŠKE POMOĆI ŽENAMA KOJE SU PREŽIVJELE NASILJE

Žene koje su preživjele muško nasilje trebaju biti informirane o svojim zakonskim pravima i mogućnostima.

Za vrijeme savjetodavnog razgovora, procjenjuju se potrebe i problemi žene koja je preživjela nasilje te se postavljaju prioriteta. Važno je raspraviti sa ženom o svim mogućim opcijama i podržati ju u postizanju njezinih ciljeva. Pri tom treba imati na umu:

- ženu treba podržati u donošenju vlastitih odluka, a ne odlučivati umjesto nje
- osnažiti je, ojačati samopoštovanje i odlučnost
- osvijestiti kod žene pravo na odabir što će učiniti sa svojim životom
- objasniti ženi njezina prava i mogućnosti
- važno je procijeniti stupanj opasnosti nasilnika i izraditi sigurnosni plan zajedno sa ženom
- važno je ženu informirati o svim oblicima institucionalne pomoći: policija, CZSS, sud, tužiteljstvo, zdravstvo, socijalna pomoć...

Pravna pomoć

Pravne informacije trebaju obuhvatiti:

- zakone koji se tiču zaštite od nasilja
- policijski postupak
- postupak nadležnih službi prema Protokolu o postupanju
- zaštitne mjere, ponajprije mjeru zabrane pristupa, mjeru udaljenja iz stambenog prostora te mjeru zabrane uznemiravanja i uhođenja
- Obiteljski zakon, odnosno postupak brakorazvoda, dodjele djece na skrb i odgoj, uzdržavanje djece/žena
- Zakon o strancima i Zakon o azilu
- Kazneni zakon
- pravo žrtve na financijsku kompenzaciju prema kaznenom i građanskom pravu
- socijalna prava.
- Pravna pomoć, osim usmenih informacija o pravima, uključuje i pisanje tužbi, odgovora na tužbe, žalbi, odgovora na žalbe, različitih pravnih podnesaka, pisma namjere, požurnice...

Psihološka pomoć

Cilj psihološke pomoći je:

- pomoći ženi da proradi traumatsko iskustvo nasilja koje je preživjela

- pomoći joj da vrati dobru sliku o sebi, stekne samopouzdanje te preuzme kontrolu nad svojim životom
- pomoći ženi da stekne svijest o svom pravu na izbor, pravu na život bez nasilja te joj omogućiti potpuni oporavak od traume
- postići znatno smanjenje simptoma traume, s ciljem potpunog nestanka simptoma traume.

Svi oblici savjetovanja, psihološke i pravne pomoći za visokotraumatizirane žene i njihovu djecu moraju biti besplatni, jamčiti povjerljivost i anonimnost, odvijati se u sigurnom, ugodnom i prijateljskom okruženju. Cilj savjetovanja je sigurnost te dobrobit žena i njihove djece.

Uvijek treba polaziti od činjenice da je muško nasilje protiv žena kršenje temeljnih ljudskih prava i najvidljiviji oblik diskriminacije žena. To je ozbiljno kazneno djelo i kao takvo treba se sankcionirati zakonom predviđenim maksimalnim kaznama.

Neki od međunarodnih dokumenata i preporuka koje se tiču ženskih skloništa i ženskih nevladinih organizacija:

CEDAW Odbor koji prati provedbu UN-ove Konvencije za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW):

Opće preporuke broj 12 i 19 pozivaju zemlje da

„pruže adekvatne servise zaštite i podrške za žrtve obiteljskog nasilja, silovanja, seksualnih napada, i drugih oblika rodnog nasilja.”

Preporuke Vijeća Europe naglašavaju potrebu za bliskom suradnjom između zemalja članica i NVO-a. Vijeće Europe „preporučuje da vlade zemalja članica

I. Preispitaju svoje zakonodavstvo i politiku s ciljem da: (...)

3. osiguraju da se sve mjere nacionalno koordiniraju i fokusiraju na potrebe žrtava te da relevantne državne institucije kao i nevladine organizacije budu uključene u izrađivanje i implementaciju nužnih mjera, pogotovo onih iz ove preporuke;

4. ohrabriti na svim nivoima rad NVO-a uključenih u borbu protiv nasilja nad ženama te pokrenuti aktivnu suradnju s ovim NVO-ima, uključujući adekvatnu logističku i financijsku potporu (...).“ (Vijeće Europe 2002., p. 5).

Standardi i Preporuke Konferencije stručnjaka/stručnjakinja o borbi policije protiv nasilja nad ženama – Baden, prosinac 1998.

36. Ženske nevladine organizacije prve su se počele baviti problemom nasilja protiv žena u javnosti i pružati žrtvama pomoć i potporu. Sve zemlje trebaju odati priznanje ovim nevladinim organizacijama i dati visoki prioritet njihovu radu.

37. Zemlje su odgovorne za stvaranje dovoljno guste mreže ženskih organizacija i za dodjeljivanje financijskih sredstava kako bi platile njihove aktivnosti. U skladu s Preporukom Odbora za ženska prava Europskog parlamenta treba osigurati financiranje za ženske nevladine organizacije, ali i sve druge organizacije posvećene cilju borbe protiv nasilja nad ženama.

Preporuke foruma stručnjaka/stručnjakinja EU-ove konferencije o nasilju protiv žena – Köln, 29. i 30. ožujak 1999.

Forum stručnjaka/stručnjakinja 4: **Organizacije za pomoć i suradnju s institucijama, Europske mreže:**

Sve nacionalne vlade obvezne su pokrenuti i financirati cjelokupnu i besplatnu ponudu pomoći za zlostavljane žene i njihovu djecu, neovisno o njihovu pravnom statusu, pod vodstvom ženskih NVO-a. U tu svrhu takva pomoć treba uključiti ženska skloništa, ženska savjetovališta, organizacije za hitne slučajeve, organizacije koje pružaju pravnu i socijalnu pomoć, ponude pomoći za djecu i interventne projekte, za koje su razvijeni standardi u Forumu stručnjaka/stručnjakinja 4 te se trebaju implementirati.

PROGRAM KOORDINIRANE INTERVENCIJE INSTITUCIJA I OCD-A U ZAJEDNICI ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVJELE RODNO UTEMELJENO NASILJE I DISKRIMINACIJU

Razvijajući pilot-program koordiniranih intervencija institucija i organizacija civilnog društva u zajednici za žene koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje i diskriminaciju oslanjamo se na svoje dugogodišnje iskustvo u radu sa ženama koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje te na druge modele koji su uspješno razvijeni i implementirani u svijetu. Cilj pilot-programa je pružiti sveobuhvatnu pomoć i podršku ženama koje su preživjele rodno utemeljeno nasilje na način da u sustav podrške uključimo sve relevantne čimbenike lokalne zajednice u kojoj se problem događa. Ovdje donosimo kratak prikaz modela Duluth koji je prvi koordinirani pristup zajednice osmišljen za suzbijanje muškog nasilja protiv žena i nasilja u obitelji. Prema tom modelu također se razvija WAVE mreža (Women Against Violence Europe).

MODEL DULUTH - KOORDINIRANI ODGOVOR ZAJEDNICE¹

Model Duluth ili koordinirani odgovor zajednice prvi je multidisciplinarni program osmišljen za rješavanje problema partnerskog nasilja protiv žena ali i nasilja u obitelji. Temelji se na feminističkoj teoriji koja podrazumijeva da je muško nasilje protiv žena i nasilje u obitelji rezultat patrijarhalne ideologije kojom su muškarci ohrabreni da na razne načine kontroliraju svoju partnericu/obitelj. Ovaj program počeo se eksperimentalno provoditi u gradu Duluthu u Minnesoti 1981. godine, na način da su se koordinirale akcije raznih institucija koje se bave muškim nasiljem protiv žena i obiteljskim nasiljem. Model Duluth izradila je skupina aktivistica koje su uvidjele s kojim se problemima susreću žene koje su preživjele partnersko nasilje i nasilje u obitelji. Ovaj program postao je model za programe u drugim državama koje su odlučile učinkovitije rješavati problem nasilja protiv žena i nasilja u obitelji. Duluth model je od 2006. godine najčešći intervencijski program u području suzbijanja partnerskog nasilja i nasilja u obitelji, a koji se koristi u Sjedinjenim Američkim Državama. Model Duluth uključuje način razmišljanja o tome kako zajednica zajedničkim radom može dokinuti partnersko i obiteljsko nasilje.

Model Duluth primjenjuje sljedeće principe:

- ne krivi ženu koja je preživjela nasilje, a odgovornost za nasilje stavlja na počinitelja nasilja
- razvijanje politika i procedura prema kojima se odgovornost za nasilje stavlja na počinitelja nasilja, a ženu koja je preživjela nasilje štiti se od trenutka prijave nasilja na policiji s pomoću svih institucija, u kaznenim i građanskim sudskim postupcima
- uzima u obzir iskustva žena koje su preživjele zlostavljanje u procesima kreiranja navedenih politika i procedura
- vjeruje kako je korištenje nasilja obrazac koji se međunarodno koristi u svrhu kontrole i dominiranja nad partnericama te aktivno radi na promjenama društvenih uvjeta koji podržavaju korištenje muškog nasilja kao oblika moći i kontrole nad ženama
- nudi mogućnost za promjenu ponašanja počinitelja nasilja s pomoću sudski određenih edukacijskih grupnih programa za nasilnike

¹ Model Duluth–Coordinated Community Response
(<http://www.theduluthmodel.org/change/community-response.html>).

- podržava stalne rasprave među pravosudnim tijelima, članovima/članicama zajednice i žrtvama kako bi premostili probleme i poboljšali odgovor zajednice na nasilje.

Kako model funkcionira?

Institucije rade zajedno kako bi isprobale nove pristupe

Kada institucije, od poziva na 911 do sudova, rade zajedno kako bi kreirale politike i procedure koje se zajednički provode, cijeli sustav koordinirano radi kako bi što učinkovitije odgovornost za počinjeno nasilje bila na počiniteljima nasilja. Svaka institucija ima dio zadatka u prepoznavanju nedostataka koji nanose štetu ženama i njihovu ispravljanju. Svaka institucija može raditi svoj posao bolje.

Štiti žene jer je razvijen na temelju njihovih potreba i iskustava

Katkad politike i planovi nastali kako bi pomogli ženama nanose više štete nego koristi. Pristup Duluth modela stavlja glasove žrtava u središte svih politika ili planova i na taj način uzimaju u obzir žrtve nasilja i njihove odvjetnike/odvjetnice koji/koje sudjeluju u procesu donošenja odluka.

AUSTRIJSKI MODEL ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI

Pažljiva implementacija svih relevantnih zakona o zaštiti od nasilja element je dobre prakse koji zahtijeva mnoštvo strategija. Te strategije su:

- informiranje i edukacija što većeg broja ljudi u institucijama i službama koje su odgovorne za primjenu zakona
- edukacija treba obuhvatiti ne samo pravne aspekte, nego mora imati u vidu i da je nasilje protiv žena i nasilje u obitelji široko rasprostranjen društveno-politički problem koji ostavlja razarajuće posljedice na žene, djecu, ali i čitavo društvo
- razvijanje sveobuhvatnog sustava edukacije
- angažiranje rodno senzibiliziranih osoba na mjesto trenera/trenerica
- informiranje javnosti o problemu.

Jasna definicija problema

Jasna i sveobuhvatna definicija nasilja protiv žena predstavlja preduvjet za razvoj i implementaciju učinkovitih intervencija. Jedna zapreka k razvijanju mjera u cilju borbe protiv nasilja nad ženama leži u tendenciji da se ignorira rodna priroda problema i da se upotrebljavaju opći izrazi tipa „nasilje u obitelji” ili „partnersko nasilje”. U kontekstu obitelji, nisu samo žene pogođene nasiljem. Svi članovi obitelji, bez obzira na spol i dob, mogu postati žrtve nasilja u obitelji. Ali važno je obratiti pozornost na činjenicu da nasilje nad ženama ima specifičan povijesni i društveni kontekst koji se ne smije zanemariti. Definicije uključene u Deklaraciju Ujedinjenih naroda o eliminaciji svih oblika nasilja protiv žena kažu: „Nasilje nad ženama predstavlja svaki čin nasilja utemeljenog na rodnoj pripadnosti koji rezultira, ili je vjerojatno da će rezultirati, fizičkom, seksualnom ili psihološkom patnjom žena, uključujući prijetnje takvim činovima, prisilu ili lišavanje slobode, bez obzira na to događa li se u javnosti ili privatnom životu (...)” „Nasilje nad ženama manifestacija je povijesne nejednake raspodjele moći između muškaraca i žena koja je dovela do dominacije nad ženama i diskriminacije žena od strane muškaraca te do sprječavanja ženske ravnopravnosti.”

Potrebne su sveobuhvatne te konzistentne smjernice i politike o nasilju nad ženama, monitoringu i evaluaciji

Svakoj instituciji koja se bavi rješavanjem problema nasilja protiv žena, potrebne su jasne smjernice iz ovog područja. Razvoj i implementacija smjernica, kao i monitoring, treba biti dio svakodnevnog rada u institucijama. O zaštiti i sigurnosti žena i djece treba se redovito savjetovati u procesu evaluacije smjernica kako bi se provjerilo jesu li intervencije bile korisne za žrtve. Štoviše, važno je uzeti u obzir specifične probleme različitih grupa žena (migrantice, azilantice, pripadnice etničkih manjina, žene s posebnim potrebama, žene s ruralnih područja...) te prilagoditi usluge i intervencije njihovim potrebama. Također je od vitalnog značenja da svaka institucija razvije smjernice za postupanje u slučajevima nasilja. Sustavno prikupljanje podataka, godišnje

statistike i redovito izvještavanje također su važni instrumenti dobre prakse.

Sigurnost kao prioritet

Jedna od najvećih pogrešaka koje se čine u intervencijama u području nasilja nad ženama jest podcjenjivanje opasnosti. U Europi i diljem svijeta i dalje se događa da žene ozljeđuju ili ubijaju njihovi (bivši) muževi i partneri. U mnogim slučajevima ti zločini nisu počinjeni „iznenada”, nego su posljedica dugotrajne povijesti nasilja. Žene koje su u procesu napuštanja nasilnog partnera nalaze se u osobito velikoj opasnosti, budući da se većina ubojstava i pokušaja ubojstava počinu baš u toj fazi. Zato je važno da institucije koje rade sa ženama i djecom koje/koji su preživjele/preživjeli nasilje, u svom radu kao prioritet postavu zaštitu i sigurnost žrtve te da u svom radu redovito upotrebljavaju instrumente za procjenu opasnosti. To je pokazatelj dobre prakse.

Razvijeno je nekoliko instrumenata procjene opasnosti. Ali, kako Gondolf (1999.) navodi u svom istraživanju programa namijenjenih nasilnim muškarcima, najvažniji instrument je pažljivo slušanje žrtve, vjerovanje izjavi žrtve i ozbiljno razumijevanje njezine priče. Planiranje sigurnosti sa svakom pojedinačnom žrtvom koja je preživjela nasilje trebalo bi postati standard dobre prakse svake institucije i nevladine organizacije, a koje se bave problemom nasilja protiv žena.

Treninzi i podizanje svijesti

Treninzi i edukacije svih zaposlenih u nadležnim organizacijama još je jedan od pokazatelja dobre prakse koji zahtijeva specifičnu, dobro isplaniranu strategiju. Za velike institucije kao što su centar za socijalnu skrb, policija, sudovi i sl. ovo predstavlja ozbiljan izazov koji zahtijeva kontinuirane napore. Ovdje je riječ o institucionalnom pristupu: tema nasilja nad ženama treba biti integrirana u program permanentne edukacije u svim profesionalnim područjima. Jedan od pokazatelja kvalitete treninga je i njegov kontinuitet i uključivanje novog osoblja u trening. Za planiranje i implementaciju edukacije treba konzultirati stručnjakinje iz ženskih organizacija jer ćemo tako biti sigurne da će se perspektiva žrtve uzeti u obzir.²

Multisektorski rad

Nužna je međusektorska suradnja i koordinacija različitih institucija. Podrška ženama koje su preživjele nasilje, ali i kazna za počinitelja nasilja, zahtijeva suradnju i povezivanje više različitih institucija i službi. Međusektorska suradnja između profesionalki/profesionalaca na sastancima od izuzetne je važnosti za bolju zaštitu žena od nasilja. Nekoliko istraživačkih studija pokazalo je da su važne stvari naučene na međusektorskim sastancima, u slučajevima kada samo jedna/jedan radnica/radnik vodi slučaj kroz cijeli sustav, naglašavajući pritom male, ali unatoč tome izuzetno važne zapreke i blokade koje ometaju učinkovite reakcije. Nažalost, prečesto je međusektorski rad sveden na samo nešto više od „dekoracije“. Sastanci, okrugli stolovi pa čak i čitavi projekti nisu u službi zaštite žena od partnerskog nasilja. Rezultati takvog međusektorskog rada u konačnici su: izvještaji, radionice ili konferencije – koje stvaraju minimalnu promjenu u podršci, sigurnosti i pružanju usluga za žene koje su preživjele nasilje i neadekvatno kažnjavanje počinitelja nasilja. Prevencija nasilja protiv žena bit će djelotvorna jedino ako relevantne institucije redovito surađuju i koordiniraju svoje intervencije na učinkovit način. Nasilje protiv žena zahtijeva koordinirani program intervencije svih institucija i ženskih organizacija civilnog društva. Međusektorska suradnja u svoj rad mora uključiti aktivistice ženskih nevladinih organizacija (savjetovaništa i skloništa za žene koje su preživjele nasilje) jer je uloga ženskih nevladinih organizacija koje su se specijalizirale za takav rad, izuzetno važna i dragocjena zbog tridesetogodišnjeg iskustva rada s visokotraumatiziranim ženama i njihovom djecom koje/koji su preživjele/preživjeli nasilje.

Odgovornost države i partnerstvo ženskim nevladinim organizacijama

Rad ženskih nevladinih organizacija treba uključiti u mrežu institucija međusektorske suradnje. Uključivanje aktivistica iz ženskih nevladinih organizacija u rješavanje problema žena i djece koje/koji su preživjele/preživjeli nasilje bit će od velike koristi, ali samo ako su predstavnice/pred-

² WAVE-Network 2002.b.

stavnicima tih institucija rodno senzibilizirane/senzibilizirani i informirane/informirani o problemu nasilja protiv žena i nasilja u obitelji. Važno je razvijati zajedničke strategije međusobne suradnje i umrežavanja državnih institucija i ženskih nevladinih organizacija.

Država je dužna osigurati ženskim nevladinim organizacijama autonomiju rada, kao i pravovremeno i dostatno financiranje usluga, koje nevladine ženske organizacije pružaju ženama koje su preživjele nasilje.

Zbog toga je podrška visokotraumatiziranim ženama planirana i implementirana kao integralni dio modela zakona. Bez elemenata podrške žrtvama pravne mjere mogu biti vrlo problematične, dovode ženu koja je preživjela nasilje u situaciju da se osjeća ostavljeno i da sama snosi posljedice poduzetih pravnih koraka, npr.: prijavljivanje nasilnika policiji.

KOORDINIRANE INTERVENCIJE INSTITUCIJA I OCD-A U ZAJEDNICI ZA ŽENE KOJE SU PREŽIVJELE RODNO UTEMELJENO NASILJE I DISKRIMINACIJU

Mreža dostupnih usluga za pomoć i podršku ženama predstavlja preduvjet za eliminaciju nasilja protiv žena. Osiguravanjem odgovarajuće pomoći društvo pokazuje da se problem nasilja nad ženama tretira ozbiljno i da se žrtve aktivno podržavaju. Ovakva je mreža također nužna za važan rad na prevenciji od strane policije, sudstva, društvenih, zdravstvenih i obrazovnih institucija, kojima su ženske organizacije nužne kao partneri u pružanju usluga savjetovanja i podrške ženama žrtvama nasilja. Ženske nevladine organizacije izuzetno su važne kako bi se pravne odredbe provele i primijenile na učinkovit način. Bijeg visokotraumatizirane žene iz nasilne veze nerijetko je težak i opasan. Žene žrtve nasilja ozbiljno su traumatizirane i potrebno im je sigurno mjesto i intenzivna podrška, stoga je osiguravanje sigurnog smještaja u skloništima od ključne važnosti za svako društvo. Zakoni koji štite od nasilja su nužni, ali treba istaknuti da oni ne nude rješenje za svaki problem. Jedan je od ključnih kriterija dobre prakse osiguran pristup uslugama pomoći i podrške za žene. Važan korak u ovom pravcu predstavlja otvaranje nacionalnih i regionalnih SOS telefona koji rade 24 sata na dan za žene žrtve nasilja. Pozivi trebaju biti besplatni jer je iskustvo pokazalo da žene često nemaju novca kako bi telefonirale. Pozivom na SOS telefon žena može ostati anonimna te dobiti besplatnu informaciju o svojim pravima i mogućnostima. Ovo je vrlo važno zato što mnoge žene oklijevaju tražiti savjet u nadležnim institucijama. Broj SOS telefona treba biti vidljiv i javan, što znači da stalno treba imati sredstava za oglašavanje. Kako bi se pomoglo i emigranticama te pripadnicama drugih etničkih skupinama važno je da savjetovanja budu dostupna i na njihovim jezicima.

Podrška i pomoć ženama koje su preživjele nasilje, a koju provode ženske nevladine organizacije u Hrvatskoj uključene u pilot-program

Od početka je jasno da sami zakoni nisu dovoljni da učinkovito pomognu ženama. Dugogodišnje iskustvo ženskih organizacija civilnog društva pokazuje da je mnogim ženama pristup pravnoj zaštiti izuzetno težak te im je potrebna široka podrška za suprotstavljanje nasilnom partneru i odlazak od njega.

Proaktivni pristup: ženske organizacije civilnog društva imaju proaktivni pristup u rješavanju problema nasilja protiv žena. Pružaju aktivnu podršku i pomoć ženama koje su preživjele nasilje. Planiranje sigurnosti: osnovni zadatak ženskih organizacija civilnog društva jest da procjene opasnost i isplaniraju sigurnosne mjere u suradnji sa ženom koja je preživjela nasilje. Izuzetno je važno da se visokotraumatizirana žena preseli na sigurnije mjesto, npr. u žensko sklonište. Potrebno je razgovarati sa ženom koliko opasnosti nosi za nju ostanak u zajedničkom stanu/kući.

Psihološka i savjetodavna pomoć te podrška: ženama koje se obrate ženskim organizacijama za podršku i pomoć, potrebno je osigurati besplatnu i lako dostupnu psihološku pomoć kako bi se

osnažile i ponovno uspostavile kontrolu nad svojim životom.

Pravna pomoć: podržavanje žena u realizaciji njihovih prava i njihovo praćenje kad se moraju pojaviti na sudu, također je jedan od zadataka ženskih organizacija. Nasilje protiv žena problem je koji zahtijeva srednjoročno ili dugoročno savjetovanje, pružanje podrške i pomoći različitih oblika tijekom duljeg razdoblja.

Financijska pomoć i smještaj: ženama koje su preživjele nasilje potrebna je financijska pomoć ako nemaju svoj prihod i financijski ovise o nasilniku. Zbog tog problema ženske organizacije posreduju između žena i institucija, kontaktiraju s centrima za socijalnu skrb, kako bi žene dobile brzo bez dugih administrativnih procedura, jednokratnu socijalnu pomoć i/ili stalni socijalni minimum. Ženske organizacije visokotraumatiziranim ženama nude siguran smještaj u nevladinim ženskim skloništima, gdje se povećava kvaliteta njihova života.

Multisektorska suradnja: važan zadatak ženskih organizacija civilnog društva jest da stalno unaprjeđuju suradnju svih institucija uključenih u rješavanje problema nasilja protiv žena (centar za socijalnu skrb, policija, pravosudni sustav, zdravstveni sustav itd.).

Kako bi sustav zaštite i prevencije nasilja u potpunosti funkcionirao, potrebno je osigurati sljedeće dobre prakse:

- bar jedan SOS telefon za hitne slučajeve na razini cijele države, otvoren 24 sata na dan, potpuno besplatan
- adekvatan broj nevladinih ženskih skloništa za žene i djecu
- adekvatne standarde sigurnosti u autonomnim ženskim skloništima
- mrežu besplatnih savjetovališta dostupnu u cijeloj državi
- adekvatnu pomoć za specifične skupine žena: migrantice, azilantice, pripadnice etničkih manjina, žene s posebnim potrebama
- profesionalnu pomoć koju pružaju educirane stručnjakinje, aktivistice ženskih nevladinih organizacija
- smjernice i kvalitetne standarde za praktičan rad sa ženama i djecom
- osnaživanje žena i uvažavanje njihovih odluka
- demokratske strukture u ženskim organizacijama uz poštovanje autonomije i samoodređenja žena
- da država osigurava autonomiju rada ženskih nevladinih organizacija, pravovremeno i dostatno financiranje usluga koje se pružaju ženama
- usluge trebaju pružati educirane, iskusne, autonomne ženske nevladine organizacije u suradnji s vladinim institucijama.

SILOVANJE I DRUGI OBLICI SEKSUALNOG NASILJA

Seksualno nasilje nije privatna, osobna stvar žene. Ono je oduvijek služilo kao sredstvo kontrole žena, čime je održavan društveni poredak zasnovan na neravnoteži moći između spolova, povlasticama i dominaciji muškaraca. Seksualno nasilje je opći naziv za brojne oblike nasilnog seksualnog ponašanja za koje je karakteristično da se odvijaju bez pristanka, odnosno iznuđeni su primjenom sile i/ili prijetnje.

Ovaj oblik zlostavljanja u bračnim, izvanbračnim ili intimnim vezama spada u jedan od najtežih i psihički najbolnijih oblika nasilja kojima je žena izložena. Ovakvo je zlostavljanje najteže dokazati, pa samim time i sankcionirati. O seksualnom zlostavljanju žene teško progovaraju te ono najčešće ostaje tajnom između nje i nasilnika. Prema mišljenju velikog broja centara za silovane žene u Americi, na jedno prijavljeno silovanje dolazi između petnaest do dvadeset neprijavljenih sluča-

jeva, što predstavlja izuzetno visoku tamnu brojku. Istraživanje koje je rađeno 2003. godine na području RH, znanstvenom metodologijom i na vjerodostojnom uzorku (Autonomna ženska kuća Zagreb i Dijana Otročak) pokazalo je zabrinjavajuće visok postotak ispitanica koje su imale seksualni odnos protiv svoje volje na izričit zahtjev partnera. Od ukupnoga broja žena obuhvaćenih ovim istraživanjem, čak 34% njih, tj. svaka treća žena, izjavila je da se osjećala silovanom. Seksualno nasilje najčešće uključuje sljedeće oblike:

Seksualno uznemiravanje – neželjeno seksualno ponašanje na javnom mjestu, koje ženu stavlja u neugodnu situaciju poniženja ili stida (a koje ne mora nužno uključivati i fizički dodir). Najčešće su to neželjene seksualne primjedbe, ponude, šale, opsceni razgovori, ponašanja (izraz lica, pokreti, znakovi rukama), izloženost pornografiji i sl., koji se manifestiraju na različitim mjestima – na ulici, radnom mjestu, u školi, na fakultetu, u javnom prijevozu, restoranu, kafiću...

Seksualno ucjenjivanje – predlaganje ili zahtijevanje usluga seksualne prirode od strane poslodavca, direktora, profesora ili druge nadređene osobe koja posjeduje moć, a kojim se uvjetuje promjena statusa na radnom mjestu, u školi, na fakultetu...

Prisilne seksualne radnje – seksualno ponašanje izvršeno pod prisilom i/ili prijetnjom, kao što su neželjeni/prisilni dodiri tijela, dodirivanje intimnih dijelova tijela, prisiljavanje na masturbaciju... Pokušaj silovanja – svaki pokušaj seksualnog odnosa protiv volje žene.

Silovanje – neželjeni/nasilni oblici vaginalne, analne i oralne penetracije penisom ili predmetima. Silovanje nije seksualni čin nego čin nasilja i dokazivanja moći. Silovateljev cilj nije ostvarivanje seksualnog zadovoljstva nego stjecanje moći i dominacije te ponižavanje i kontrola žene.

Incest – seksualno zlostavljanje od strane osoba koje su u krvnom srodstvu. Drugi oblici seksualnog nasilja jesu: seksualno ropstvo, prostitucija, trgovanje ženama, eksploatacija djece u seksualne svrhe – npr. prisiljavanje djece na gledanje pornografskog sadržaja i sudjelovanje djece u pornografskim sadržajima...

Silovanje i/ili seksualno nasilje žene stvara kod žene osjećaj bespomoćnosti i srama. Također stvara i barijeru koja onemogućuje ženu da traži pomoć. Upravo osjećaji koje žena osjeća nakon čina silovanja – gubitak kontrole, strah, sram, poniženje... razlog su da se žene rijetko odlučuju prijaviti silovatelja. Silovanje spada u zločine koji su vrlo česti, a istodobno najmanje prijavljivani. Žene se i dalje u svim zemljama svijeta moraju boriti da se vjeruje njihovoj izjavi da su silovane, da se njih ne okrivljuje za silovanje koje su preživjele.

Danas se i dalje na silovane žene gleda kroz prizmu brojnih predrasuda koje potiču iz patrijarhalnog društva u kojem živimo. Okolina misli da su na neki način same to željele i tražile, što također pridonosi niskom broju prijavi silovanja. Feminističke aktivistice smatraju da silovanje i/ili seksualno nasilje protiv žena predstavlja ozbiljnu društvenu opasnost kojoj se društvo kao cjelina treba suprotstaviti.

NAJČEŠĆE PREDRASUDE VEZANE UZ SILOVANJE

Najčešće predrasude:

1. Većina silovanja događa se u mračnim ulicama, usred noći.

Silovanje se događa u svako doba dana i noći. Samo se 9% prijavljenih silovanja događa izvan kuće. Većina ih se događa u vlastitu domu, od strane bračnog, izvanbračnog, intimnog partnera i prijatelja/znanca.

2. Najčešće siluju nepoznati muškarci.

U više od 80% slučajeva žene su silovale muškarci koje poznaju i kojima vjeruju. Od tog broja, više od 50% čine supruzi, izvanbračni partneri i intimni partneri.

3. Silovatelje je lako identificirati: to su luđaci/pervertiti koji se ističu svojim izgledom i ponašanjem.

Ne postoji tipičan silovatelj. Istraživanja pokazuju da muškarci koji su silovali žene dolaze iz svih socioekonomskih klasa te rasnih i nacionalnih pripadnosti. Njih ne možemo prepoznati prema specifičnom načinu odijevanja ili ponašanja. Osim toga, prema nekim istraživanjima samo 2% muškaraca optuženih za silovanje treba psihijatrijski tretman.³

4. Žrtve silovanja najčešće su atraktivne mlade žene.

Svaka žena može biti silovana, bez obzira na fizički izgled, dob, način odijevanja, socijalni status ili način ponašanja. Vrlo često su seksualno zlostavljane djevojke i žene s fizičkom invalidnošću, psihičkim poremećajima ili mentalnim ograničenjima.

5. Žene izazivaju silovanje svojom odjećom ili svojim ponašanjem.

Velik broj žena uvjeren je da ne spada u „onu“ kategoriju žena koje mogu biti silovane/seksualno zlostavljane jer pomno „paze“ na svoje ponašanje i način odijevanja. Činjenica je da nisu silovane/seksualno zlostavljane samo žene koje nose atraktivnu i „izazovnu“ odjeću. Kako god žene izgledale i ponašale se, za zločin je uvijek odgovoran silovatelj.

6. Žene uživaju u silovanju.

Česta je predrasuda kako je silovanje skrivena želja velikog broja žena, sastavni dio ženskih seksualnih maštarija. Činjenica je da je silovanje/seksualno zlostavljanje kazneno djelo, poniženje i traumatsko iskustvo koje može uključivati batine, vezanje, noževe i slično, prijetnju za život žene ili njoj bliskih osoba, sakaćenje, smrt. Žene u tome ne uživaju.

7. Kada bi žena ostala kod kuće, a ne išla oko, to joj se ne bi dogodilo.

U više od 60% slučajeva žene su silovane u svojoj kući ili u kući silovatelja, koji je, kao što znamo, u većini slučajeva poznata osoba.

8. Ako žena nije ozbiljno fizički ozlijeđena, malo je vjerojatno da je bila silovana.

U 87% slučajeva silovanja uključena je prijetnja za život žene ili njoj bliske osobe (npr. njezina djeteta) te se žena oduzeta strahom ne usudi braniti. Istraživanja pokazuju da je u više od 50% silovanja postojala prijetnja oružjem.

9. Silovanje je rezultat izuzetno jake seksualne želje koja se ne može kontrolirati.

Silovanje nije čin strasti i neizdržive seksualne želje, nego čin kontrole i moći nad drugom osobom. Iz velikog broja istraživanja provedenih u raznim zemljama možemo zaključiti da je više od 80% silovanja/seksualnog zlostavljanja unaprijed planirano, djelomično ili u potpunosti. Podržavanje predrasude kako su muškarci slabi u kontroli svojih nagona i impulsa, održava predrasudu o krivnji žene koja je izazvala silovanje.

10. Žene često iz inata optužuju muškarce za silovanje.

Broj lažnih prijava za silovanje i ostale oblike seksualnog zlostavljanja nije veći od broja drugih lažno prijavljenih kaznenih djela (krađa, provala, pokušaj ubojstva) i iznosi 2%.⁴

11. Ako žena zaista želi, ona može spriječiti silovanje. Nijedna žena ne može biti silovana protiv svoje volje.

Silovatelji vrlo često koriste izravnu prijetnju za život žene ili njoj bliskih osoba kako bi izvršili kazneno djelo silovanja i osigurali sebi da žrtva ne prijavi silovanje/seksualno zlostavljanje. Ženin

³ Home Office Criminal Statistics for England and Wales, 1980.

⁴ Istraživanje provedeno u okviru policije u New Yorku 1970. godine, prema Sexual Violence, London Rape Crisis Centre, 1984.

strah od smrti, prijetnje i nasilja mogu je u potpunosti onemogućiti da prijavi silovanje/seksualno nasilje.

12. Ne postoji silovanje u braku. Seksualni odnosi sa suprugom spadaju u ženine bračne dužnosti. Žena nije vlasništvo muškarca s kojim je u bračnoj, izvanbračnoj ili intimnoj vezi. Svaka seksualna radnja protiv ženine volje je silovanje.

Prema Kaznenom zakonu, silovanje bliske osobe (članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu) teško je kazneno djelo za koje je predviđena kazna zatvora od jedne do deset godina.

ČINJENICE O SEKSUALNOM NASILJU

- dvije od pet žena tijekom života doživjele su silovanje ili seksualno zlostavljanje
- jedna od dviju djevojaka do dobi od 18 godina doživjet će i drastičan oblik seksualnog uznemiravanja
- jedna od sedam žena je silovana u braku
- u 80% slučajeva silovatelj je poznata osoba
- u 60% slučajeva silovanje se događa u zatvorenom prostoru, najčešće u domu žrtve
- u 87% slučajeva silovanja uključena je i prijetnja za život
- silovanje se događa danju i noću.

POSljedICE SILOVANJA

Nema ispravnog ili pogrešnog načina reagiranja na traumatično iskustvo silovanja/seksualnog nasilja. Žene koje su preživjele seksualno nasilje često se pitaju trebaju li se osjećati tako kako se osjećaju, koliko dugo će to trajati, nisu li to već trebale prebroditi. Svaka žena reagira na traumatično iskustvo na svoj karakterističan način i kako god se osjećala, na to ima pravo, to je za nju osobno jedino ispravno i normalno. Sve smo različite i imamo svoj način nošenja s traumatičnim događajem i njegovim posljedicama.

Fizičko nasilje i psihološka trauma kod žena koje su preživjele seksualno nasilje i silovanje imaju dugoročne posljedice. Simptomi koji se javljaju odgovaraju simptomatologiji posttraumatskog stresnog poremećaja, koji se javlja kod ljudi koji su preživjeli izuzetno jako traumatično iskustvo (rat, prirodne katastrofe, silovanje/seksualno zlostavljanje, nasilna smrt bliske osobe).

Ann Wolbert Burgess i Lynda Lytle Holmstrom⁵ intervjuirale su više od 600 žena koje su preživjele silovanje. Ustanovile su da žene proživljavaju visok stupanj emocionalne i fizičke boli za vrijeme silovanja, neposredno nakon silovanja, ali i dulje razdoblje nakon toga. Preživjele učestalo opisuju određeni skup simptoma koji su spomenute autorice nazvale „sindrom traume silovanja” (*rape trauma syndrom, RTS*).

Sindrom traume silovanja

Sindrom traume silovanja uključuje tjelesne i psihološke reakcije. To obuhvaća i promjenu ponašanja, kao neposrednu posljedicu traumatskog događaja i izravne intenzivne prijetnje za život. Za sindrom traume silovanja karakteristično je da ga u većoj ili manjoj mjeri proživljavaju sve silovane/seksualno zlostavljane žene te da sve žene prolaze kroz tri faze sindroma traume silovanja.

⁵ Burgess, A. W. & Holmstrom, L. L. (1974): Rape Trauma Syndrome, American Journal of Psychiatry, 131, 981-986.

Faze sindroma traume silovanja:

- AKUTNA FAZA
- VANJSKO PRILAGOĐAVANJE, NEGIRANJE I POTISKIVANJE
- PRILAGOĐAVANJE/INTEGRIRANJE

1. faza: AKUTNA FAZA

Javlja se neposredno nakon silovanja i može trajati satima, danima ili čak tjednima. Postoje dva osnovna tipa neposrednog reagiranja na traumatski događaj silovanja:

- **ekspresivne reakcije:** karakterizira ih otvoreno pokazivanje osjećaja kao što su strah, bijes, tjeskoba, tuga i očaj. Žena plače, viče, vrišti, uznemirena je i potresena, nekontrolirano se tresu.
- **kontrolirane reakcije:** za njih je karakteristično da žena skriva ili maskira svoje osjećaje i na prvi pogled doima se mirnom i sabranom. Međutim, zamjetljiva je neprimjerena mirnoća, nedostatak bilo kakvog iskazivanja osjećaja, pretjerano prisebno i staloženo ponašanje.
- Osjećajne i tjelesne reakcije žena koje su preživjele silovanje/seksualno zlostavljanje ovise o nizu faktora, kao što su: kako je došlo do napada, koliko su teške pretrpljene ozljede, je li napadač uhvaćen, je li otprije postojao kakav odnos između napadača i preživjele (je li napadač poznat ili ne).

Akutnu fazu karakteriziraju sljedeći simptomi:

- **Tjelesne reakcije:** šok, povraćanje, glavobolje, lupanje srca, osjećaj gušenja, pritiska u grudima, poremećaji spavanja. Dio reakcija odnosi se na povrede nastale silovanjem: vaginalne i rektalne povrede, prijelomi, rane i dr.

- **Emocionalne reakcije:**

strah

- da će se silovatelj vratiti
- strah za vlastiti život (fizička ozljeda, sakaćenje, smrt)
- što će se dogoditi kad drugi saznaju
- strah od mogućnosti zaraze spolno prenosivim bolestima
- strah od eventualne trudnoće
- strah od muškaraca općenito
- strah od odlaska na spavanje (noćne more)
- osjećaj da je ona sama i da je njezin život nepovratno promijenjen

osjećaj krivnje i samooptuživanja

- da je sama na neki način izazvala napad
- osjećaj krivnje zato što se nije jače branila
- pita se zašto je bila tako „glupa” i dovela se u takvu situaciju

bijes

- zašto si je „dopustila” da joj se to dogodi
- bijes prema bliskim osobama zato što je ne razumiju ili što je nisu zaštitile od napada
- bijes na društvo u cjelini i društveni sustav
- bijes prema silovatelju, želja za osvetom, želja da ga ubije, kastrira, ponizi i povrijedi
- bijes zbog osjećaja da joj je cijeli život uništen

sram i poniženje

- osjeća da je prljava, odbačena, ponižena, obezvrijeđena
- ima dojam da svi koji je pogledaju znaju što je preživjela, osjećaj obilježnosti

bespomoćnost

- snažan osjećaj gubitka kontrole nad vlastitim tijelom i životom
- osjećaj da nikada neće biti bolje

osjećaj da je izdana

- od osobe u koju je imala povjerenja (kada je riječ o poznatoj osobi)

- ako je vjernica, osjeća se kao da ju je Bog izdao
- osjeća se izdanom zbog reakcija svojih bližnjih koji je ne razumiju i okrivljuju
- osjeća se izdanom jer je izgubila povjerenje u ljude
- osjećaj gubitka sigurnosti zbog preživljenog traumatskog događaja

osjećaj nevjerice, očaja i užasa

- žena ne može vjerovati da je preživjela silovanje/seksualno nasilje
- osjećaj potpune preplavljenosti proživljenim užasnim iskustvom
- ne može vjerovati da je baš ona „odabrana” kao žrtva

osjećaj da stalno ispočetka proživljava silovanje/seksualno zlostavljanje

- bez obzira na to što žena radi, sjećanja (slike, zvukovi, mirisi) naviru u svijest sami od sebe, žena nad tim nema kontrolu

napadaji panike

- javljaju se iznenada, neočekivano i bez vidljiva povoda
- uključuju izuzetno jake fizičke i psihičke reakcije straha.

Promjene u ponašanju – kod nekih žena javlja se potreba za učestalim tuširanjem/pranjem, kao posljedicom silovanja zbog osjećaja da je prljava. Žene u takvoj situaciji češće posežu za cigaretama, alkoholom, tabletama za smirenje i sl., kako bi lakše preživjele ono što im se dogodilo. Dio žena izjavljuje da ima potrebu za bijegom, ne mogu se opustiti i smiriti na jednom mjestu.

U većini slučajeva ti se simptomi preklapaju sa simptomima iz druge faze.

2. faza: VANJSKO PRILAGOĐAVANJE, NEGIRANJE I POTISKIVANJE

U drugoj fazi žena nastoji u potpunosti zaustaviti misli o napadu u nadi da će sve to zaboraviti i nastaviti živjeti kao prije toga. Česte su reakcije:

- **negiranja** (to se meni nije dogodilo, ne sjećam se ničeg u vezi s time)
- **potiskivanja** (o tome ne želim ni misliti)
- **racionalizacije** (to i nije bilo „pravo” silovanje, i druge žene su to preživjele, nije to tako strašno).

Takvi osjećaji dolaze zbog potrebe silovane žene da ponovno uspostavi kontrolu nad svojim životom i da nastavi živjeti uobičajenim načinom.

U toj fazi česte su pogrešne procjene od strane njezine obitelji i prijatelja: „Ona izgleda kao da se smirila i kao da joj je dobro, a to i govori. Pa onda mora da je tako.”

Međutim, takvo potiskivanje osjećaja s ciljem uspostavljanja uobičajene svakodnevne životne rutine iziskuje izuzetno mnogo energije, a osjećaji mogu „izlaziti van” na različite neizravne načine.

Moguće je preusmjeravanje bijesa i ljutnje na njoj bliske i važne osobe u životu, kao što su partner, obitelj, suradnici na poslu. Bijes mogu izazvati i neke situacije ili stvari koje inače nikada ne bi izazvale reakciju. Preusmjereni bijes može biti okrenut i prema sebi (autodestruktivno ponašanje koje može varirati od loše brige o svom psihofizičkom stanju, depresije ili do pokušaja suicida).

Za ovu fazu su karakteristične:

- dramatične promjene raspoloženja
- poremećaji hranjenja (gubitak teka, pretjerani tek, bulimija, anoreksija)
- poremećaji spavanja (noćne more, nesanica, pretjerano dugo spavanje)
- nepovjerenje prema muškarcima (izbjegavanje muškaraca i kontakata s njima)
- seksualne teškoće (odbojnost prema seksualnom kontaktu i odnosu s voljenom osobom, nelagoda i strah od fizičkog dodira...)

- kognitivni problemi (problemi vezani uz koncentraciju, pamćenje, prisjećanje, sjećanja koja se stalno vraćaju, prisilne misli...)
- promjene u ponašanju (autodestruktivnost, poremećeni odnosi s drugim ljudima, teškoće pri donošenju odluka, zloupotreba cigareta, alkohola, lijekova...)
- problemi u nošenju sa svakodnevnom rutinom
- neurotske reakcije (tikovi, prisilne radnje: npr. izuzetno često pranje određenog dijela ili cijelog tijela, mucanje...)
- psihosomatske smetnje (glavobolje, lupanje srca, gušenje, bol u želucu, probavne smetnje)
- izbjegavanje mjesta, ljudi ili stvari koje mogu podsjetiti na silovanje/seksualno zlostavljanje.

3. faza: PRILAGOĐAVANJE/INTEGRIRANJE

Ova faza može trajati i do nekoliko godina nakon silovanja. Često neki događaj, kao što je izlazak na sud, slučajni susret s muškarcem na ulici čije lice sliči licu silovatelja, emisija na televiziji, medicinski (pogotovo ginekološki) pregledi i sl., mogu ponovno potaknuti misli i osjećaje vezane uz napad. Žena se može osjećati potpuno zbunjeno, a može se pojaviti i strah od „ludila” jer je imala osjećaj da je odavno sve preboljela.

Osjećaj krivnje, bijes ili hostilnost mogu postati sve izraženiji. Postoji mogućnost od ponovnog javljanja noćnih mora i problema u obitelji te na radnom mjestu. Javlja se intenzivan bijes prema silovatelju. Bitno je uvjeriti ženu i objasniti joj kako je **potpuno normalno** pojavljivanje takvih osjećaja i nakon dugo vremena.

Vrlo je važno omogućiti ženi slobodno izražavanje svih osjećaja. Često se upravo u toj fazi one odlučuju za aktivno uključivanje u proces savjetovanja i rad na razrješenu svojih osjećaja o napadu i silovatelju. Kod žena se povećava spremnost da proživljeno iskustvo integriraju u svoj život i sklonije su prihvatiti ga i razumjeti kako je ono na njih djelovalo.

Dio žena uspijeva samostalno prevladati traumatsko iskustvo seksualnog nasilja, no većini je u tom procesu dobrodošla podrška stručne osobe. Takva pomoć dovodi do bržeg procesuiranja traumatskog iskustva, olakšava emocionalno „pražnjenje” i umanjuje moguće posljedice silovanja/seksualnog nasilja.

Bez obzira na to koliko je vremena prošlo od proživljenog nasilja, savjetovanje će doprinijeti smanjenju teških i neugodnih osjećaja povezanih s tim iskustvom. Svi osjećaji koje žena proživljava **potpuno su normalni i razumljivi; oni nipošto ne znače da s njom nešto nije u redu ili da je psihički poremećena – naprotiv, riječ je o normalnim reakcijama na nenormalnu situaciju.** Dugogodišnje iskustvo u radu sa ženama koje su preživjele seksualno nasilje pokazuje da upravo u ženskim savjetovalištimama one dobivaju jedan od najučinkovitijih oblika pomoći koja im je potrebna. Takve organizacije pružaju besplatno psihološko i pravno savjetovanje, a pomoć je moguće dobiti i telefonom, ako žena želi ostati anonimna. Za takav posjet nije potrebna nikakva uputnica ili potvrda – dovoljno je nazvati i dogovoriti se o dolasku.⁶ Na kraju Priručnika nalaze se telefonski brojevi nekoliko ženskih organizacija koje pružaju besplatnu pomoć djevojkama i ženama koje su preživjele seksualno nasilje.

Reakcije obitelji

Seksualno nasilje je vrlo razarajuće i to ne samo za ženu koja ga je preživjela, nego i za njezinu obitelj i osobe s kojima je bliska. Obitelj i prijatelji suočeni su s vlastitim emocionalnim reakcijama i predrasudama vezanim uz seksualno nasilje, što sve utječe na njihovo ponašanje i određuje ga. Poput žene koja je preživjela seksualno nasilje i članovi obitelji, prijateljice i prijatelji prolaze

⁶ Podatak se odnosi samo na Autonomnu žensku kuću Zagreb i Centar za žene žrtve rata – ROSA.

tijekom određenog razdoblja suočavanja s novonastalom situacijom. Najčešće su neposredne reakcije nevjerica i šok, okrivljavanje (silovatelja, žene koja je preživjela silovanje, sebe samih), bijes i ljutnja, poremećaji spavanja, tjeskoba, strah od posljedica, nesnalaženje u toj situaciji... Dugoročne posljedice vidljive su prije svega u promjeni načina života preko promjene stavova, vjerovanja i doživljavanja.

U slučaju da žene imaju potrebu govoriti o svom iskustvu (najčešće o nekim detaljima koji su prethodili napadu, trenutačni osjećaji i nedoumice) mogu se susresti s različitim reakcijama svojih najbližih. Te reakcije variraju od potpunog ignoriranja, pasivnosti i nesnalaženja do pretjeranog zaštićivanja i preuzimanja kontrole u svoje ruke (npr. odluke o prijavi nasilja policiji ili zabrana prijave zbog „zaštite” obitelji i/ili same žene). U aktivnom uključivanju vrlo često postavljaju brojna pitanja, zbog kojih žena ima dojam da joj ne vjeruju u potpunosti, da je smatraju krivom i odgovornom za ono što joj se dogodilo. Žena ima osjećaj da ne razumiju kako se ona trenutačno osjeća.

Bez obzira na reakcije bliskih osoba, važno je da se žena koja je preživjela seksualno nasilje po najprije brine o sebi. Ona može razumjeti osjećaje bližnjih, ali to ne znači da je dužna baviti se njihovim problemima dok se istodobno pokušava nositi sa svojim traumatskim iskustvom. Katkad je korisno i bližnje uputiti na stručne osobe koje im mogu pomoći da se suoče i nauče živjeti sa svojim osjećajima.

PROSTITUCIJA - VRSTA SEKSUALNE EKSPLOATACIJE

Prostitucija je, u najvećem broju slučajeva, prodaja ženskog tijela muškarcima u svrhu seksualnog iskorištavanja, za hranu, materijalna dobra ili zaštitu. Ljudi su oduvijek osuđivali žene koje se bave prostitucijom. Muškarci na vlasti pišu zakone, kazneno gone i osuđuju žene, a istodobno ih ti isti muškarci kupuju na ulicama, barovima i bordelima. Žene u prostituciji su najčešće žene na najnižoj društvenoj ljestvici. One imaju najmanji društveni utjecaj. Žene koje završe kao prostitutke siromašne su, mnoge su bez doma, a često su i izbjeglice. To su najčešće žene koje imaju malo drugih alternativa u životu da osiguraju sebi i svojoj djeci egzistenciju. One predstavljaju skupine koje su redovito izložene različitim oblicima diskriminacije.

Što znači postojanje prostitucije u odnosu na prava žena i jednakost u društvu?

Prostitucija je forma seksualne eksploatacije gdje žensko tijelo postaje roba za kupnju i prodaju. Prostitucijom se narušava ženski tjelesni integritet i ljudsko dostojanstvo koji su osnova svih ljudskih prava. Prostitucija je način da muškarac ima pristup ženskom tijelu i seksualnosti, a zasniva se isključivo na moći novca i prisile, dakle kao i fizičko nasilje, prostitucija je jedan od načina kojim muškarci kontroliraju žene.

TRGOVANJE ŽENAMA U SVRHU SEKSUALNOG ISKORIŠTAVANJA

Muškarci u bogatim zemljama kupuju žene preko interneta. Žene kojima se trguje su iz Azije, Latinske Amerike, istočne Europe. Naručitelji su muškarci iz zemalja zapadne Europe i Sjeverne Amerike.

U zemljama zahvaćenima ratom, vojnici siluju i seksualno eksploatiraju žene.

U svakoj zemlji u kojoj se ratuje vojnici traže bordele. U bordelima za vojnike, zarobljenice iz okupiranih ili osvojenih teritorija i siromašne žene, drže se u ropskom odnosu. Oduzimaju im se osobni dokumenti, žene se prodaju za novac. Iz države u kojoj se događa rat žene se preprodaju u druge države koje nisu zahvaćene ratom.

SEKSUALNI TURIZAM

Seksualni turizam jedan je od oblika trgovanja ženama. Namijenjen je muškarcima koji putuju. U bogatim zemljama postoje mnoge turističke agencije koje reklamiraju „ture za odrasle“, nudeći žene npr. s Filipina ili Tajlanda. Međunarodne turističke agencije, hoteli i zrakoplovne tvrtke spajaju siromašne žene i bogate muškarce. U Hrvatskoj također već postoje slične „turističke agencije“ koje organiziraju „poslovne sastanke sa pratnjom“.

NASILJE SVODNIKA PREMA ŽENAMA

Svodnici kontroliraju i iskorištavaju žene u prostituciji. Oni zarađuju velik novac prodajući ženska tijela. Najčešće im uzimaju sav novac koje one dobiju. Vrlo mali broj žena ima pravo da zadrži minimalni iznos novca koji su dobile. Često ih prisiljavaju da se drogiraju. Redovito ih psihički, fizički, ekonomski i seksualno zlostavljaju.

Iz iskustava žena u prostituciji, u Savjetovalištu za suzbijanje prostitucije u Portlandu, Oregon, SAD, kroz istraživanje i desetogodišnji rad Savjetovališta, dobiveni su sljedeći podaci:

- 84% žena izjavljuje da ih svodnici prisiljavaju na prostituciju
- 78% žena su bile žrtve silovanja dok su bile prostitutke:
 - 48% žena silovali su svodnici, u prosjeku 16 puta na godinu
 - 79% žena silovali su muškarci koji su ih kupili, u prosjeku 33 puta na godinu
- 84% žena žrtve su teškog fizičkog nasilja:
 - 63% žena pretukao je svodnik, u prosjeku 58 puta na godinu
 - 81% žena pretukli su muškarci koji ih kupuju, u prosjeku 45 puta na godinu
- 53% žena žrtve su seksualnog mučenja:
 - 44% žena žrtve su mučenja svodnika, u prosjeku 49 puta na godinu
 - 43% žena žrtve su mučenja muškaraca koji ih kupuju, u prosjeku pet puta na godinu
- 27% žena ima trajna tjelesna oštećenja kao posljedicu mučenja
 - 27% žena ozljede su zadobile od svodnika, u prosjeku tri puta na godinu
 - 21% žena ozljede su zadobile od muškaraca koji ih kupuju, u prosjeku četiri puta na godinu
- 73% žena često misli o samoubojstvu, kao načinu da pobjegnu od svega
 - 65% žena pokušalo je samoubojstvo
 - 38% žena pokušalo je samoubojstvo više puta.

Prostitucija je često nastavak iskorištavanja žena koje su kao djevojčice u djetinjstvu preživjele silovanje ili incest. Prema podacima ženske organizacije Šapat (Whisper), organizacije koja se bori protiv prostitucije, 85% žena u prostituciji seksualno su zlostavljane u djetinjstvu.

UČINCI PROSTITUCIJE

Filmovi, oglasi, moda, glazba i mediji općenito portretiraju žene i djevojke kao poželjne seksualne objekte. Na taj način nerealno se prezentira slika prostitucije. Time je trivijalizirano ekstremno nasilje koje nad djevojkama i ženama vrše kupci, svodnici i trgovci ljudima.

U svakom drugom kontekstu, dakle izvan konteksta prostitucije, njihova bi ponašanja bila okarakterizirana kao seksualno nasilje i silovanje.

Uz ekstremno ponižavanje i degradaciju žene i djevojčice u prostituciji redovito su izložene psihičkom, fizičkom i ekonomskom nasilju, silovanjima, fizičkim napadima, mučenju, neželjenim trudnoćama, neplodnosti, ozljedama tijela, trajnim ozljedama, ozljedama genitalnog područja i anusa...

Također je konstantno prisutan rizik od spolno prenosivih bolesti, uključujući i HIV/AIDS. Činjenica da su ta djela počinjena u zamjenu za novac, ni na koji način ne umanjuje veliku fizičku i psihičku štetu koja se čini ženskim tijelima i umu.

Psihološke, emocionalne i fizičke ozljede ostavljaju doživotne posljedice za te žene i djevojke. Međunarodne studije pokazale su da žene u prostituciji proživljavaju iste emocionalne traume kao ratni veterani i žrtve mučenja.

One također mogu osjećati i iste simptome – flash back, duboku anksioznost ili depresiju, nesanicu i stres. Vrlo su česta samoubojstva i pokušaji samoubojstva. **Jedna kanadska studija pokazala je da je vjerojatnost za ubojstvo prostitutki 40 puta veća nego što je to u populaciji žena općenito.** Nije pretjerivanje ako kažemo da je prostitucija smrtonosna za žene.

ZAŠTO POSTOJI PROSTITUCIJA?

Bitan preduvjet za prostituciju seksualni su prohtjevi muškaraca usmjereni na žene, mlade djevojke i djecu. Kad muškarci pribavljanje i seksualno iskorištavanje žena i djece ne bi smatrali pravom koje se samo po sebi razumije, prostitucija i trgovanje u svrhu seksualne eksploatacije ne bi postojali. Trgovci ljudima i svodnici profitiraju na ekonomskoj, socijalnoj, političkoj i pravnoj podčinjenosti žena i djevojaka. Jasan dokaz tome jest činjenica da su žene koje su izvrgnute dodatnom potlačivanju – kao što je rasizam – mnogo zastupljenije u globalnoj industriji prostitucije. U zemljama u kojima je ostvaren napredak u poboljšanju statusa žena i uvjeta u kojima žive – društvima u kojima su im zajamčena određena temeljna politička prava, dostupnost zaposlenja i obrazovanja i gdje je prihvatljiv životni standard – žene i djevojke imaju više alternativa i stoga su manje ranjive.

Siromaštvo, neadekvatno školovanje, beskućništvo, ovisnost o drogama, seksualna i rasna diskriminacija konstantne su teme u životopisima žena koje su sada u prostituciji ili su se time prije bavile. Uz to, međunarodne studije pokazuju da je između 65 i 90% prostitutki bilo seksualno zlostavljano dok su bile djevojčice, a zlostavljači su muški rođaci ili znanci. Mnogo djece, većinom djevojčica, koje su bile seksualno iskorištavane, u vrlo ranoj dobi su u prostituciju prodali muškarci koji su ih iskorištavali. Prema posljednjim međunarodnim studijama, 14 godina prosječna je dob za ulazak djevojčica u prostituciju.

TKO SU KUPCI?

Budući da se tradicionalno pretpostavlja da muškarci koji kupuju i iskorištavaju djevojčice i žene u prostituciji to čine iz svoje „prirodne“ seksualne potrebe, njihove se motive rijetko preispitalo ili proučavalo. Umjesto toga, pozornost je bila usmjerena na osobe u prostituciji, najčešće žene, unatoč činjenici da se prostitucija održala u potpunosti zbog muških seksualnih prohtjeva i ponašanja.

Tko su onda ti muškarci koji doživljavaju svojim pravom kupovati žene i djecu te ih podvrgavati bolnim seksualnim napadima i ozljeđivanju?

Prema najnovijim studijama koje je proveo švedski Nacionalni institut za javno zdravstvo (Folkhälsoinstitutet 1998:1) jedan od osam muškaraca u Švedskoj bar jedanput tijekom života pribavio je seksualne usluge. Ti pojedinci predstavljaju prosjek švedskih muškaraca svih dobi i iz svih društvenih slojeva. Većina ih je braku ili izvanbračnoj zajednici i imaju djecu. Činjenica da je riječ o usamljenoj, devijantnoj osobi nije se pokazala točnom. Vjerojatnije je da je on dobro odjeven, dobro

zarađuje, iz srednjeg sloja, otac na službenom putu. Kupci imaju novac, stabilnost, obrazovanje i moć, za razliku od žena i djece koje kupuju.

Studija provedena u Stockholmu tijekom 2002. godine pokazala je da je 10% mladića u dobi između 16 i 25 godina u nekom trenutku „platilo za seksualnu uslugu“. Kupci su prema tome vrlo vjerojatno i tinejdžeri koji imaju pristup prostitutkama preko računala za kojim sjede u svojoj spavaćoj sobi.

PROSTITUCIJA KAO OBLIK MUŠKOG NASILJA PROTIV ŽENA – ŠVEDSKI PRIMJER

U Švedskoj, za razliku od drugih zemalja u svijetu u kojima se prostitucija tolerira, na prostituciju se gleda drukčije: kao na **aspekt muškog nasilja protiv žena i djece. Zakonom je priznata kao oblik eksploatacije žena i djece te predstavlja veliki društveni problem koji nije štetan smo za pojedinu ženu ili dijete koji se prostituiraju, nego za društvo u cjelini.** Švedska vlada već dugo daje prioritet suzbijanju prostitucije i trgovanja ženama/djecom u svrhu seksualne eksploatacije. Švedska je na nacionalnoj razini taj problem prepoznala kao izuzetno važan u postizanju jednakopravnosti između žena i muškaraca.

Internacionalno će rodna jednakopravnost diljem svijeta ostati nedostižna tako dugo dok muškarci kupuju, prodaju i eksploatiraju žene i djecu s pomoću prostitucije. Švedska vlada i Parlament definirali su Zakon o prostituciji kao grubo kršenje ženskog integriteta te ga imenovali oblikom nasilja protiv žena i djece.

Od 1. siječnja 1999. godine, kupovanje – ili namjera kupovanja – seksualnih usluga predstavlja prekršaj kažnjiv novčanom kaznom ili zatvorskom kaznom do šest mjeseci. Prekršaj obuhvaća sve oblike seksualnih usluga, bilo da su kupljene na ulici, u bordelima, u takozvanim salonima za masažu, od usluga eskorta ili u drugim sličnim okolnostima.

Žene i djeca koje/koja su bile/bila žrtve prostitucije ili trgovanja ne snose nikakve zakonske posljedice. Prostituirane osobe smatra se dvostruko oštećenima i eksploatiranima: od svodnika i od kupca. **Usvajanjem tih mjera Švedska je cijelom svijetu poslala jasnu političku poruku da prostituciju smatra ozbiljnim oblikom podčinjavanja žena.**

Od stupanja Zakona na snagu, prema pokazateljima policije i socijalnih službi, dramatično je pao broj žena u uličnoj prostituciji. Kriminalizacija je također dovela do pada broja muškaraca koji kupuju seksualne usluge, kao i žena koje se regrutiraju u prostituciju.

KAKO SE PROSTITUCIJA TRETIRA U HRVATSKOM ZAKONODAVSTVU?

Da bi se ostvarilo postojanje suvremenog demokratskog društva, nužno je, među ostalim, postići i potpunu rodnu ravnopravnost. Ta ravnopravnost postiže se, uz ostalo, i potpunim odbacivanjem ideje da su žene i djevojke roba koju se može kupiti, prodavati i seksualno iskorištavati. Kriminalizacija kupnje seksualnih usluga usmjerava se na uzroke prostitucije. Za postojanje prostitucije nužno je postojanje potražnje.

Bitan preduvjet za prostituciju i trgovanje ženama seksualni su prohtjevi muškaraca usmjereni na žene, mlade djevojke i djecu. **Kada muškarci kupnju seksualnih usluga od žena i djece ne bi smatrali pravom koje se samo po sebi razumije, prostitucija i trgovanje u svrhu seksualne eksploatacije ne bi postojali.** Trgovci ljudima i svodnici zarađuju na ekonomskoj, socijalnoj, političkoj i pravnoj podčinjenosti te ovisnosti žena i djevojaka.

U zemljama u kojima je uvedena kriminalizacija kupnje seksualnih usluga došlo je do dras-

tičnog smanjenja iskorištavanja žena preko prostitucije.

Osobe koje se prostituiraju u Hrvatskoj nisu kriminalizirane Kaznenim zakonom. Prostitucija se u Hrvatskoj kažnjava Zakonom o prekršajima protiv javnog reda i mira te se sankcionira prekršajnim kaznama. Dosad se nije zakonski sankcioniralo kupce, koji su u najvećem broju muškarci, nego se umjesto toga prekršajno kažnjavaju osobe, najčešće žene, u prostituciji.

Bitno je uvesti u Kazneni zakon kaznenu odgovornost kupaca seksualnih usluga uz naplatu.

Prostitucija je jedan od oblika diskriminacije – iskorištavanja žena i djece, koji predstavlja ozbiljan društveno-politički problem. Prostitucija ne šteti samo osobi koja se prostituira nego društvu u cjelini.

U tom smislu potrebno je da Kazneni zakon obuhvati odgovornost svih kupaca seksualnih usluga uz naplatu.

Feminističke aktivistice zalažu se za usklađivanje kaznenopravne politike s ozbiljnošću društvene opasnosti djela i posljedicama koje ono ostavlja.

ZAKLJUČAK

U Republici Hrvatskoj prekršajno se kažnjava žena koja prodaje svoje tijelo, ne kažnjava se muškarac (kupac) koji plaća seksualne usluge. **Prekršajnim kažnjavanjem žene u prostituciji dodatno se strukturalno viktimiziraju.** Muškarac (kupac) prema postojećim propisima u Hrvatskoj kažnjava se samo ako je znao da je žena u prostituciji „radi zarade silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, prisiljena ili navedena na pružanje spolnih usluga“.

KAŽNJAVANJE KUPNJE SEKSUALNIH USLUGA

- prostitucija je oblik nasilja prema ženama i djevojkama
- prostitucija je oblik rodne diskriminacije
- nema demokracije bez pune rodne jednakosti žena i muškaraca
- žene i djevojke nisu roba koju je dopušteno kupovati
- korisnici seksualnih usluga prostitutki iskorištavaju njihovo siromaštvo i nezaposlenost
- kažnjavanje korisnika pokazalo se kao uspješna mjera u suzbijanju prostitucije, koja je dovela do dramatičnog pada broja žena u prostituciji
- samo se na taj način utječe na uzroke prostitucije.

NAŠI ZAHTJEVI:

- Obustaviti svako prekršajno i/ili kazneno kažnjavanje žena u prostituciji. One su žrtve, a ne počiniteljice kriminalnog ponašanja.
- Kriminalizirati i sankcionirati kaznenim zakonom sve one koji kupuju, vrbuju i iskorištavaju žene i djecu te sve one koji potiču i promoviraju seksualno iskorištavanje. Osim svodnika i trgovaca ljudima, potrebno je kazneno goniti i kupce seksualnih usluga.
- Osigurati edukaciju i dostojno plaćena radna mjesta za žene. Obrazovanje i dostojna plaća za rad unaprijedit će status žena i njihov položaj u društvu. Na taj način društvo će u velikoj mjeri doprinijeti smanjenju prostitucije.
- Spriječiti legalizacija prostitucije jer je tome konačni cilj jedino legalizacija profitabilnog po-

sla i industrije seksualnog iskorištavanja žena. To je nasilje nad ženama, zloupotreba ženske seksualnosti i podržavanje odnosa neravnopravnosti spolova u društvu.

- Odbaciti državne politike i prakse kojima se žene usmjeravaju u uvjete seksualnog iskorištavanja.

TRGOVANJE ŽENAMA

Trgovanje ženama oblik je muškog nasilja protiv žena i obuhvaća preprodaju žena iz jedne zemlje u drugu ili unutar jedne države radi iskorištavanja njezina tijela zbog zarade i dobiti. Najčešće se povezuje s prisilom na prostituciju, ali tu je i pornografija te drugi oblici iskorištavanja u seksualnoj industriji. Mnoge žene također će postati žrtve prisilnog rada u seksualnoj industriji ili biti prisiljene raditi kao kućno osoblje, čistačice, prosjakinje ili slično. One se sve nalaze u ropskom odnosu, oduzima im se sloboda kretanja, novac i svi osobni dokumenti. Trgovanje ženama u sebi sadrži sve oblike nasilja: psihičko, fizičko, ekonomsko, seksualno...

Nevladine organizacije, postojeći servisi u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj djeluje PETRA, mreža nevladinih feminističkih organizacija za prevenciju i eliminaciju trgovanja ženama u svrhu seksualnog ropstva. Mreža PETRA je osnovana u svibnju 2002. godine u Zagrebu. Čini je dvanaest nevladinih organizacija iz Zagreba, Slavonskog Broda, Splita, Vukovara, Poreča i Pakraca. Mreža PETRA promovira ženska ljudska prava i djeluje na suzbijanju trgovanja ženama i djevojčicama u svrhu seksualnog iskorištavanja (koje je najčešće preko prostitucije). **Trgovanje ženama i prostitucija spadaju u najdrastičnije oblike nasilja protiv žena te tako predstavljaju najozbiljniju zapreku u ostvarivanju ženskih prava i ravnopravnog građanstva.**

Aktivistice PETRA-e pružaju pomoć i podršku ženama koje su preživjele trgovanje ženama i prostituciju: pomoć pri pronalaženju smještaja, psihološku i pravnu pomoć, zastupanje na sudu... Aktivistice također monitoriraju donošenje relevantnih zakona te njihovu implementaciju kroz praksu sudova, državnog odvjetništva, institucija socijalne skrbi itd. Zagovaraju promjene zakona u svrhu poboljšanja položaja žena koje su preživjele seksualno nasilje i trgovanje, također zagovaraju kažnjavanje počinitelja. Aktivistice se bave i medijskim radom – provode kampanje, organiziraju edukacije za različite ciljane skupine: srednjoškolska populacija, studentice/studenti, **predstavnice i predstavnike svih institucija nadležnih za suzbijanje trgovanja ženama.**

Jedna članica PETRA-e – Centar za žene žrtve rata – ROSA vodi nacionalnu SOS liniju za suzbijanje trgovanja ljudima.

Podrška i pomoć može se zatražiti **na besplatnom broju telefona 0800 77 99, svakog dana od 10 do 18 sati, uključujući subote, nedjelje i praznike.**

Ovu telefonsku liniju mogu nazvati žene koje su preživjele trgovanje ljudima, građanke/građani kako bi dobili informacije o raširenosti problema trgovanja ljudima ili prijavile/prijavili moguće slučajeve trgovanja ljudima.

Dvije predstavnice PETRA-e su članice Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima.

Članice PETRA-e aktivno surađuju sa sličnim organizacijama i mrežama u Hrvatskoj, regiji, Europi i svijetu:

- Ženska mreža Hrvatske
- Mreža RING iz Bosne i Hercegovine
- Romski informacijski centar
- Mreža „Svet žena“

- Mreža ASTRA u Srbiji
- Sigurna ženska kuća Podgorica
- Crnogorski ženski lobi iz Crne Gore
- EWL (Europski ženski lobi)
- CATW – Coalition against Trafficking in Women – International (Koalicija protiv trgovanja ženama)...

SPECIFIČNOSTI ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE TRGOVANJE LJUDIMA

Seksualno trgovanje ženama najčešće se povezuje s prisilnom prostitucijom. Svodnici mladim ženama iz jedne države obećaju dobro plaćene poslove u drugim državama. Kada je prebace u drugu državu, ženi se odmah oduzima putovnica, naređuje joj se u kojem bordelu ili sličnom objektu treba raditi, prijeti joj se batinama, drogom i oružjem. Također se njoj, njezinoj djeci ili bliskim osobama prijeti smrću. Međutim, ženama se ne trguje isključivo zbog seksualne eksploatacije. Mnoge žene će postati žrtve ropskog odnosa ili prinudnog rada. Bit će prisiljene raditi bez plaće kao kućno osoblje, spremačice, prosjakinje... Oduzima im se sloboda kretanja i novac. Žene žrtve trgovanja ljudima imaju trajne i teške posljedice u vidu fizičkih i psihičkih problema koji izviru iz neljudskih životnih uvjeta, slabe higijene, neadekvatne prehrane, brutalnih seksualnih, fizičkih i emocionalnih napada od strane trgovaca ljudima, opasnih uvjeta na radnom mjestu, profesionalnih bolesti i generalnog nedostatka kvalitetne zdravstvene zaštite.

Preventivna zdravstvena zaštita za te osobe doslovno ne postoji. Tipično je da zdravstveni problemi nisu tretirani u ranom stupnju, nego rastu do trenutka kad postanu kritični, čak i životno ugrožavajući.

U mnogim slučajevima početnu zdravstvenu zaštitu provodi nekvalificirana osoba koju je trgovac ljudima unajmio za novac. Uz nedovoljno profesionalnog znanja unajmljena nekvalificirana osoba nije u mogućnosti kontrolirati infekcije, zaraze ili bolest, što u velikoj mjeri ugrožava zdravlje i život žene.

Zdravstveni problemi koji se primjećuju kod žena žrtava trgovanja ljudima uključuju:⁷

- Seksualno prenosive bolesti, HIV/AIDS, zdjelična bol, rektalna trauma i urinarne teškoće od rada u seksualnoj industriji.
- Ogrebotine, ožiljci i drugi znakovi fizičkog nasilja i mučenja. Žrtve seksualne industrije često su pretučene na način koji neće nagrditi njihov vanjski izgled.
- Trudnoća kao rezultat silovanja ili prostitucije.
- Neplodnost kao posljedica kronično netretiranih seksualnih infekcija, čireva ili nesigurnih prekida trudnoće.
- Infekcije ili mutilacije kao posljedica medicinskih zahvata obavljenih u nesterilnim, nehigijenskim i opasnim uvjetima. Zahvate uobičajeno izvode liječnici koji su izgubili liječničku licenciju ili osobe bez ikakva medicinskog znanja.
- Kronični problemi s leđima, sluhom, kardiovaskularni ili respiratorni problemi.
- Problemi s vidom i drugi problemi s očima od rada u slabo osvijetljenim prostorima.
- Kod djece žrtava trgovanja često su prisutni problemi sa zubima kao posljedicom pothranjenosti. Djeca često pate od usporenog rasta i slabo formiranih ili ukorijenjenih zubiju.
- Infektivne bolesti kao tuberkuloza.
- Neotkrivene ili neliječene bolesti kao što je dijabetes ili rak.
- Problemi zloupotrebe narkotika i alkohola koji su posljedica prisilnog uzimanja, na koje su

⁷ Izvor: United States Department of Health and Human Services, dostupno na:

http://www.acf.hhs.gov/trafficking/campaign_kits/tool_kit_health/health_problems.html.

A publication of the London School of Hygiene and Tropical Medicine entitled Health Risks and Consequences of Trafficking in Women and Adolescents: Findings from a European Study dostupno na:

<http://www.lshtm.ac.uk/hpu/docs/traffickingfinal.pdf>.

ih natjerali trgovci. Katkad se žene same okrenu alkoholu i narkoticima kako bi preživjele u životno ugrožavajućim situacijama ili mentalno od nje pobjegle.

- Psihološke traume od svakodnevnog mentalnog zlostavljanja i mučenja, uključujući depresiju, poremećaje vezane uz stres, dezorijentaciju, zbunjenost, fobije i napadaje panike.
- Osjećaji nemoći, srama, poniženja, šoka, poricanja ili nevjerice.
- Kulturološki šok jer se nalaze u njima stranoj zemlji (nepoznavanje jezika, drukčije prehrambene navike...)

Pitanja od pomoći za procjenu je li osoba žrtva trgovanja ljudima:

KAKO STE DOŠLI U REPUBLIKU HRVATSKU?

- Jeste li došli u Hrvatsku radi nekog određenog posla ili neke druge svrhe? Koje?
- Možete li se sjetiti kada ste došli u Hrvatsku? Jeste li dobili drukčiji posao nego što ste očekivali? Kakav?
- Jeste li bili oteți ili prodani?
- Tko je imao kontrolu nad organizacijom vašeg puta? Jeste li platili put? Koliko ste platili put? Kome ste platili? Imate li osobne dokumente? Je li vam netko oduzeo dokumente protiv vaše volje? Tko?

MIGRACIJSKI STATUS

- Kakav je vaš imigracijski/useljenički status? Imate li dozvolu boravka u Hrvatskoj? Imate li dozvolu za rad u Hrvatskoj?
- Imate li osobne dokumente (npr. osobnu kartu, putovnicu, potvrdu o rođenju ili neki drugi dokument)?
- Je li vas netko informirao da trebate otići u Ministarstvo unutarnjih poslova na Odjel za strance i što trebate ondje tražiti kako biste dobili dozvolu boravka/rada za strance?

PITANJA VEZANA UZ ZAPOSLENJE

- Tko je vaš poslodavac?
- Osigurava li vam vaš poslodavac smještaj, hranu, odjeću ili uniformu? Isplaćuje li vam poslodavac plaću za posao koji obavljate?
- Jeste li potpisali ugovor s poslodavcem? Imate li taj ugovor? Ako nemate, sjećate li se što je pisalo u ugovoru?
- Dugujete li novac svom poslodavcu za organizaciju puta i troškove putovanja do Hrvatske? Ako da, koliko novca mu dugujete?
- Je li vas vaš poslodavac upozorio što morate reći bude li vas ispitivala policija? Je li vam poslodavac naredio da lažete kada razgovarate s policijom, npr. iz koje države dolazite, koliko vam je godina, o poslu koji obavljate ili o vašim odnosima s poslodavcem?
- Prisiljava li vas poslodavac u poslu koji obavljate na seks s nepoznatim muškarcima?
- Možete li napustiti posao koji trenutačno obavljate i izaći svojom voljom iz situacije u kojoj se nalazite?
- Što se događa ako pogriješite na poslu? Kažnjava li vas poslodavac zbog toga? Ako da, kako?
- U kakvim uvjetima radite? Koliko sati radite? Radite li danju? Radite li noću? Radite li danju i noću? Jeste li plaćeni za to i koliko?
- Oduzima li vam poslodavac vašu zaradu i zadržava je za sebe? Naplaćuje li vam od vašeg novca stanovanje, hranu, odjeću, obuću, medicinske i higijenske potrepštine, šminku, put...? Oduzima li vam poslodavac djelomično vašu zaradu, ako da, koliko? Kojim argumentima poslodavac opravdava oduzimanje vaše cjelokupne/djelomične zarade? Ako vam poslodavac oduzima cjelokupnu zaradu ili najveći dio, nagrađuje li vas zbog toga različitim „sitnim darovima“?
- Postoje li na mjestu gdje radite videokamere ili čuvari?

PITANJA VEZANA UZ SIGURNOST

- Ako ste rekli da ćete napustiti taj posao, jesu li prijetili vama, vašoj djeci (ako ih imate) ili članovima vaše uže obitelji? Možete li opisati čime i kako su vam prijetili?
- Kada biste donijeli odluku da ćete napustiti svoj posao, što mislite da bi vam se moglo dogoditi?
- Kako biste se osjećali da se vratite u zemlju iz koje dolazite? Što mislite da bi se dogodilo kod kuće?
- Jesu li vam prijetili prijavom odjelu za strance ili deportacijom, ako pokušate otići?
- Jeste li bili fizički ozljeđivani? Tko vas je ozlijedio? Na koji način? Koliko često?
- Jesu li vam uskraćivali mogućnost telefoniranja, hranu, vodu, spavanje, higijenske i medicinske potrepštine, medicinsku pomoć...?
- Imate li saznanja da je netko prijetio vašoj obitelji?

PITANJA VEZANA UZ SOCIJALNE VEZE/OKOLINU

- Dopuštaju li vam da sami kupujete odjeću, obuću, hranu, šminku, higijenske potrepštine...?
- Možete li se slobodno kretati, odlaziti/dolaziti kako vama odgovara? Postoje li o vašem kretanju određena pravila?
- Možete li slobodno i bez nadzora kontaktirati e-poštom, skypeom, telefonom, pismima... s prijateljima i obitelji?
- Je li vam dopušteno započeti vezu s muškarcem koji vam se sviđa?
- Jeste li izolirani od svoje okoline, npr. zajednice ljudi iste nacionalnosti ili ljudi sličnih kultura i navika?
- Je li vam zabranjeno dovesti prijateljice/prijatelje na mjesto gdje stanujete/radite?

ETIČKO I SIGURNO VOĐENJE RAZGOVORA SA ŽENAMA ŽRTVAMA TRGOVANJA

Razgovor sa ženom koja je prodana/kupljena, dakle trgovana, postavlja bezbroj etičkih pitanja, ali i brige za sigurnost žene. Svjetska zdravstvena organizacija (The World Health Organization – WHO) razvila je za one koji nisu upoznati s problemom trgovanja ženama set preporuka. Preporuke su namijenjene ponajprije istraživačima, pripadnicima medija i onima koji osiguravaju pomoć i podršku ženama koje su žrtve trgovanja. Te preporuke se temelje na setu od deset vodećih principa za etičko i sigurno vođenje razgovora sa ženama koje su bile žrtve trgovanja ljudima. Iako su preporuke usmjerene na žene, one se mogu primijeniti i na ostale žrtve trgovanja.

Preporuke WHO-a za razgovor sa ženama žrtvama trgovanja ljudima:⁸

1. Ne činite nepravdu

Postupajte sa svakom ženom i situacijom u kojoj se žena nalazi kao da postoji velika mogućnost za opasnost sve dok ne dobijete dokaze za suprotno. Ne poduzimajte nikakve razgovore koji će kratkoročno ili dugoročno pogoršati situaciju žene.

2. Upoznajte slučaj i procijenite rizike

Saznajte rizike povezane s trgovanjem ljudima i slučajem svake žene prije nego što počnete razgovor.

3. Pripremite odgovarajuće informacije – nemojte davati obećanja koja ne možete ispuniti

Budite spremni pružiti ženi informacije na njezinu materinskom jeziku te lokalnom jeziku ako je različit, o odgovarajućoj pravnoj i zdravstvenoj pomoći, skloništu, socijalnoj podršci i sigurnosnim službama. Ženi pomozite upućujući je u institucije, ako se to traži od vas.

⁸ Izvor: World Health Organization, WHO Ethical and Safety Recommendations for Interviewing Trafficked Women (Geneva, 2003), dostupno na: <http://www.who.int/gender/documents/en/final%20recommendations%2023%20oct.pdf>.

4. Na odgovarajući način odaberite i pripremite prevoditelje i suradnike
Odvagnite rizike i koristi povezane s korištenjem usluga prevoditelja, suradnika i drugih. Razvijte odgovarajuće metode nadzora i obuke.

5. Osigurajte anonimnost i povjerljivost

Zaštitite identitet žene s kojom razgovarate i povjerljivost tijekom cijelog procesa razgovora – od trenutka kada je uspostavila kontakt s vama do trenutka kada detalji o njezinu slučaju postaju javni.

6. Dobijte informirani pristanak

Pobrinite se da svaka žena s kojom razgovarate jasno razumije sadržaj i svrhu razgovora, da razumije za što će se informacije koristiti, da ima pravo ne odgovoriti na pitanja i prekinuti razgovor u bilo kojem trenutku te da ima pravo ograničiti upotrebu i pristup drugim informacijama koje je dala.

7. Slušajte i poštujujte procjenu svake žene o njezinu stanju i rizicima njezine sigurnosti

Budite svjesni da će svaka žena imati različite probleme te da način na koji ona gleda na njih može biti različit od procijene drugih.

8. Nemojte ponovno traumatizirati žene

Nemojte postavljati pitanja koja izazivaju odgovore nabijene emocijama. Budite spremne odgovoriti na ženinu bol i uznemirenost te istaknite njezine prednosti i jače strane.

9. Budite spremni na hitnu intervenciju

Budite spremni reagirati ako žena kaže da je u neposrednoj opasnosti.

10. Prikupljene informacije upotrijebite korisno

Informacije koristite tako da budu od koristi svakoj ženi pojedinačno ili za unaprjeđenje razvoja dobrih politika i intervencija u korist žena žrtava trgovanja ljudima općenito.

DESET NAJVEĆIH ZAMKI U TRETMANU I PRUŽANJU POMOĆI I PODRŠKE ŽRTVAMA JAKIH TRAUMA⁹

1. Pitanje povjerenja

Ne smatrajte da je žena koja je preživjela veliku traumu u mogućnosti vjerovati vam. Takva pretpostavka može poremetiti vaš kontakt i odnos s njom. Pričekajte koliko god je potrebno da vam pruži neko povjerenje.

2. Distanca

Ako se terapeutkinja osjeća odbačenom od strane žene s kojom razgovara, može se dogoditi da se i ona sama distancira od žene neverbalnim ponašanjem. Vrlo je važno da terapeutkinja održi kontakt sa ženom i bude empatična čak i onda kada je žena ljuta na terapeutkinju.

3. Granice i limiti

Seksualno i fizičko nasilje nad ženom ostavlja posljedice. Jedna od posljedica seksualnog i fizičkog nasilja jest i nasilje nad ženinim fizičkim i emocionalnim granicama. Stoga je vrlo važno voditi računa o njezinim psihološkim granicama.

Terapeutkinja treba uvijek biti otvorena i poštena, treba se usredotočiti na ženu i ono što ona govori, držati se jasnih granica dogovora.

Terapeutkinja ne smije dopustiti da se odnos pretvori „u odnos dviju prijateljica“. Ako žena pokuša zamijeniti uloge „mogla bih ja tebi pomoći“, a terapeutkinju to uznemiri, ona treba osvijestiti da je to podsjeća na neki njezin osobni problem koji nije riješila.

⁹ Ingrid Foeken, 22. kolovoza 1995.

„Dobra“ terapeutkinja bolja je od „savršene“ ili od one koja pokušava biti savršena cijelo vrijeme. Ako terapeutkinja ne zna štititi vlastite granice, neće moći biti od koristi ženi.

Kada terapeutkinja objektivno radi previše ili je ovisna o svom poslu, to je uglavnom motivirano osobnim neriješenim problemima ili osjećajem krivnje.

Zlostavljana djeca također ne znaju što mogu očekivati od terapeutkinje. Djeca će pokušati steći premoć nad terapeutkinjom, zbog straha od premoći drugih nad njima.

4. Pitanje odgovornosti

Katkad terapeutkinje preuzimaju previše odgovornosti, time riskiraju da ih žena poslije okrivi da za nju nisu učinile dovoljno. Radeći sa ženom prema dogovoru u kojem su postavljeni jasan/jasni cilj/ciljevi, mogućnost i odgovornost za terapeutkinju, ali i ženu koja je preživjela teško nasilje, na pošten način regulira odnos moći.

5. Poricanje

Budući da je nasilje koje je žena žrtva trgovanja preživjela ekstremno veliko i gotovo nevjerojatno, kod žene žrtve može izazvati reakciju poricanja. Zbog različitih ekstremnih oblika nasilja kojima je žena bila izložena, istu reakciju može osjetiti i terapeutkinja. Poricanje i terapeutkinji služi kao samoobrana.

6. Projekcija

Žena koja je preživjela teške oblike nasilja preplavljena je različitim emocijama: osjećaj poniženja, osjećaj manje vrijednosti, tuga, sram, nepovjerenje, strah, bijes... Obećala je da nikome neće govoriti o svojim iskustvima i onome što je preživjela, da neće prekršiti šutnju.

Istodobno žena ima potrebu da može nekom vjerovati te da će joj ta osoba pomoći srediti život. Intenzitet različitih emocija žene može dovesti do toga da bijes projicira na druge, a što može stimulirati osjećaj krivnje kod terapeutkinje.

7. Idealizacija

Ženi koja je preživjela teško nasilje potreban je osjećaj da može nekome vjerovati. Žena vjeruje da će ta osoba moći riješiti sve njezine probleme. Na taj način može doći do prekomjerne idealizacije terapeutkinje.

Spoznaja da je to nužna faza terapije pomoći će vam da relativizirate svoju važnost.

8. Pitanje motivacije

Ženi koja je preživjela teško nasilje potrebna je motivacija kako bi primila podršku i pomoć. Uvijek treba imati na umu da ako u ovom trenutku žena ne želi pomoć, ne možete mnogo učiniti.

U tom slučaju trebate razgovarati o njezinu izboru, ne namećući joj pomoć i podršku.

Istodobno, važno je da žena koja je preživjela nasilje odluči živjeti i boriti se za sebe. Ako se žena jako boji govoriti o silovanju ili seksualnom nasilju koje je preživjela, trebate joj objasniti kako taj proces neće prolaziti sama.

Objasnite joj koji su uvjeti nužni za početak procesa oporavka. Recite joj da ćete je podržati i da ćete zajedno kontrolirati cijeli proces.

9. Gnjev

Žena koja je preživjela teške oblike nasilja nerijetko osjeća bijes prema drugim ljudima. Osjećaj bijesa u njezinu životu može izazvati konfliktne situacije s drugim osobama, autodestruktivnost, samoozljeđivanje... Na osjećaju bijesa treba se intenzivno raditi.

KRIZNA INTERVENCIJA

DEFINICIJA KRIZNE SITUACIJE

1. Osoba se u trenutačnoj životnoj situaciji suočava s novim događajima ili novim okolnostima.
2. Strategije za rješavanje problema koje stoje na raspolaganju nisu dovoljne kako bi se nova situacija svladala. Žena žrtva teškog nasilja nema mogućnosti sama razviti nove strategije u svrhu samozaštite.
3. Narušava se psihička ravnoteža žene, a osjećaj vlastita samopoštovanja je poremećen. Osjećaji koji prevladavaju jesu nesigurnost i strah, može doći i do drugih psihičkih i somatskih simptoma.
4. Simptomi koji opisuju krizu vremenski su ograničeni.
5. Za vrijeme krize postavljaju se važne osnove za budućnost koje mogu biti negativne: opasnost, pogrešan razvoj situacije, oboljenja... Ili pozitivne: nova prilika, daljnji razvoj, koraci k emancipaciji...
6. Različiti simptomi koji su se pojavili u prijašnjim krizama, a koji se nisu ublažili na adekvatan način, u aktualnoj krizi mogu se ponovno aktivirati.
7. Psihosocijalne krize nisu bolesna stanja, mogu se dogoditi svakom čovjeku.

Do psihosocijalnih kriza može doći u različitim životnim situacijama koje su sastavni dio života ili mogu biti prouzročene izvanrednim izvanjskim katastrofalnim okolnostima. Te traumatske krize mogu se razlikovati od kriza do kojih dolazi zbog životnih promjena.

Te razlike postaju modeli i mogu se koristiti samo kao instrumenti u radu ili kao pomoć za orijentiranje. One nikako ne objašnjavaju specifičnost individualne krizne situacije, ali se mogu upotrijebiti kao osnove za razumijevanje krize i praćenje njezina razvoja.

TIJEK KRIZE

Prikaz pojedinih faza krize i važna opća težišta intervencije prema modelu Cullberg.¹⁰ Ovaj prikaz je dopunjen napomenama koje se odnose na specifičnost kod žena koje su preživjele silovanje/seksualno nasilje/trgovanje:

Faza šoka

Izbjegava se suočavanje s bolnom realnošću jer dolazi do bujice različitih emocija. Dominiraju stanja ošamućenosti i/ili besmislenih aktivnosti. Žena koja je preživjela teške oblike nasilja poput silovanja/seksualnog nasilja/trgovanja, često se poslije ne može sjetiti što se događalo u toj fazi. Ova se faza često ne može primijetiti izvana, a može trajati nekoliko dana. Prisebna konfrontacija s uzrokom krize za vrijeme ove faze nije moguća.

Središnja točka intervencije: dobra sveobuhvatna briga, ženu ne ostavljati samu, pružiti joj osjećaj da je na sigurnom, zaštititi je.

Žena koja je žrtva trgovanja ljudima, često doživi jednu ili čak više šok-faza, a da to često i ne primijeti, odnosno njezina se stanja ne mogu prepoznati kao šok-faza.

Kod žena koje su žrtve trgovanja ne postoji samo jedna situacija koja izaziva krizu. Svaka situacija za sebe može izazvati traumatsku krizu, npr. različiti oblici fizičkog nasilja, silovanje, seksualno nasilje, prijevarena, prijetnja, saslušanje na policiji i sudu, mogućnost zatvorske kazne... Postoje različite mogućnosti koje mogu izazvati krizu, npr. proces trgovanja, izolacija, različite situacije u kojima je žena bila izložena teškim oblicima nasilja izaziva krize.

Dakle, sve te različite za život opasne situacije kojima je žena izložena, mogu izazvati krizu, a time i fazu šoka.

¹⁰ A Stage Model of How our Mind and Body Respond to Traumatic Stress – See more at: <http://reflectd.co/2014/04/12/a-stage-model-of-trauma/#sthash.3o2RlzR0.dpuf>.

Faza reagiranja

U ovoj fazi nije moguće spriječiti suočavanje s visokotraumatskim iskustvima. Žena to pokušava integrirati mehanizmima samoobrane, npr. poricanjem, racionalizacijom..., može doći do povlačenja u sebe, do izbjegavanja socijalnih kontakata, do samouništavajućih postupaka, zlo-upotrebe alkohola, zlo-upotrebe lijekova, zlo-upotrebe droga... Karakteristične emocije za ovu fazu jesu bijes, agresija, tuga, bespomoćnost, depresija...

Faza suočavanja

Razmišljanjem o uzroku krize i njezinim značenjima, kriza se može uklopiti u kompleks cjelokupnog života. Dolazi do postupnog odvajanja od traume i usmjeravanja prema sadašnjosti i budućnosti. Namjere žene su najbitnije. Cilj je postizanje vanjske stabilnosti.

Mora se pripaziti i na činjenicu da ta „stabilnost“ može biti samo prividna. Žene se kreću između faze šoka i faze reagiranja, što je prouzročeno izvanjskim uvjetima. Jedan od ciljeva faze suočavanja jest postizanje vanjske stabilnosti. Taj cilj se teško postiže zbog izuzetno loših ekonomsko-stambenih uvjeta u kojima žene žrtve trgovanja ljudima nalaze.

Novo orijentiranje

U idealnom slučaju žena koja je preživjela i koja se suočila s visokotraumatizirajućim iskustvima smatra kako je stekla novo životno iskustvo. Kod žena može doći do fiksacije i do kronične krize, osobito ako se situacije ponavljaju. Kod žena koje su preživjele trgovanje često dolazi do fiksacije, odnosno do kronične krize jer okolnosti ne pružaju pravu priliku za suočavanje. Žena nema osnovnih uvjeta za novo orijentiranje. Cjelokupan tijek faza koje žena prolazi može trajati godinu dana i dulje.

Kako bi mogla izgledati intervencija u slučaju krize?

Opći kriteriji intervencije u slučaju krize prema Sonneck¹¹ opisuju izvanjski okvir koji se treba stvoriti i koji se razlikuje od okvira u psihoterapiji:

Brz početak:

- kod telefonskog upita: prema mogućnosti razjasniti situaciju, postoji mogućnost suicida
- pri upitu preko drugih institucija dati potrebne upute
- pri osobnom kontaktu krizna intervencija počinje odmah.

Aktivnost: Savjetnica zauzima aktivnu poziciju: telefoniranje, primjerice, traženje smještaja, davanje ženi informacija o njezinim pravima, različit pristup ženi od psihijatrijskog pristupa.

Izravna potpora: Prema potrebi različiti lijekovi, primjerice, tablete protiv nesanice, novac...

Metodološka fleksibilnost: Prema situaciji koristiti različite metode, primjerice, ponuditi šetnju, vježbe za opuštanje...

Usmjeriti se na aktualnu situaciju: Bitna je aktualna situacija. Potrebno je razjasniti je li riječ o kroničnoj krizi.

Uključenje okoline: Uključiti ženi bliske osobe. Ako je moguće, voditi zajedničke razgovore sa ženom i njoj bliskim osobama.

Suradnja: Uključiti druge institucije, ako je moguće ženu uključiti u socijalnu mrežu.

Dokumentacija: Protokol, moje intervencije i informacije koje sam prosljedila.

¹¹ Sonneck G, Ringel E. (1977), Crisis intervention technic, Psychiatr Clin (Basel). 1977;10(1-3):85-95.

Sonneck G. (1982), (Crisis intervention and suicide prevention, Psychiatr Clin (Basel). 1982;15(1-2):1-96.

Rasterećenje: Savjetodavki trebaju biti jasne njezine granice; organizirana intervizija/supervizija. Kako se opći kriteriji krizne intervencije mogu primijeniti kod žena žrtava trgovanja ljudima? Mogućnosti za intervenciju savjetodavke su ograničene:

Aktivnost: Aktivnost u kriznoj intervenciji zauzima velik prostor: zbog zakonskih uvjeta, zbog nepostojećih stambeno-ekonomskih mogućnosti, zbog nepostojanja socijalne mreže...

Metodološka fleksibilnost: vrlo je važna.

Izravna potpora: nepostojeći izvori kao što je novac, zdravstveno i socijalno osiguranje, trajno rješenje stambenog pitanja...

Usredotočenost na aktualnu situaciju: uglavnom treba polaziti od postojanja kroničnih kriza. Aktualna situacija mijenja se od jednog do drugog savjetovanja. Jedno savjetovanje može biti usmjereno na raspravu, drugo na pravnu situaciju; istodobno dolazi do konfrontiranja s traumom nasilja – trafikingom...

Uključenje okoline: to je nemoguće.

Suradnja: druge institucije uglavnom se ne mogu uključiti jer se žena nalazi u, zakonski gledajući, vrlo lošem položaju.

Vrlo je važno da su granice i okvir krizne intervencije jasni, upravo zbog teškoća u primjeni općih kriterija u slučaju krizne intervencije. Za savjetodavku je važno da ima svijest o tome da će se morati konfrontirati s osjećajima kao što su bespomoćnost i bezizlaznost.

Kod suradnje s drugim institucijama važno je da savjetodavka preuzme koordinaciju. Ženu se ne smije „predavati“ od jedne institucije do druge.

Aktivnosti savjetodavke dio su krizne intervencije. Savjetodavka treba paziti na to da stalno podupire mogućnosti žene za samopomoć. Savjetodavka nikako ženi ne smije oduzimati mogućnost samoodlučivanja.

NAČIN RADA

Dolazak žena u sklonište i psihološka podrška te savjetovanje ženama koje su preživjele eksploataciju u seksualne svrhe i bile žrtve trgovanja ljudima važan je faktor od trenutka njihova dolaska u sklonište, njihova prihvaćanja i uključivanja u ovaj proces, pa sve do trenutka njihova napuštanja skloništa.

Zbog posljedica psihološke traume koje žene žrtve trgovanja ljudima dožive, pružamo učinkovito savjetovanje, kao i psihoterapijski rad gdje je to moguće zbog duljine boravka u skloništu. To je nužno za oporavak žene kao i njezin integritet.

Naše iskustvo govori da se žene žrtve trgovanja ljudima često vraćaju u isto društveno, odnosno obiteljsko okruženje koje su napustile, a koje je i bilo uzrok odlaska u inozemstvo. Stoga je naš primarni cilj ponuditi im, s pomoću savjetodavnog i psihoterapijskoga rada, da pronađu potrebnu snagu, razriješe traume i strahove, kako bi se mogle ponovno suočiti sa svojim prvotnim okruženjem odakle su i pobjegle.

OPSEG PRIMJENE

Redoviti posjeti kliničke psihologinje skloništu, gdje su smještene žene/djevojke koje su preživjele trgovanje ljudima u svrhu seksualnog iskorištavanja, odvijaju se u prosjeku dva do tri puta na tjedan. U slučaju hitne potrebe ili na zahtjev žene/djevojke koja je preživjela seksualno iskorišta-

vanje, psihologinja dolazi u sklonište hitno i bez odlaganja. Po prijemu žene/djevojke u sklonište prvi kontakt će psihologinja rezervirati za upoznavanje sa ženom/djevojkom. Prvog dana nikako ne dolazi u obzir započinjanje bilo kakvog procesa, osim ako nije „urgentno“. U određenom broju slučajeva događalo se da je takav hitan postupak potreban. O prijemu nove žene/djevojke u sklonište koordinatorica tima i zaposlena savjetodavka u skloništu trebaju obavijestiti psihologinju. Vođenje prvog psihološkog intervjua sa ženama/djevojkama obavlja se drugog ili trećeg dana po prijemu. Psihološki intervju može se u kontinuitetu obaviti samo dva puta u trajanju do jedan sat. Nakon toga nastavljamo sa savjetodavnim procesom i podrškom ženi/djevojci koja je preživjela seksualno iskorištavanje.

U radu sa ženama/djevojkama psihologinja prikuplja podatke:

- o teškoćama i aktualnim problemima
- o trajanju tegoba
- situaciji koja je neposredni povod nastajanju teškoća
- kao i eventualnim situacijama u prošlosti u kojima se pokazuje problem, npr. imamo slučajeve žena/djevojaka koje su bile izložene zlostavljanju od strane roditelja, očuha...
- o sagledavanje aktualne životne situacije žene.

Ono što je nužno za uspostavljanje kontakta psihologinja – žena/djevojka jest motivacija žene/djevojke za suradnju. Sve žene/djevojke bez izuzetka u procesu su savjetodavnog rada i individualnim razgovorima sa psihologinjom.

SAVJETODAVNI RAD SA PSIHOLGINJOM I SAVJETODAVKAMA KOJE SU ZAPOSLENE U SKLONIŠTU

Broj susreta žene sa psihologinjom ovisi o duljini boravka u skloništu, ali i o njihovoj osobnoj potrebi. Naše iskustvo dosad pokazuje da žene uglavnom preferiraju individualni rad više nego bilo koji oblik grupnog rada. Sa ženama koje su uključene u proces reintegracije može se započeti i raditi psihoterapijski rad.

Problemi na koje se žale žene koje su preživjele seksualnu eksploataciju mogu se podijeliti u nekoliko skupina:

- reakcije vezane za preživljavanje krizne i traumatske situacije
- problemi adaptacije i komunikacije (obiteljski i komunikacijski)
- problemi učinkovitosti
- osobne dileme i unutarnje proturječnosti
- simptomi: psihički i somatski koji su posljedica neriješenih teškoća i problema.

Napomena: dosadašnje iskustvo pokazuje da je u većini slučajeva, tj. 71% u pitanju rezilijentnost, tj. sposobnost oporavljanja od patnji preživjelih u ranim godinama života. Od ukupno 120 žena koje su bile uključene u savjetodavni rad, njih 24% iznosi podatke da je prethodno postojalo emocionalno i fizičko zlostavljanje u okviru njihove primarne obitelji, 18% njih iznosi podatke o fizičkom i seksualnom zlostavljanju, a 25% njih iznosi podatke da su živjele u tzv. normalnim okolnostima. Poremećeni obiteljski odnosi u primarnoj obitelji važan su faktor rizika.

Emotivni život pojedinca ima osnovu u odnosima koje je žrtva imala u svojoj primarnoj obitelji, kako u djetinjstvu tako i tijekom odrastanja. Stoga rano djetinjstvo, adolescencija, obiteljska prošlost često provedeni u frustrirajućem okruženju utječu na psihološku postojanost osobe. Zbog toga je nužno potencirati ne samo traumu kroz koje su prošle u rukama trgovaca ženama, nego i obuhvatiti njihovu prošlost i sadašnjost. Prema autorima teorije „razvoja“ iskustvo gubitka, zanemarenosti i zloupotrebe ima dugoročne posljedice na dječji emocionalni razvoj te utječe na sposobnost izgradnje stabilnih odnosa.

METODOLOGIJA SAVJETOVANJA

Traumatski događaji koji dugo traju dovode do osjećaja nesigurnosti u životu, promjena u stavu vrijednosti, pesimističnih očekivanja u odnosu na budućnost, osjećaj kako je svijet postao nesigurno mjesto i kako su ljudi okrutni.

Centar za žene žrtve rata - ROSA 2002. godine počeo je s programom „Protiv trgovanja ženama i prostitucije“.

Prostitucija je jedan od oblika nasilja protiv žena, prodaja ženskog tijela muškarcima za novac, hranu, materijalna dobra ili zaštitu. Tisućama godina ljudi osuđuju žene za prostituciju. Muškarci pišu zakone, muškarci su na vlasti. Muškarci policajci, muškarci suci prekršajno gone žene zbog prostitucije, a istodobno ih kupuju na ulicama, u barovima i bordelima.

Vrijeme je da žene vide prostitutke kao svoje sestre, da ih pitaju: „Kakav je zaista vaš život?“, „Kako ste dospjele u taj položaj?“, „Što ti misliš da prostitucija znači za tvoja osobna prava?“, „Što ti misliš da postojanje prostitucije znači za prava žena i jednakost u društvu?“

Mnoge žene koje se bave prostitucijom izrazito su siromašne žene, često nemaju doma ili su izbjeglice. One predstavljaju jednu od skupina žena u našem društvu koje su izložene različitim oblicima nasilja i diskriminacije.

Prostitucija je forma nasilja protiv žena, to je seksualna eksploatacija gdje je žensko tijelo roba za kupnju i prodaju. To znači da muškarac ima pristup ženskom tijelu i seksualnosti zasnovan isključivo na moći novca i prisile. Prostitucija je kao i fizičko nasilje protiv žena, jedan od načina kontrole žena. Nažalost, prostitucija je široko rasprostranjena u našem društvu te se zato često prihvaća kao „normalna“. Činjenicom da ženska tijela mogu biti kupljena i prodana, žene su degradirane, što predstavlja velik društveno-politički problem.

Postojanje prostitucije podržava međunarodni kapital, povećava zaradu i legalizira muško nasilje protiv žena. Sve to savršeno se uklapa u patrijarhalno društvo koje održava muškarce kao spol na vlasti, dok je pri tom položaj žena u RH i diljem svijeta ograničen te se žene kao spol zlostavljaju i eksploatiraju na različite načine. Žene neće trebati prodavati svoje tijelo ako joj država osigura osnovne uvjete za život: sigurno radno mjesto i plaću, stan, hranu, odjeću i sl., za njih i njihovu djecu.

Centar ROSA pruža psihosocijalnu i pravnu podršku te pomoć ženama koje su preživjele silovanje, seksualno nasilje, žrtve su trgovanja i/ili su žrtve prostitucije.

Cilj psihoterapije ili bilo kojeg drugog oblika savjetovanja žena koje su preživjele jest: osnažiti ih, ponuditi im nove perspektive, ako je potrebno pomoći im u posredovanju s institucijama, npr. osobni dokumenti, stan, socijalna pomoć, zdravstvena zaštita i sl., u slučaju sudskog procesa ponuditi im besplatno pravno zastupanje do pravomoćnosti sudske presude, osigurati im besplatnu psihoterapiju kod psihologinje, pomoći im da vrate kontrolu nad svojim životom.

Psihologinja treba uspostaviti kontakt sa ženom, stvoriti odnos povjerenja kako bi mogla prikupiti relevantne činjenice. Zadatak psihologinje je motivirati ženu i potaknuti je na suradnju stvarajući atmosferu razumijevanja za emocionalne patnje žene i interesa za njezine probleme. Nedopustivo je da psihologinja osuđuje i moralizira, ona mora biti otvorena i spontana u razgovoru. Psihologinja u savjetodavnom radu sa ženom koristi strukturirani intervju kojim dobiva relevantne podatke koji omogućavaju lakši razgovor i diskusiju sa ženom.

Za nas koje radimo sa ženama koje su preživjele silovanje, seksualno nasilje, trgovanje i/ili prostituciju važno je znati da ćemo se i mi morati konfrontirati s osjećajima kao što su osjećaj bespo-

moćnosti i bezizlaznosti.

Izuzetno je važno podržati sve oblike samopomoći za žene. Nedopustivo je oduzeti im mogućnost samoodlučivanja. Žene koje su visokotraumatizirane jer su preživjele silovanje, seksualno nasilje, trgovanje i/ili prostituciju u početku se mogu ponašati odbijajuće, biti ljutite, čak i pokazivati otvoreno neprijateljstvo.

Takve emocije i ponašanja žena normalne su reakcije na nenormalnu situaciju ekstremnog nasilja koje su preživjele i pokazatelj su snažne traume. Manifestiraju se jer žene u toj fazi nemaju dovoljno povjerenja u savjetodavku i nisu se naviknule primati podršku i pomoć.

Individualni susreti žene sa psihologinjom važna su faza u procesu oporavka. Osnovni ciljevi jesu:

- pružanje podrške i pomoći u situacijama akutne krize
- prepoznavanje specifičnih simptoma
- imenovanje rješenja njihovih problema.

Iskustvo pokazuje da u velikom broju slučajeva žene pružaju otpor i ne žele razgovarati o prošlosti. Srame se, osjećaju se krivima, neugodno im je, ne žele dijeliti svoje iskustvo s drugima. Empatijom im pomažemo da smanje unutarne patnje i negativne slike o sebi. To im pomaže da se postupno oslobode, otvore i prihvate svoje probleme, i/ili da se nose s njima. Vrlo su korisne tehnike relaksacije u radu sa ženama žrtvama trgovanja ljudima. Tehnike relaksacije učinkovite su i inače u terapiji drugih vrsta anksioznih poremećaja. Osobama daju osjećaj kontrole nad simptomima. Žene uz pomoć tehnika relaksacije ponovno nauče opuštati svoju mišićnu strukturu, proces disanja i sl., a kada se potpuno opuste, sposobne su smanjiti svoju anksioznost.

ZAKLJUČAK

U procesu pružanja podrške i pomoći ženi koja je preživjela silovanje, seksualno nasilje, trgovanje i/ili prostituciju, postoje različiti prioriteti, počevši od same intervencije pa do faze koja nudi podršku. S obzirom na visokotraumatizirajuće posljedice, podrška i pomoć koju pružamo zahtijeva pažljivo i jasno planiranje procesa rada sa ženom. Treba se imati u vidu: prošlost žene, iskustvo nasilja i iskorištavanja, promjene u ponašanju žene koja je preživjela nasilje. Sve to savjetodavka treba imati na umu, s ciljem bolje adaptacije žene na traumu koju je preživjela. Psihološko savjetovanje igra ključnu ulogu u određivanju ženinih potreba, postavljanju ciljeva, integriranju i jačanju njezine ličnosti. Nužno je ženama, koje to žele, osigurati nastavak započetog procesa oporavka u njihovoj matičnoj državi, ako se žena želi vratiti u matičnu državu.

Stoga je bitno da postoji suradnja i razmjena informacija između država, institucija i organizacija koje ženama pružaju podršku i pomoć, a žrtve su prisilne prostitucije i/ili trgovanja ljudima.

POSljedICE TRAUMATSKIH ISKUSTAVA ŽENA KOJE SU PREŽIVJELE TRGOVANJE LJUDIMA

Trauma je svaki bolni doživljaj koji ne spada u uobičajena ljudska iskustva, a koji izaziva trajnije negativne posljedice na psihičko, fizičko i socijalno funkcioniranje osobe.

Posljedice traumatskih iskustava kod žena koje su preživjele trgovanje mogu se pojaviti u obliku posttraumatskog stresnog poremećaja – PTSP-a. Za PTSP karakteristični su sljedeći simptomi:

- učestalo ponovno proživljavanje traumatskog događaja u mislima
- sjećanja na događaj su intruzivna, stalno se nameću i vraćaju
- poremećaji spavanja, noćne more koje se odnose na proživljenu traumu

- žena se osjeća i ponaša kao da ponovno proživljava traumatsko iskustvo
- izbjegavanje sadržaja vezanih uz traumu ili onih koji podsjećaju na traumu: misli, događaji, razgovori, situacije, osobe, mirisi...
- anksioznost
- emocionalna „otupjelost”
- osjećaj krivnje: što nisu ozlijeđene, što su preživjele...
- česte promjene raspoloženja
- napadaji razdražljivosti i bijesa
- narušeni odnosi s obitelji i prijateljima
- impulzivno i autodestruktivno ponašanje
- depresija
- suicidalnost.

PORNOGRAFIJA

ŽENE KAO SEKSUALNI OBJEKTI

Politički korektna definicija pornografije potječe velikim dijelom iz Antipornografske odluke iz Minneapolisa, iz 1983., koju su sastavile radikalne feministice Catharine MacKinnon i Andrea Dworkin. Nakon što grad Minneapolis nije bio dovoljno uspješan u suzbijanju pornografije, tražio je pomoć od Catharine MacKinnon i Andreje Dworkin. Iz te suradnje proizašla je potpuno nova definicija pornografije koja je bitno promijenila percepciju pornografije u javnosti, citiramo je u cijelosti:

„Pornografija je oblik diskriminacije na osnovi spola. Pornografija je izravno seksualno podređivanje žena, slikovito prikazano, bilo slikama ili riječima, koje uključuje jedno ili više od sljedećeg:

1. žene su predstavljene kao dehumanizirani seksualni objekti, stvari ili roba; ili
2. žene su predstavljene kao seksualni objekti koji uživaju u boli ili poniženju; ili
3. žene su predstavljene kao seksualni objekti koji doživljavaju seksualno zadovoljstvo ako su silovane; ili
4. žene su predstavljene kao seksualni objekti koji su svezani, ili raskomadani, ili unakaženi, ili isprebijani, ili fizički ozlijeđeni; ili
5. žene su predstavljene u položajima seksualne pokornosti; (ili seksualnog ropstva, uključujući zahtijevanje penetracije) ili
6. dijelovi ženskog tijela – uključujući, ali ne ograničeni na vagine, grudi i stražnjice – izloženi su tako kao da su žene reducirane na te dijelove; ili
7. žene su predstavljene po prirodi kao kurve; ili
8. žene su predstavljene tako da u njih penetriraju predmeti ili životinje; ili
9. žene su predstavljene u scenarijima degradacije, povrede, ponižavanja, torture, pokazane su kao nemoralne i manje vrijedne, kako krvare, izudarane, ili ozlijeđene, u kontekstu koji ta stanja čini seksualnima.

Pornografija oblikuje uloge muškaraca i žena učeći ih da je karakteristika muškarca seksualna dominacija, a žena seksualna podčinjenost, što u drugim sferama života također uzrokuje podređenost žena. MacKinnon kaže da učinci pornografije sežu znatno dalje od područja seksa. Čak i način na koji žene shvaćaju sebe, pod jakim je utjecajem pornografije bez obzira na to koristile je one ili ne. Pornografija uzrokuje da muškarci vide žene kao inferiorne. Ova činjenica objašnjava zašto su većina siromašnih upravo žene. Tako se na cjelokupan život žene može gledati kao na tekst pornografa, a žene su onda, da bi preživjele, prisiljene razvijati same sebe kao pokorne, oponašateljice, pasivno agresivne i tihe.

CENTAR ZA ŽENE ŽRTVE RATA - ROSA

autonomna
ženska kuća
zagreb

